

สถานีวิทยุโทรทัศน์กึ่งกองทัพบกช่อง 5 กับ
“ แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ”

นางเหมื่อนฝัน คงศรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาสื่อสารมวลชน ภาควิชาสื่อสารมวลชน

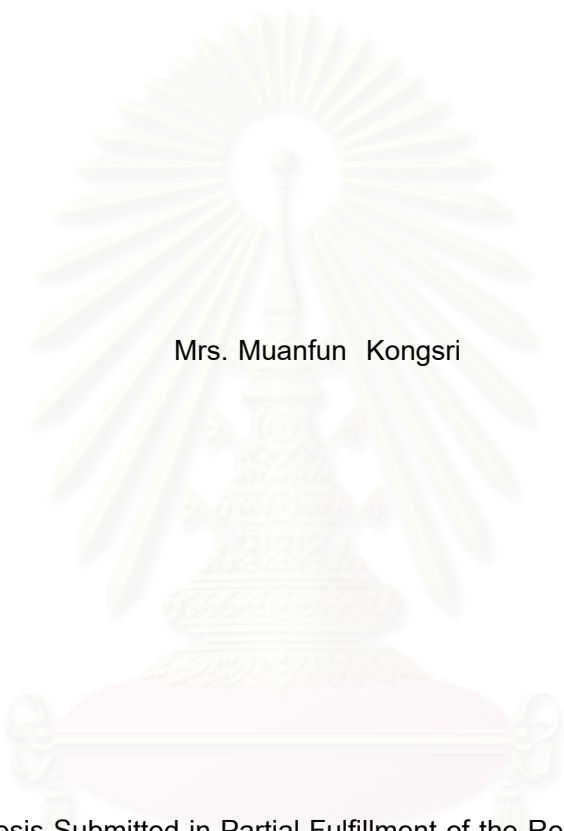
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-4839-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROYAL THAI ARMY TELEVISION CHANNEL 5'S STRATEGIC PLAN
IN COMPLIANCE WITH ARTICLE 40 OF THE THAI CONSTITUTION (1997)

Mrs. Muanfun Kongsri

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication
Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-4839-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 กับ แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการ
เพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
โดย นาง เหมือนฝัน คงศรี
ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์

.....ประธานคณะกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุธี พลพงษ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ กันภัย)

สถาบันวิทยุบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ)

.....กรรมการ
(พันเอก เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล)

เหมือนฝัน คงศรี : สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 กับแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (THE ROYAL THAI ARMY TELEVISION CHANNEL 5' S STRATEGIC PLAN IN COMPLIANCE 40 OF THE THAI CONSTITUTION 1997) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.กิตติ กันภัย : 113 หน้า.ISBN 974-17-4839-6

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกฎหมายมาตรา 40 และเพื่อหาข้อเสนอแนะให้แผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้เป็นไปตามกรอบกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาแผนยุทธศาสตร์ เอกสารการประชุมคณะกรรมการบริหาร ททบ.5 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและพนักงาน ททบ.5 ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน นักกฎหมาย และผู้ประกอบการธุรกิจบันเทิงรวม 13 คน

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของแผนยุทธศาสตร์มีการเตรียมการและจัดทำขึ้น โดยคนกลุ่มเดียวจากผู้บริหาร ททบ. 5 ซึ่งแสดงจุดยืนถึงสถานภาพและบทบาทของสถานีว่าควรเป็นโทรทัศน์เพื่อ “กิจการสาธารณะ” โดยไม่ผ่านกระบวนการตามแนวคิด การบริการสาธารณะ และพบว่าแผนยุทธศาสตร์ยังเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างเครื่องมือ “รอ” ต่อรองอำนาจของ กสช.นอกจากนี้ยังสร้างความ ตระหนก (Realize) ตระหนก (Panic) ให้กับกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่ (Stake - Holders)

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ พบว่าเกิดจากปัจจัยภายนอก คือกฎหมายมาตรา 40 และกฎหมายประกอบ รวมถึงอำนาจ กสช. ส่วนปัจจัยภายในเกิดจาก การหวงแหนทรัพยากร ความต้องการเป็นเจ้าของสื่อเดิม (Ownership) ตลอดจนความอยู่รอดในฐานะเจ้าของสื่อเดิม

ในประเด็นข้อบกพร่องของแผนยุทธศาสตร์ พบว่าการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร ททบ.5 ในภาวะ "หัวเลี้ยวหัวต่อ" (Structural Transition) ซึ่ง "ทหาร" ในฐานะ "กลุ่มเจ้าของสื่อเดิม" กำหนดฐานะของแผนยุทธศาสตร์ ให้เป็นเครื่องมือใน "การรบ" ในสนามธุรกิจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ "ความอยู่รอด" ขององค์กรเป็นสำคัญ อีกทั้งไม่เปิดโอกาสให้ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มผู้ผลิตรายการ องค์กรของรัฐและเอกชนอื่นๆ หรือแม้แต่กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน (พลเรือน) ได้เสนอข้อคิดเห็นอย่างหนึ่งอย่างใด

นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้ยังพบปรากฏการณ์ภายหลังการประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์ว่า มีการจัดตั้งองค์กรจัดตั้ง และจัดทำคัมภีร์ เตรียมการไว้เพื่อต่อรองอำนาจ กสช.

ภาควิชา.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4385291728 : MAJOR : MASS COMMUNICATION

KEY WORDS : TV.5 : STRATEGIC PLAN,TRANSFORMATION POLICY,PUBLIC SERVICE BROADCASTING

MUANFUN KONGSR I: THE ROYAL THAI ARMY TELEVISION CHANNEL 5' S STRATEGIC PLAN IN COMPLIANCE WITH SECTION 40 OF THE THAI CONSTITUTION 1997, THESIS ADVISOR: ASST.PROF. KITTI GUNPAI, Ph.D. : 113 pp. ISBN 974-17-4839-6

The objective of this research was to examine the nature of the Royal Thai Army Television Channel 5's strategic plan and analyze the factors that effect the Royal Thai Army channel 5 towards designing a plan in compliance with Section 40 of the Thai Constitution 1997.

The scope of this study focuses on the contents of the strategic plan and the minutes of meeting of the Royal Thai Army Television Channel 5 Council. It includes interviews of the members of the council and some of the Channel 5 staff who were involved drawing up the plan. In addition, the interview covered lawyers and scholars from mass media as well as owners of media entertainment companies. A total of thirteen interviewers participated in this research.

As far as the nature of the strategic plan concerned, this research found that the plan was prepared and developed by only one group of people from the executives of channel 5. They all stood firm on the point that status and roles of Channel 5 should be public service broadcastings. However, the development of this plan never cleared the public service thought process. It also discovered that the plan itself was one of the factors which had been built as a queuing / delaying tool to negotiate with the power of National Broadcasting and Television Committee. Additionally, it created the contexts of "Realization" and "Panic" in interest groups and stake-holders.

Secondly, on the factors impacting the development process of the plan, it was found that the external factors affecting it were not only Section 40 and the provisions therein, but also the power of National Broadcasting and Television Committee. The internal factors were the preservation of their resources, and the need for survival and maintenance of ownership.

On the issue of the defects of the strategic plan, it was found that the preparation of the strategic plan was the starting point of the organization structure change of Channel 5 in the condition of Structural Transition where the "military" in the status of former media owner group" determined the condition of strategic plan to be the tool in "the battle" of the business field, with the target at the "survival" of the organization as the main point, and there was not provision of the opportunity that the "interest groups" in the program producer groups, state organizations and other private enterprises or even (civil) operational officer group proposed their opinions for either case.

After the strategic plan was put into action, the research discovered the significant fact that the establishment of the organization, and the development of the manual, were a preparation towards negotiation with the power of National Broadcasting and Television Committee.

Major : Mass Communication

Student's signature:.....

Program : Mass Communication

Advisor's signature:.....

Academic year : 2003

Co-advisor' signature:.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จากความกรุณาช่วยเหลืออันเป็นประโยชน์ยิ่งจาก ผศ.ดร.กิตติ กันภัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ซึ่งจุดประกาย กระตุ้นเตือนสั่งสอน ให้คำแนะนำ คำปรึกษา เสนอแนะกับผู้วิจัยอย่างมีรู้เห็นคเห็น้อย ผศ.สุธี พลพงษ์ ในฐานะประธานคณะกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และรศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ ในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พันเอก เทอดศักดิ์ ตีร์รัตนกุล ผู้ที่เป็นทั้งกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่ง จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จอย่าง สมบูรณ์ได้

ขอบพระคุณ ทุกท่านที่เสียสละเวลาตอบคำถามในการสัมภาษณ์ประกอบงานวิจัย สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้ามาเรียนรู้การทำงานด้านโทรทัศน์ จนกลายเป็น คนข่าวทีวี ขอบคุณ พี่เรศวร์ ธนะสมบุญณ์ หัวหน้าแผนกข่าวในประเทศ ช่อง 5 พี่นวล พี่ดิง พี่อ้อฟ พี่นก พี่ปุก (เอ็นดู) พี่สอน พี่ป๋ม-อรวรรณ และเพื่อนๆ น้องๆ ที่ช่วย งานทำข่าว และอ่านข่าวแทนระหว่างที่ผู้วิจัย ต้องให้เวลากับวิทยานิพนธ์เล่มนี้อย่างเต็มที่

กราบขอบพระคุณ ร.ท.วิเชียร-นางกาญจนา ปรีชาจารย์ พ่อ-แม่ที่พร่ำบอกให้ลูก เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น นาวอากาศเอก เดชอุดม คงศรี สามี และ ค.ญ.บินญ์นารี (เฮอไรโมโอนี่) ลูกสาววัยหนึ่งขวบ ผู้เป็นกำลังใจและแรงสนับสนุนสำคัญยิ่งให้ผู้วิจัยมีความ พยายามทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ ขอบคุณ พี่ปู จิตตานันท์ นิกรยานนท์ พี่สาวที่แสนดี ที่คอยถามไถ่ให้กำลังใจเป็นระยะๆ

ขอบคุณ คุณพารณี ปัทมานันท์ บุคคลสำคัญที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลืออย่างเป็นประโยชน์ ยิ่ง ขอบคุณครอบครัว ปราณิธยาชัย ที่สนับสนุนสถานที่ให้กับผู้วิจัย ได้ใช้เวลาทำงานวิจัยขึ้นนี้อย่างเต็มที่ พี่เพื่อนๆ MC 10 วิ บอมม์ ช่อง 3 หนิง ช่อง 7 เอียว พี่หนึ่ง พี่เล็ก ส้ม ปลา ต้อง จุ่ม หนิง ปาน พี่ยุ คุณเอื้อย และหม่อมม่อน ที่คอยส่งข่าวให้ข้อมูลกับผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอ

สุดท้ายหากงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อผิดพลาดใดๆ ผู้วิจัยขออภัยและน้อมรับไว้ด้วยความสำนึก

สารบัญ

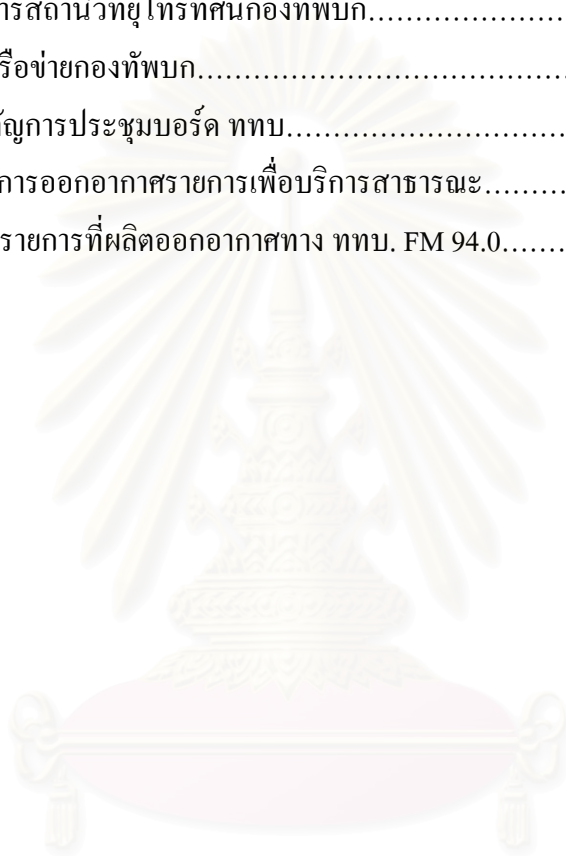
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำการวิจัย.....	29
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	30
1.4 ข้อเสนอพื้นฐานเบื้องต้น.....	30
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	30
1.6 นิยามศัพท์.....	31
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	32
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับองค์กรสถาบันผู้ผลิตสื่อมวลชน.....	33
2.2 ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเน้นการมีส่วนร่วม.....	35
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งบทบาทและหน้าที่ ขององค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน.....	37
3. ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	47
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
3.3 การตรวจสอบข้อมูล.....	50
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
3.5 การนำเสนอข้อมูล.....	50
4. การวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์หลักเตรียมการรองรับการดำเนินการ ตามกรอบรัฐธรรมนูญมาตรา40ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5.....	52
4.1 ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์.....	52
4.2 ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์.....	62

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4.3บทวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์.....	67
4.3.1ที่มาและความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์.....	67
4.3.1.1แรงกดดันจากกฎหมายมาตรา40.....	67
4.3.1.2ประกาศจัดตั้งเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะ.....	68
4.3.2วัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์.....	73
4.3.3การดำเนินงานแผนยุทธศาสตร์.....	74
4.3.3.1ด้านวิทยุกระจายเสียง.....	74
4.3.3.2ด้านวิทยุโทรทัศน์.....	75
4.3.4ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์.....	76
4.3.5งบประมาณในการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์.....	77
4.4ปรากฏการณ์หลังแผนยุทธศาสตร์.....	77
4.4.1สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์.....	77
4.4.1.1ลำดับความเป็นมา.....	77
4.4.1.2ข้อค้นพบจากสาระสำคัญในแผนแม่บทฯ.....	80
4.4.2แผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ.2545-2549.....	80
4.4.2.1ลำดับความเป็นมา.....	80
4.4.2.2ข้อค้นพบจากสาระสำคัญในแผนแม่บทฯ.....	85
4.5ข้อบกพร่องของแผนยุทธศาสตร์.....	88
4.5.1ในทรรสนะนักกฎหมาย.....	88
4.5.2นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน.....	89
4.5.3ผู้วิจัย.....	90
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
5.1สรุปผลการวิจัย.....	93
5.2อภิปรายผลการวิจัย.....	101
5.3ข้อเสนอแนะ.....	107
รายการอ้างอิง.....	109
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	113

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางแสดงทรัพยากรฝ่ายข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก.....	8
ตารางแสดงผังรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก.....	9-14
ตารางแสดงสถานีเครือข่ายกองทัพบก.....	15-16
ตารางสรุปสาระสำคัญการประชุมบอร์ด ททบ.....	58-60
ตารางแสดงสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะ.....	64-65
ตารางแสดงประเภทรายการที่ผลิตออกอากาศทาง ททบ. FM 94.0.....	75

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แบบจำลองแสดงองค์กรผู้ผลิตสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันทางสังคม.....	34
ภาพที่ 2 แบบจำลองเสรีภาพของสื่อ.....	38
ภาพที่ 3 แผนภูมิกรอบแสดงความสัมพันธ์ของความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ของสื่อ กับปัจจัยภายนอก.....	41
ภาพที่ 4 แผนภูมิกรอบแนวคิดในการศึกษาแผนยุทธศาสตร์สถานี ททบ.5.....	45
ภาพที่ 5 แผนภูมิขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์.....	61
ภาพที่ 6 แผนภูมิขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์.....	66
ภาพที่ 7 แผนภูมิกรอบแนวคิดในการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์.....	85
ภาพที่ 8 แผนภูมิกระบวนการและปัจจัยที่ก่อให้เกิดแผนแม่บท ฯ	87
ภาพที่ 9 แผนภูมิการวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์.....	92

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หากกล่าวถึงคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สังกมไทยจะเคยชินต่อความรู้ สึกว่า เป็นเรื่องที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของบุคคลเพียงสองกลุ่มคือรัฐในฐานะผู้ควบคุมดูแล และนักธุรกิจผู้นำคลื่นความถี่ไปใช้ประโยชน์ (นคร เสรีรักษ์, 2543) ซึ่งสื่อโทรทัศน์ได้ตกอยู่ในวัฒนธรรมการครอบงำโดยอำนาจรัฐ และยอมสูญเสียอิสรภาพโดยไม่คืนรนต่อผู้มานับตั้งแต่การก่อเกิด จากโทรทัศน์ ในปี 2498 (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2544) หรืออาจกล่าวได้ว่าในประวัติศาสตร์ ราชการไทยนำคลื่นวิทยุโทรทัศน์ไปเป็นเจ้าของตั้งแต่ต้น ทิ้งๆ ที่คลื่นนับเป็นสิ่งธรรมชาติ ดังเช่น ภูเขา น้ำ ตก เกาะ หาดทราย ที่ไม่ควรมิใครถือครองเป็นเจ้าของได้ (รุจน์ โกมลบุตร, 2543)

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2537 ประชาชนหลายกลุ่มเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อ วิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงให้มีเสรีภาพมากขึ้น เพื่อที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้บริโภค และมีทางเลือกมากขึ้นไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐที่กำหนดรูปแบบรายการให้ชม ขาดความหลากหลายของเนื้อหารายการหรือในบางโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนความเป็นจริง กระทั่งมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น โดยในมาตรา 40 นั้น มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่ ให้เป็นธรรม ไม่ตกอยู่ในอำนาจของรัฐหรือนายทุนบางกลุ่ม

หรืออาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญมาตรา 40 เกิดจากพฤติกรรมอันผิดพลาดอย่างรุนแรงของสื่อ ไฟฟ้าที่รัฐครอบครองอยู่ ในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ความผิดพลาดดังกล่าวคือรัฐใช้อำนาจเวลานั้นยึด คลื่นวิทยุโทรทัศน์เผยแพร่ข้อมูลในการโฆษณาชวนเชื่อ

กระแสความเรียกร้องดังกล่าวส่งผลให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ขึ้นมา เพื่อเป็นการ “ล้างไฟ” คลื่นความถี่ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐทั้งหมด โดยกำหนดให้จัด มาอยู่ภายใต้การดูแลและจัดสรรอย่างเป็นธรรมโดยหน่วยงานอิสระ ซึ่งเรียกหน่วยงานนี้ว่า “คณะกรรมการจัดสรรคลื่นความถี่กิจการกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ” หรือมีตัวย่อว่า “กสช.”

ทั้งนี้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ได้ระบุว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ “ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่ จัดสรรคลื่นความถี่ ตามวรรคหนึ่งและกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540)

สาระสำคัญดังกล่าวถือเป็นแนวทางในการกำหนดให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่แบบใหม่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของสาธารณะในด้านต่างๆ เป็นสำคัญ อาทิ วัฒนธรรม การศึกษา ไม่ใช่มุ่งแต่ประโยชน์ทางธุรกิจดังเช่นที่ผ่านมา

ทั้งนี้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ ผลของมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญ ทำให้ในเวลาต่อมาต้องมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งในส่วนของมาตรา 40 มีการร่างกฎหมายประกอบโดยใช้ชื่อว่า “ร่างพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543” ขึ้นใช้บังคับ

โดยในมาตรา 25 แห่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว มีสาระสำคัญดังนี้คือ การอนุญาตให้ใช้คลื่นความถี่เพื่อกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์ของสาธารณะอื่นๆ รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม และต้องดำเนินการในลักษณะที่มีการกระจายการใช้ประโยชน์โดยทั่วถึง ในกิจการด้านต่างๆ ให้เหมาะสมแก่การเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ขณะที่มาตรา 29 ระบุสาระสำคัญว่า ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้คลื่นความถี่สำหรับกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มิได้ประกอบการซึ่งใช้ความถี่นั้นภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงแห่งชาติ (กสช.) กำหนด หรือนำคลื่นความถี่ไปใช้ในกิจการนอกวัตถุประสงค์ หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการประกอบกิจการซึ่งใช้คลื่นความถี่ ให้ กสช. ดำเนินการเพื่อให้มีการแก้ไขให้ถูกต้อง หรือมีคำสั่งถอนคืนการใช้คลื่นความถี่ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กสช. กำหนด หรือตามที่กฎหมายบัญญัติ

จากมาตรา 25 และ มาตรา 29 ดังที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้องค์กรด้านกิจการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ต้องปรับโครงสร้างการจัดและการบริหารงานในปัจจุบันที่ไม่สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543

รวมถึงสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ที่มีภาครัฐ ในนาม “กองทัพบก” เป็นกลุ่มผู้ควบคุมผลประโยชน์มาเป็นเวลานาน

ประวัติความเป็นมาของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก (ททบ.) มีจุดกำเนิดมาจากข้อบังคับกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยการกำหนดกำลังเจ้าหน้าที่กองทัพบกในเวลาปกติ ซึ่งได้กำหนดหน้าที่ของกรมการทหารสื่อสารขึ้นเมื่อ พ.ศ.2495 ให้มีแผนกวิทยุโทรทัศน์สังกัดอยู่ในกองกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กองทัพบกมีเจตนารมณ์ที่จะมอบกิจการวิทยุโทรทัศน์ ให้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการทหารสื่อสารเป็นการเฉพาะตั้งแต่เริ่มแรก

ททบ. ได้รับการก่อตั้งอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมด้วยคำริขของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น โดยออกคำสั่งกองทัพบก (เฉพาะ) ที่ 107 ลง 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2500 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินกิจการวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบก ซึ่งมี พล.อ.ไสว ไสวแสนยากร เป็นประธานกรรมการ คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่กำหนด โครงการก่อตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อประโยชน์ ต่อการพัฒนาการทางทหาร จัดหาอุปกรณ์การส่งวิทยุโทรทัศน์ และกำกับดูแลการดำเนินการทั้งปวง ที่เกี่ยวข้องกับกิจการด้านวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบก ทั้งนี้ได้อนุมัติให้ใช้งบประมาณในการดำเนินการก่อตั้งสถานีประมาณ 10.1 ล้านบาท

ททบ. ได้รับการวางศิลาฤกษ์อาคารสถานี ณ บริเวณกองพลทหารม้าสนามเป้า ถนนพหลโยธิน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2500 และ ก่อสร้างแล้วเสร็จออกอากาศเป็นปฐมฤกษ์ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2501 (จึงถือว่าวันที่ 25 มกราคมของทุกปี เป็นวันครบรอบวันสถาปนาสถานี) โดยออกอากาศจากอาคารสวนอัมพรด้วยระบบ FCC (FEDERAL COMMUNICATION COMMITTEE) สัญญาณ 525 เส้น ภาพขาวดำ ใช้ความถี่ช่อง 7 กำลังออกอากาศของเครื่องส่ง 5 กิโลวัตต์ ทั้งนี้ในการก่อตั้งสถานีได้ใช้ชื่อสถานีเป็นสากลว่า ‘HSATV’ ชื่อย่อ ‘ททบ.’ นับเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งที่ 2 ของประเทศไทย

ในคำปราศรัยบางตอนของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวันกองทัพบก เมื่อ 25 มกราคม พ.ศ.2505 ได้กล่าวถึงการก่อตั้ง ททบ. ไว้ว่า

...กองทัพบก ได้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์กองทัพบกขึ้น เพื่อประโยชน์ในการฝึกการศึกษาของทหาร และเพื่อช่วยส่งเสริมในด้านบำรุงความรู้ความบันเทิงให้แก่ประชาชนและทหารเป็นสำคัญ กิจกรรมโทรทัศน์มีประโยชน์ต่อกิจการทหาร และส่วนราชการอื่นๆ ของชาติอยู่เป็นอันมากและสามารถจะใช้ได้ไม่ว่าจะในเวลาสงครามหรือในยามปกติ ในกองทัพของบรรดาอารยะประเทศได้มีการนำเอาโทรทัศน์มาใช้ประโยชน์กันอย่างแพร่หลาย เช่น ใช้ถ่ายทอดภาพยุทธบริเวณต่างๆ ส่งเข้ามาเพื่อบัญชาการรบ ใช้ประโยชน์ในการฝึกการศึกษาของทหาร และใช้ในการบำรุงความรู้และประชาสัมพันธ์เหล่านี้เป็นต้น สำหรับกองทัพไทยเรา เนื่องจากมีงบประมาณจำกัดอยู่มาก ไม่อาจนำเอากิจการโทรทัศน์มาใช้ให้เป็นที่เป็นที่แพร่หลายได้ จึงได้วางจุดมุ่งหมายขึ้นต้นไว้เพียงแต่ จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์เฉพาะในการฝึกและการศึกษาในขอบเขตจำกัด และเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกหัดเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความชำนาญให้สามารถติดตามความก้าวหน้าของวิทยาการด้านนี้ ได้เป็นสำคัญ ความมุ่งหมายอีกประการหนึ่งก็คือ มุ่งหวังที่จะให้โทรทัศน์ของกองทัพบกนี้ เป็นสื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกิจการทหารของชาติกับประชาชนชาวไทยทุกคน เพราะกิจการทหารนั้น แยกออกจากประชาชนไม่ได้ การเสริมสร้างให้ประชาชนชาวไทยได้รู้หน้าที่และมีความรู้ในกิจการป้องกันชาติจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง การเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจอันดีเช่นนี้ กิจการโทรทัศน์ย่อมทำได้ที่สุด จึงได้อนุมัติให้จัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกขึ้น...

จากคำปราศรัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ททบ. ได้รับการก่อตั้งขึ้นด้วยความมุ่งหมายหลัก 3 ประการ คือ

1. เพื่อประโยชน์ในการฝึกศึกษาของเจ้าหน้าที่ทหาร ให้มีความรู้ ความชำนาญ สามารถติดตาม ความก้าวหน้าของวิทยาการด้านวิทยุโทรทัศน์ได้ทัน
2. เพื่อบริการความรู้และความบันเทิง ให้แก่ทหารและประชาชน
3. เพื่อเป็นสื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกิจการทหารของชาติกับประชาชน

ภารกิจและโครงสร้างปัจจุบันของ ททบ.

ตามอัตราโครงสร้างในปัจจุบัน ททบ. มีภารกิจในการดำเนินการส่งโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงตามนโยบายของคณะกรรมการบริหารวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เพื่อเป็นสื่อกลางในการให้ข่าวสารสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชนกับจัตรายการอันมีประโยชน์ที่ให้สาระความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชน

ปัจจุบัน ททบ. มีหน่วยขึ้นตรงทั้งสิ้น 14 หน่วย โดยสามารถจัดเป็นกลุ่มตามลักษณะของการปฏิบัติงานได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 เรียกว่า ‘ส่วนบริหารและสนับสนุน’ ประกอบด้วย สำนักงานเลขานุการ ฝ่ายบุคคลและธุรการ ฝ่ายแผนและโครงการ ฝ่ายการงบประมาณ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายส่งกำลัง และฝ่ายบริการและสนับสนุน
2. กลุ่มที่ 2 เรียกว่า ‘ส่วนปฏิบัติการ’ ประกอบด้วย ฝ่ายข่าว ฝ่ายราชการ ฝ่ายตรวจราชการ ฝ่ายโทรทัศน์ดาวเทียม และศูนย์ข้อมูลอินเทอร์เน็ต
3. กลุ่มที่ 3 เรียกว่า ‘ส่วนเทคนิค’ ประกอบด้วย ฝ่ายเทคนิค และสถานีวิทยุกระจายเสียง ททบ.

เพื่อให้เห็นภาพของการดำเนินงานในปัจจุบันของ ททบ. รวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์แนวโน้มโอกาสต่อไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาภารกิจและการจัดหน่วยของแต่ละหน่วยงานขึ้นตรงของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการ เป็นหน่วยงานขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนบริหารและสนับสนุน สำนักงานเลขานุการมีภารกิจในการดำเนินเนินการทางด้านธุรการทั้งปวงให้กับผู้บริหารของ ททบ. ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของ ททบ. และรับผิดชอบกิจการทั้งปวงที่เกี่ยวข้องด้านกฎหมายให้กับสถานี

หน่วยรองของสำนักงานเลขานุการ มีจำนวน 3 หน่วย ได้แก่ แผนกเลขานุการ ผู้บริหาร แผนกประชาสัมพันธ์ และแผนกกฎหมาย

2. ฝ่ายบุคคลและธุรการ เป็นหน่วยงานขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนบริหารและสนับสนุน ฝ่ายบุคคลและธุรการมีภารกิจเกี่ยวกับกิจการด้านบุคลากร ทั้งในเรื่องการจัดการ การปกครอง การบำรุงขวัญ การบริการและสวัสดิการ นอกจากนี้ยังมีภารกิจในการปฏิบัติงานด้านการสารบรรณและธุรการทั้งปวงให้กับสถานี

หน่วยรองของฝ่ายบุคคลและธุรการ มีจำนวน 3 หน่วย ได้แก่ แผนกจัดการ แผนกสารบรรณ และ แผนกสวัสดิการ

3. ฝ่ายแผนและโครงการ เป็นหน่วยงานขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนบริหารและสนับสนุน ฝ่ายแผนและโครงการมีภารกิจเกี่ยวกับงานนโยบาย แผนงานและโครงการต่างๆ การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การวิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินงานของสถานี ตลอดจนการวิเทศสัมพันธ์ต่อบุคคล/องค์กร/หน่วยงาน หรือกิจการที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ

หน่วยรองของฝ่ายแผนและโครงการ มีจำนวน 4 หน่วย ได้แก่ แผนกแผนและโครงการ แผนกวิเคราะห์และประเมินผล แผนกวิเทศสัมพันธ์ และแผนกฝึกอบรม และพัฒนา

4. ฝ่ายการงบประมาณ เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนบริหารและสนับสนุน ฝ่ายการงบประมาณมีภารกิจในการควบคุมกำกับดูแลเกี่ยวกับการงบประมาณของสถานี หน่วยรองของฝ่ายการงบประมาณ มีจำนวน 2 หน่วย ได้แก่ แผนกแผน งบประมาณและแผนกบริหารงบประมาณ

5. ฝ่ายการเงิน เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนบริหารและสนับสนุน ฝ่ายการเงินมีภารกิจในการบริการด้านการเงิน ตลอดจนควบคุมทั้งการรับและจ่ายเงินของสถานีเพื่อให้มี ประสิทธิภาพสูงสุดหน่วยรองของฝ่ายการเงิน มีจำนวน 2 หน่วย ได้แก่ แผนกบัญชี และแผนกการเงิน

6. ฝ่ายส่งกำลัง เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนบริหารและสนับสนุน ฝ่าย ส่งกำลัง มีภารกิจในการสนับสนุนด้านการส่งกำลังบำรุงทั้งปวงหน่วยรองของฝ่ายส่งกำลัง มีจำนวน 3 หน่วย ได้แก่ แผนกความต้องการแผนกเก็บรักษาและแจกจ่าย และแผนกจัดหา

7. ฝ่ายบริการและสนับสนุน เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนบริหารและสนับสนุน ฝ่ายบริการและสนับสนุนมีภารกิจในการบริการและสนับสนุนกิจการทั้งปวงของสถานีให้สามารถ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งดูแลเรื่องการรักษาความปลอดภัยของสถานี

หน่วยรองของฝ่ายบริการและสนับสนุน มีจำนวน 3 หน่วย ได้แก่ แผนกบริการ แผนกขนส่ง และแผนกอาคารและสาธารณูปโภค

8. ฝ่ายข่าว เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนปฏิบัติการ ฝ่ายข่าวมีภารกิจในการผลิตรายการข่าวทุกประเภทให้กับสถานี รวมทั้งเก็บข้อมูลและภาพเหตุการณ์สำคัญไว้ใช้ประโยชน์ต่อไป

หน่วยรองของฝ่ายข่าวมีจำนวน 8 หน่วย ได้แก่ แผนกธุรการ แผนกข่าวในประเทศ แผนกข่าวต่างประเทศ แผนกข่าวกีฬา แผนกข่าวภูมิภาค แผนกผลิตข่าว แผนกสื่อสาร และแผนกห้องสมุดข้อมูลข่าว

9. ฝ่ายรายการ เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนปฏิบัติการ ฝ่ายรายการมีภารกิจในการจัดและผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อออกอากาศเป็นประจำทุกวันตามเวลาที่สถานีกำหนด หน่วย

รองของฝ่ายรายการมีจำนวน 6 หน่วย ได้แก่ แผนกธุรการ แผนกควบคุมรายการ แผนกโฆษณา ศูนย์ผลิตรายการ แผนกปฏิบัติการออกอากาศ และแผนกศิลปกรรม

10. ฝ่ายตรวจรายการ เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนปฏิบัติการ ฝ่ายตรวจรายการมีภารกิจในการพิจารณาบทของรายการ ตรวจสอบภาพพจน์และเทปบันทึก รายการโทรทัศน์ ตลอดจนโฆษณาที่ออกอากาศทางสถานีให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายที่ทางราชการกำหนด นอกจากนี้ยังมีภารกิจในการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบรายการ และตรวจสอบคุณภาพทางเทคนิคของเทปโทรทัศน์หน่วยรองของฝ่ายตรวจรายการ มีจำนวน 2 หน่วย ได้แก่ แผนกธุรการและแผนกตรวจรายการ

11. ฝ่ายโทรทัศน์ดาวเทียม เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนปฏิบัติการ ฝ่ายโทรทัศน์ดาวเทียมมีภารกิจในการจัดและผลิตรายการ โดยส่งสัญญาณ โทรทัศน์ผ่านระบบดาวเทียมไปสู่ผู้ชมให้ครอบคลุมพื้นที่ที่มีคนไทยอยู่ทั่วโลกหน่วยรองของฝ่ายโทรทัศน์ดาวเทียม มีจำนวน 5 หน่วย ได้แก่ แผนกธุรการ แผนกพัฒนาธุรกิจ แผนกสร้างสรรค์งาน แผนกผลิตรายการ และแผนกควบคุมการออกอากาศ

12. ศูนย์ข้อมูลอินเทอร์เน็ต เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนปฏิบัติการ ศูนย์อินเทอร์เน็ตมีภารกิจในการปฏิบัติการทางด้านเทคนิคเพื่อให้การเผยแพร่ข้อมูลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของ ททบ. เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง หน่วยรองของศูนย์อินเทอร์เน็ต มีจำนวน 3 หน่วย ได้แก่ ส่วนบังคับบัญชา ส่วนข้อมูล และชุดพัฒนาโฮมเพจ

13. ฝ่ายเทคนิคและออกอากาศ เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนเทคนิค ฝ่ายเทคนิคและออกอากาศมีภารกิจในการดำเนินการทางเทคนิคให้สามารถปฏิบัติการออกอากาศได้ตลอด 24 ชั่วโมงทั่วประเทศ รวมทั้งดำเนินการถ่ายทอดและบันทึกเทปโทรทัศน์ให้กับสถานี หน่วยรองของฝ่ายเทคนิคและออกอากาศ มีจำนวน 9 หน่วย ได้แก่ แผนกธุรการ แผนกเครื่องส่งส่วนกลางและไมโครเวฟ แผนกเครื่องส่งภูมิภาค แผนกสถานีดาวเทียมภาคพื้นดิน แผนกเทคนิคโทรทัศน์ แผนกเทคนิคทั่วไป แผนกส่งกำลังอิเล็กทรอนิกส์ แผนกซ่อมบำรุงอิเล็กทรอนิกส์ และแผนกศูนย์คอมพิวเตอร์

14. สถานีวิทยุกระจายเสียง ททบ. เป็นหน่วยขึ้นตรงของ ททบ. จัดอยู่ในส่วนเทคนิค สถานีวิทยุกระจายเสียง ททบ. มีภารกิจในการส่งวิทยุกระจายเสียงในระบบ FM เพื่อประโยชน์ของสถานีหน่วยรองของสถานีวิทยุกระจายเสียง ททบ. มีจำนวน 3 หน่วย ได้แก่ แผนกจัดรายการ แผนกผลิตรายการ และแผนกส่งกระจายเสียงและเครื่องส่ง

การดำเนินงานกิจการในปัจจุบันของ ททบ.

การดำเนินงานด้านการนำเสนอข่าวและรายการ

ททบ. ได้พัฒนากิจการให้ก้าวหน้ามาเป็นลำดับตลอดเวลา 4 ทศวรรษที่ผ่านมา การผลิตและการนำเสนอข่าวได้รับการพัฒนาให้กว้างขวางครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศและ มีการถ่ายทอดสัญญาณรายการข่าวประจำวันไปยังพื้นที่ 5 ทวีปทั่วโลก ผ่านระบบดาวเทียม (โครงการ THAI TV GLOBAL NETWORK - TGN) โดยได้มีการเสนอข่าวทั้งภาคเช้า ภาคกลางวัน ภาคเย็น ภาคค่ำ และภาคดึก ตลอดทั้งวัน อีกทั้งได้มีการใช้ชุดรถถ่ายทอดสัญญาณผ่านดาวเทียมเคลื่อนที่ (SATELLITE NEWS GATHERING - SNG) เพื่อการรายงานข่าวเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ของประเทศ นำมาเสนอต่อผู้ชมทางบ้าน ได้อย่างรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งมีการใช้เฮลิคอปเตอร์ติดกล้องเพื่อการถ่ายภาพทางอากาศสามารถนำมาออกอากาศทั้งในลักษณะการบันทึกเทปและการถ่ายทอดสัญญาณสด ทั้งนี้ประเภทของข่าวที่นำเสนอในแต่ละวันประกอบด้วยข่าวในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวภูมิภาค ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง พยากรณ์อากาศประจำวัน และรายงานพิเศษในลักษณะของการเจาะลึกใน แต่ละประเด็นตามความเหมาะสม

ในด้านรายการ ททบ. ได้ร่วมมือกับผู้จัดรายการภายนอกที่มีความสามารถผลิตรายการบันเทิง สารคดี เกมโชว์ และสารบันเทิงในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้ ททบ. ได้ดำเนินการผลิตรายการในบางรายการด้วยตนเอง

ตารางที่ 1 : แสดงทรัพยากรของฝ่ายข่าว สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เพื่อการผลิตและนำเสนอข่าว

ประเภททรัพยากร	จำนวน
ชุดทำข่าวในประเทศ	27 ชุด
ชุดทำข่าวกีฬา	4 ชุด
ชุดทำข่าวต่างประเทศ	2 ชุด
ศูนย์ข่าวภูมิภาค	5 ศูนย์
ผู้สื่อข่าวภูมิภาค	ประจำครบทุกจังหวัด
รถ SNG	7 คัน
เฮลิคอปเตอร์ติดกล้อง	1 ลำ
รถถ่ายทอดสด	1 คัน

ที่มา : ฝ่ายข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก สํารวจเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2544

สำหรับผังรายการตลอดปี พ.ศ.2543 ถึง 30 กันยายน 2544 ของ ททบ. หากพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า สัดส่วนของรายการประเภทต่างๆ มีความสอดคล้องกับ ข้อกำหนดของกรมประชาสัมพันธ์และนโยบายของคณะกรรมการบริหารวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ดังต่อไปนี้

1. รายการประเภทกีฬาและรายการข่าว	ประมาณร้อยละ 22.60
2. รายการสาระความรู้/รายการสำหรับเยาวชน	ประมาณร้อยละ 22.80
3. รายการบันเทิง	ประมาณร้อยละ 54.60

โดยสามารถแสดงเป็นตารางผังรายการได้ดังนี้

ตารางที่ 2 : แสดงผังรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก สำหรับวันจันทร์ถึงวันศุกร์

เวลา	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์
0015	ข่าวภาคดึก	ข่าวภาคดึก			
0030	ลูกทุ่งยอดนิยม	0045 หนุ่มเจ้าสำราญ	ลูกทุ่งสะออน	พฤษฯ นัดพบ	โบ-จอยซ์ ปี 2
0100	ลูกทุ่งเซอร์ราวด์	0111 แว่วหวาน	ไนท์ทีวี	ลูกทุ่งพาเหรด	พุนผลพาเพลิน
		0137 5 มุมบันเทิง	คนไทยใจลูกทุ่ง		
0200 – 0500 พักการออกอากาศ					
0500	เพื่อคนเกษตร				
0530	ข่าวภาคเช้า				
0550	อรุณสวัสดิ์ เด็ก เด็ก				
0605	เช้าวันนี้				
0700	บ้านเลขที่ 5				
0900	ข่าว ททบ.				
0905	เสน่ห์ปลายซ็อน	สบายสไตล์มยุรา			
0933	ฮัลโหลเองเจิ้ล	คู ดี ดี	สวยงามตาม	โฟกัสออนไฟว์	เทคนิเกษตร

เวลา	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์
			ภาษา		
1000	เศรษฐกิจวันนี้				
1010	บิวตี้ทอล์ค				
1030	ภาพยนตร์จีน “ มังกรหยก ภาคจอมยุทธอินทรี ”				
1100	ข่าว ททบ.				
1105	*1,3,5 เพลงพา เพลิน *2,4 โบกี้โพ ไฟล์	*1,3 มุมสบาย * 2,4 สบาย สบาย	*1,3,5 วาไรตี้ บันเทิง *2 พักใจกับ เพลง *4 สารพัน บันเทิง	*1,3,5 มหาชน บันเทิง *2,4 คลื่นได้นำ	*1 จ๊ะจ๋าวันศุกร์ *2 ครีมนอกครีมใจ *3 เพลินกับเสียง เพลง *4 ตะลุยเพลงดัง
1127	เมืองไทยปลอดภัย		สโมสรสุขภาพ		
1132	บางกอกออก อากาศ	กีฬาลีลาศ	อ็อปสปอร์ต	ลานลูกทุ่ง	ช่อง 5 กีฬาโลก
1159	นาที...สำหรับผู้บริโภค				
1200	ข่าวเที่ยงวัน				
1230	สาธารณสุขเพื่อ ทุกชีวิต	สโมสรสุข ภาพ	ยุคสมัยไทย สร้าง	เบื้องหน้า-เบื้อง หลัง	ใต้ฟ้าไทย
1235	บันเทิงมือเที่ยง	โลกสวยวัน อังคาร	แฉ่หวาน	เฮฮาลูกทุ่ง คุยเฟื่องเรื่อง ชีวิต	ทีวีรีแล็กซ์
1329	เขตนี้ออกภัย				
1330	คลังสมองส่องไทย			3 นาทีมีสาระ	ออมสินเพื่อถิ่น ไทย
1333	สเปเชียลดิงค์	เฮฮาลูกทุ่ง	แบบว่าโลก เบี้ยว	ตัวโน้ตออก เดิน	ลูกทุ่งพรรษา
1400	ข่าว ททบ.				
1405	ละครรีรัน “ เมืองมายา ”		ร้อยเรื่องเมือง	สัตว์เลี้ยงคือ	เปิดครัวทั่วไทย

เวลา	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์
			สยาม	เพื่อน	
1432	ณ สยาม	เปิดโลกไฮเทค	แม่บ้านแสนดี	น้ำใจไมตรี	ออกลุยออกรส
1500	ข่าว ททบ.				
1505	เปิดบันทึก ตำนาน	*1,3 สีสันวัน อังคาร *2,4 ทำกินบน ถิ่นไทย	*1,3 ประกายดาว เยาวชน *2,4 พ่อบ้านเข้า ครัว	วิถีชาวบ้าน	*1,3 ถนนปลอดภัย ฝุ่น *2,4 ลำโพงชาว บ้าน
1533	*1,3 คนสู้ชีวิต *2,4 อีสาน บ้านเฮา	เมนูชอปโป้ง	เกษตรยั่งยืน	หลายชีวิต	สไตส์ผู้หญิง
1600	ข่าว ททบ.				
1605	ผู้หญิง	ก๊วกโกไร้สาร พิษ	*1 ปกฉกความ งาม *2 ผมสวยทัน สมัย *3,4 ความรู้คู่ แฟชั่น	แม่บ้านชิงทอง	อร่อยช่อง 5
1633	หมึกแดงคู่ครัว	เจเนอร์ชั่น ไฟว์	คลินิกช่อง 5	ดวงตาพาชิม	*1,3,5 การบินไทย ใจจักรวาล *2,4 โรงเรียนของ หนู
1700	ข่าว ททบ.				
1705	อยากให้ลูกเก่ง เริ่ม 19 มี.ค.	คนหวงแผ่นดิน	คนต้นแบบ	วัยเรียนคอต คอม	*1,3 ศุกร์สรรค์ สร้าง *2,4,5 รายงาน สภาวะการศึกษา ไทย
1730	ภาพยนตร์จีน “องค์หญิงแสนชนกับฮ่องเต้เจ้าสำราญ”				

เวลา	วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์
1756	หน้ากลองช่อง 5				
1758	สาระความรู้				
1801	ชอยบุปผาสรรค์ชุมนุมชนคนลูกทุ่ง				
1850	สายตรงบันเทิง				
1910	ข่าวภาคค่ำ				
2015	ละคร “ ลูกทาส ”		ละคร “แสนแสบ”		
2130	ที่นี่ประเทศไทย				
2215	ข่าว ททบ.				
2220	ซีซ่าปิ๊กศึกเจ้า สังเวียน	แฟนซี.. โคน	ชิงร้อยชิงล้าน	เจาะใจ	แฟนพันธุ์แท้
2335	อีโอทีวี	มิวสิคมาร์ท		ลูกทุ่งมหาสนุก	เพลงสุนทรา ภรณ์
			2405 หอ 5 ดาว		

ที่มา : ฝ่ายรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ดำรงเมื่อเดือน มีนาคม 2544

ตารางแสดงผังรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก สำหรับวันเสาร์ และวันอาทิตย์

เวลา	วันเสาร์	วันอาทิตย์
0300	ข่าวภาคดึก	0015 ข่าวภาคดึก
0045	ศ. คน รักรถ	0030 คุลคลับ
0111	คลื่นลูกทุ่ง	
0137	คืนนี้ที่ช่อง 5	0130 ลูกทุ่งบันเทิง
0500	แผ่นดินทอง	สารคดีคืนเวลา

0530	ข่าวภาคเช้า	
0600	เช้าวันนี้	
0650	แผ่นดินธรรม	พุทธประทีป
0715	กรีนโซน	กล้าคิดกล้าทำ
0740	ร่วมใจแก้ไขเศรษฐกิจ (เสาร์ถึงอาทิตย์สุดท้าย)เสนา ปริทรรศน์	0742 ครอบจักรวาล
0806	บ้านความรู้	
0808	ดวงใจพ่อแม่	0809 ไร่ลาย
0835	ชีวิตไทยในต่างแดน	
0859	ทั่วทิศเมืองไทย	
0904	สื่ूपรายการแฟนซี... โคน	0904 รักข้าง
0906	ยุทธภูมิกระทะเหล็ก	0906 แฮปปี้เบิร์ดเคย์
1000	ข่าว ททบ.	
1005	วาไรตี้ออนไฟว์	ไออีโชว์คอกคอม
1059	รอบรู้	
1100	พบหมอดิน	นี่...คือชีวิต
1102	อีฟอ์ทีน	
1128	ทีนทอล์ก อินเตอร์	
1154	วันมินิท	
1155	พัฒนาแรงงานไทย	
1157	อีท แอท โฮม	ครอบครัวสุขสันต์
1159	เวทีทอง	คอนเสิร์ตทีวี 5

ตาราง แสดงผังรายการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก สำหรับวันเสาร์ และวันอาทิตย์

เวลา	วันเสาร์	วันอาทิตย์
1254	บันทึกไว้ในดวงใจ	
1255	5 นาที เพื่อ โลกสวย	
1300	เลดี้คอร์ดเนอร์	เกมล่าทะลุมิติ
1355	สมเด็จพระสิริกิติ์ดิลก...บรมราชินีนาถ	
1400	ข่าว ททบ.	
1404	กินกับเกม	ระเบิดเถิดเทิง
1500	ข่าว ททบ.	
1505	เป็นปีเป็นขลุ่ย	เกมแก้จน
1559	สื่อสารทั่วไทย	
1600	ข่าว ททบ.	
1605	แซ่ทเทอเคย์โชว์	เกมจารชน
1700	ข่าว ททบ.	
1705	ส่องโลก	ดีสนิท
1729	แชมเปียนเกม	เกมนานาชาติ
1823	เกมข้ามรุ่น	
1851	หน้ากล้องช่อง 5	บันทึกแห่งการพัฒนา
1853	กรมทรัพย์สินทางปัญญา	2 นาทีมีสาระ
1855	บันทึกผ่านกาลเวลา	วันคืนมองข้ามไป
1900	เจาะเกมส์	
1920	ข่าวภาคค่ำ	
2015	ละคร “ ตะวันตัดบูรพา ”	
2129	พีวู้ ป.ณ.5	

เวลา	วันเสาร์	วันอาทิตย์
2134	ผจญภัยไร้พรหมแดน	สารคดี “ องค์การค้าโลก ”
2200	ถ่ายทอดสดมวย	21.36 ตามล่าหาความจริง
		2200 รักกันสนั่นเมือง
2335	ดอกไม้ให้คุณ	2255 ทอล์คโชว์ ซีเนเรามา

ที่มา : ฝ่ายรายการ ททบ. สำรวจเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2544

การดำเนินงานด้านเทคนิค

เพื่อประโยชน์ในด้านเทคนิคการส่งสัญญาณ ททบ. ได้ขยายสถานีเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ จนถึงปัจจุบันได้ดำเนินการก่อตั้งสถานีเครือข่ายไปแล้วจำนวน 29 แห่ง และมีโครงการที่จะก่อตั้งสถานีเครือข่ายแห่งที่ 30 ในปี 2544 นี้ โดยแสดงเป็นตารางสถานีเครือข่ายของ ททบ. ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 : แสดงสถานีเครือข่ายของ ททบ.

ชื่อสถานี	ที่ตั้ง	ช่องความถี่
1. ททบ.น.ว.	เขากบ อ.เมือง จ.นครสวรรค์	8
2. ททบ.น.ม.	เขายายเที่ยง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา	8
3. ททบ.ช.ม.	ต.ดอนแก้ว อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่	5
4. ททบ.อ.บ.	บ้านกอก อ.เชียงโน จ.อุบลราชธานี	10
5. ททบ.ส.ข.	เขาคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	8
6. ททบ.พ.ล.	เขาสมอแครง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก	11
7. ททบ.ข.ก.	เขาสวนกวาง อ.สวนกวาง จ.ขอนแก่น	11
8. ททบ.ร.ย.	เขาตะเกาทอง อ.เมือง จ.ระยอง	4
9. ททบ.ส.ญ.	เขาท่าเพชร อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี	4
10. ททบ.ภ.ก.	เขาโต๊ะแซะ อ.เมือง จ.ภูเก็ต	3
11. ททบ.ช.ร.	ต.ดอนป่าสัก อ.แม่จัน จ.เชียงราย	12

ชื่อสถานี	ที่ตั้ง	ช่องความถี่
12. ททบ.บ.ร.	เขากระโดง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์	5
13. ททบ.ส.น.	เขาภูพาน อ.เมือง จ.สกลนคร	8
14. ททบ.น.ค.	บ้านจอมเสด็จ อ.เมือง จ.หนองคาย	4
15. ททบ.น.ธ.	บ้านเจาะวา อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส	4
16. ททบ.ย.ล.	เขาบือยอ อ.เมือง จ.ยะลา	3
17. ททบ.พ.ช.	บ้านถ้ำน้ำบึง อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์	3
18. ททบ.น.ศ.	ต.ปางพูน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช	3
19. ททบ.ล.ป.	เขาพระบาท อ.เมือง จ.ลำปาง	4
20. ททบ.พ.ร.	ต.ไทรย้อย อ.เมือง จ.แพร่	4
21. ททบ.ป.จ.	โคกตาหอม อ.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์	4
22. ททบ.ส.ก.	ต.ท่าเกษม อ.เมือง จ.สระแก้ว	8
23. ททบ.ส.ต.	ต.คลองขุด อ.เมือง จ.สตูล	7
24. ททบ.น.น.	ดอยเขาแก้ว อ.เมือง จ.น่าน	5
25. ททบ.ต.ก.	เขาพันสิบ อ.เมือง จ.ตาก	4
26. ททบ.ช.พ.	บ้านขุนกระทิง อ.เมือง จ.ชุมพร	7
27. ททบ.ร.น.	เขาเมืองสูง อ.เมือง จ.ระนอง	3
28. ททบ.ต.ร.	บ้านห้าวา อ.เขาสมิง จ.ตราด	3
29. ททบ.ต.ง.	ต.นาข้ามเหนือ อ.เมือง จ.ตรัง	8

นอกจากนั้น ยังได้ดำเนินการจัดหาเครื่องส่งโทรทัศน์เสริมเครื่องเก่าที่มีอายุการใช้งานมานานและปรับปรุงอุปกรณ์ในการออกอากาศ เพื่อทดแทนของเดิมที่ล้าสมัยและเสื่อมสภาพ ในปัจจุบันระบบอุปกรณ์ทางเทคนิคของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกได้รับการปรับปรุงจากระบบ ANALOG ไปสู่ระบบ DIGITAL ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นสถานีโทรทัศน์ในลำดับต้นๆ ของกลุ่มประเทศในเอเชียอาคเนย์ ที่มีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้การรับสัญญาณของผู้ชมในพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงมีความชัดเจน และกว้างไกลยิ่งขึ้น สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกจึงได้ดำเนินการย้ายระบบเครื่องส่งสัญญาณและเสาอากาศไปตั้งอยู่ภายในบริเวณกรมการทหารสื่อสาร สะพานแดงอีกด้วย

สำหรับโครงการ THAI TV GLOBAL NETWORK (TGN) นั้น เป็นโครงการที่กองทัพกมอบหมายให้สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกโดยฝ่ายโทรทัศน์ดาวเทียม เป็นผู้ดำเนินการในการนำรายการเด่นๆ จากสถานีโทรทัศน์ภายในประเทศทุกสถานี มาคัดเลือกแล้วจัดทำร้อยเรียงเป็นรายการใหม่ สำหรับการออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง โดยส่งสัญญาณผ่านระบบดาวเทียมไปยัง ต่างประเทศครอบคลุม 5 ทวีป ได้แก่ ทวีปแอฟริกา เอเชีย ออสเตรเลีย ยุโรป และอเมริกาเหนือ รวมทั้งสิ้น 158 ประเทศ หรือสามารถกล่าวได้ว่าสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เป็นสถานีโทรทัศน์แห่งแรก และแห่งเดียวของประเทศไทยที่ริเริ่มบุกเบิกการถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์จากประเทศไทยไปสู่ต่างประเทศ

จุดเริ่มต้นของโครงการ TGN เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2541 เมื่อผู้บัญชาการทหารบกและผู้บริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกขณะนั้นได้สังเกตเห็นว่า ประชาชนชาวไทยที่พำนักใน ต่างประเทศทั้งที่ไปประกอบอาชีพส่วนตัว ไปปฏิบัติหน้าที่ราชการ และนักเรียนนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในต่างประเทศ น่าจะมีโอกาสได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศไทยอย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์พร้อมกับประชาชนชาวไทยในประเทศ ซึ่งย่อมเป็นการผูกมัดจิตใจของคนไทยในต่างแดนเหล่านั้น รวมทั้งเยาวชนไทยที่ส่วนหนึ่งถือกำเนิดในต่างประเทศ ให้มีความผูกพันกับประเทศแม่ ได้อย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

หากจะพิจารณาถึงประโยชน์ของโครงการ TGN จะพบว่ามียุอยู่หลายประการดังนี้

1. เป็นการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ ออกสู่สายตาของผู้ชมทั่วโลก
2. เป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระบอบการปกครองของไทย และการบริหารงานของรัฐบาล
3. ช่วยในการเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปกรรมอันดีงามของชาติ ตลอดจนเอกลักษณ์ของภาษาไทย
4. สนับสนุนการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อตอบโต้และชี้แจงข้อเท็จจริง ในกรณีที่ประเทศชาติถูกกล่าวหาจนเกิดความเสียหาย สำ
5. สร้างสำนึกในความเป็นคนไทย ก่อให้เกิดความรักสามัคคีระหว่างคนไทยในต่างแดน ซึ่งย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติในอนาคต
6. เป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย
7. สนับสนุนส่งเสริมการส่งออกสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ ทั้งผลผลิตด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม
8. นำเสนอข้อมูลเพื่อส่งเสริมและชักชวนการลงทุนจากต่างประเทศ

9. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและความบันเทิงจากภายในประเทศสู่สายตาของผู้ชมทั่วโลก

นโยบายวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก

การดำเนินงานในปัจจุบันของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ยึดถือนโยบายวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เป็นบรรทัดฐาน นโยบายดังกล่าวนี้มีการจัดทำและปรับปรุงทุกปีงบประมาณ ยกเว้นในปีงบประมาณ 2544 นี้ ที่กองทัพบกพิจารณาเห็นว่ายังไม่มี ความชัดเจนมากนักเกี่ยวกับแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ จึงอนุโลมให้สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ดำเนินกิจการภายใต้ นโยบายที่กำหนดไว้ในปีงบประมาณ 2543 ไปก่อน

นโยบายวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ปี 2543 ได้กำหนดรายละเอียดการปฏิบัติเป็นนโยบายทั่วไป และนโยบายเฉพาะดังนี้

1. นโยบายทั่วไป

- 1.1 ส่งเสริมให้ทหาร และประชาชน มีความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 1.2 มุ่งเน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล และเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนอย่างแท้จริง
- 1.3 ดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้กองทัพบก สามารถดำรงฐานะเป็นกลไกสำคัญของรัฐ ที่จะก้าวทันเสถียรภาพ และความมั่นคงของประเทศ
- 1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยประชาสัมพันธ์ ผลสำเร็จของโครงการฯ เพื่อสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นอันจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
- 1.5 ความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาล กองทัพและประชาชน บนพื้นฐานสิทธิ และความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน
- 1.6 เป็นสื่อในการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนร่วมมือสนับสนุนกองทัพตาม ยุทธศาสตร์ของชาติและในการแจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ ให้เกิดความมั่นคงภายใน ความปลอดภัยจากสาธารณภัย และภัยพิบัติต่างๆ รวมถึงการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน มีวินัย รักษาชาติ และเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างคนในชาติทั้งยามปกติและยามสงคราม
- 1.7 พัฒนาการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ไปสู่การจัดและการผลิตรายการด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพ โดยมุ่งดำรงรักษาไว้ซึ่งจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม อันดีงามของชาติ

2. นโยบายเฉพาะการบริหารงานวิทยุโทรทัศน์

2.1 ยึดมั่นในเจตนารมณ์ของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ก่อตั้ง สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ทั้ง 3 ประการ กล่าวคือ

- ฝึกเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ ความชำนาญ สามารถติดตามความก้าวหน้าของวิชาการด้านโทรทัศน์ได้ทัน
- เสริมสร้างความรู้ ความบันเทิง แก่ประชาชน และทหาร
- เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่กิจกรรมทางทหาร เพื่อสร้างความ เข้าใจอันดีระหว่างทหาร และประชาชน

2.2 ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการผลิตรายการด้วยตนเอง อย่างมีคุณภาพ เพื่อให้สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์ชั้นนำของประเทศ

2.3 กำหนดสัดส่วนเวลา การออกอากาศรายการวิทยุโทรทัศน์ให้สอดคล้อง กับข้อกำหนดของกรมประชาสัมพันธ์ ดังนี้

- รายการข่าว และความรู้ ไม่น้อยกว่า	22 %
- รายการสำหรับเด็กและเยาวชน ไม่น้อยกว่า	3 %
- รายการกีฬา ไม่น้อยกว่า	5 %
- รายการบันเทิง ไม่เกิน	55 %
- ประเภทโฆษณา และบริการธุรกิจ ไม่เกิน	15 %

2.4 ดำรงบทบาทเชิงรุกในการเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ของกองทัพบกและของรัฐบาลเป็นส่วนรวม โดยเฉพาะในกิจกรรมเพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด

2.5 เพิ่มศักยภาพการใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ในการเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ และเพื่อประโยชน์ในการจัดทำรายการโทรทัศน์ และอื่นๆ ตามความเหมาะสม

2.6 เร่งรัดดำเนินการโครงการขยายสถานีเครือข่าย โดยให้ความเร่งด่วนแก่พื้นที่ที่สามารถส่งสัญญาณครอบคลุมหน่วยทหารตามแนวชายแดน และหน่วยทหารทั่วไป เป็นลำดับแรก พร้อมทั้งปรับปรุงสถานีเครือข่ายเดิมให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.7 ส่งเสริมให้โครงการ THAI TV GLOBAL NETWORK เป็นสื่อกลางของสถานีโทรทัศน์อื่นๆ ที่จะนำข่าว และรายการที่น่าสนใจสู่ประชาชนชาวไทยในต่างแดน พร้อมทั้งยกระดับความสำคัญของโครงการนี้ให้อยู่ในความสนใจของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ในการขอรับการสนับสนุนต่อไป

2.8 บริหารและดำเนินโครงการคอมพิวเตอร์เพื่อเยาวชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งอุปกรณ์ของโครงการนี้ ในการฝึกอบรมวิชาการด้านคอมพิวเตอร์ให้แก่เจ้าหน้าที่ตามความเหมาะสม

2.9 ส่งเสริมและให้การสนับสนุนโครงการ และกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรภาคเอกชน โดยจัดสรรเวลาบางส่วนให้ในการออกอากาศตามความเหมาะสม

2.10 ปรับปรุงโครงสร้างการจัดหน่วย และระบบการบริหารงานของ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกให้มีความคล่องตัวและสามารถแข่งขันในเชิงธุรกิจกับสถานีวิทยุโทรทัศน์อื่นได้

3. การผลิตรายการ

3.1 ยึดถือ และปฏิบัติตาม กฎระเบียบของกรมประชาสัมพันธ์ และกฎระเบียบของกองทัพบก ว่าด้วยการให้ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ โดยเคร่งครัด

3.2 ผลิตรายการ และบทความที่เสริมสร้างภูมิปัญญา ให้เกิดมีขึ้นแก่บุคคลในสังคม ไม่วิพากษ์วิจารณ์ เสียดสี หรือกระทำการใด ๆ ให้เสื่อมเสียแก่บุคคลหรือหน่วยงาน

3.3 ยึดมั่นความเป็นกลางทางการเมือง ไม่กระทำการใด ๆ ให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบ แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด โดยเฉพาะ

4. การจ้ดรายการและการเสนอข่าว

4.1 การจ้ดรายการและการเสนอข่าวต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือเกิดความเสื่อมเสียต่อสถาบันหลักของชาติ รัฐบาล เจ้าหน้าที่ หรือกลุ่มบุคคล และต้องส่งเสริมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ดีของชาติ

4.2 การเผยแพร่บทความ หรือจ้ดรายการทางสถานีวิทยุ และโทรทัศน์ ต้องระมัดระวังอย่าให้ผิดพลาด หรือสร้างความเข้าใจผิด อันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น

4.3 การเสนอข่าวสาร ต้องถูกต้อง เป็นกลาง ทันเวลา และต่อเนื่อง ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน หรือไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกแก่บุคคลในชาติ รวมทั้งต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ

4.4 หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง เพื่อมิให้ล่อแหลมต่อการสร้างความเข้าใจผิด ระหว่างสถาบันทหาร กับการเมือง และให้มุ่งเน้นทำรายการให้เกิดประโยชน์ อาทิ รายการสาระ ประโยชน์ รายการข่าวสาร รายการสร้างสรรค์สังคม รายการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น รายการที่ช่วยแก้ปัญหาของชาติ รายการที่ชี้แนะให้คนทั่วไปเลิกความคิดมกมาย รายการที่ช่วย ชี้แนะให้เกิดประโยชน์แก่กำลังพลของกองทัพบ และครอบครัว เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

4.5 ถ้อยคำที่ใช้ต้องสุภาพ ไม่ใช่ถ้อยคำที่ตีความได้สองแง่ สองง่าม การออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ต้องละเว้นการเสนอภาพที่น่าหวาดเสียว ชั่วยุคฆาตกรรม ลามกอนาจาร หรือวิปริตทางเพศอย่างชัดเจน

4.6 มีความพร้อมในการเสนอข่าวสาร หรือถ่ายทอดสัญญาณ ทั้งจากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของรัฐบาล และของกองทัพบ

5. การพัฒนาการผลิตรายการด้วยตนเอง

จัดอบรมเจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ทุกระดับ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ และความรู้ ความชำนาญ ในการจัดและผลิตรายการด้วยตนเอง

จากรายละเอียด ประวัติความเป็นมา รวมถึงภารกิจและโครงสร้าง ดังที่แสดงมาข้างต้นนั้น อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบและเนื้อหารายการ เวลาออกอากาศ ที่มาของรายได้ ถูกกำหนดจากกลุ่มผู้ควบคุมผลประโยชน์เพียงกลุ่มเดียว

“ ในด้านรายการได้ร่วมมือกับผู้จัดภายนอกที่มีความสามารถผลิตรายการบันเทิงสารคดี เกมโชว์ และสาระบันเทิงในรูปแบบต่างๆ โดยให้สัมปทานเวลาออกอากาศ ” (กองทัพบก, 2539)

นอกจากนี้พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ.2543 ยังได้กำหนดให้มีองค์กรอิสระขึ้นมา 2 องค์กร อันได้แก่ คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม และคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการวิทยุและโทรทัศน์

ทั้งนี้ ในมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ.2543 ได้ให้ กสช. มีอำนาจหน้าที่ กำหนดนโยบายและจัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์และแผนความถี่วิทยุให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แผนแม่บทการบริหารคลื่นความถี่และตารางกำหนดคลื่นความถี่แห่งชาติ ซึ่งแผนแม่บท ต้องมีแนวทางการอนุญาตให้ใช้คลื่นความถี่และการอนุญาตให้ประกอบกิจการทั้ง 2 ประเภท ภายใต้สัดส่วนที่เหมาะสมระหว่าง ผู้ประกอบการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ความเปลี่ยนแปลงในการจัดสรรคลื่นความถี่ภายใต้การดูแลของกสช. นั้น หลายฝ่ายเห็นพ้องกันว่า สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ต้องได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน เนื่องจากตลอดตลอด 43 ปี สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมผลประโยชน์ของกองทัพบก ตามเจตนารมย์ดั้งเดิม

โดยในงานวิจัยเรื่อง บทบาทของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติภายใต้มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ของ พลตรี เลิศฤทธิ เวชสวรรค์ ซึ่งว่า แผนแม่บทในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ซึ่งได้รับการจัดทำขึ้นโดย กสทช. นั้นย่อมเป็นแนวทางหลักที่กำหนดทิศทางการดำเนินกิจการรวมทั้งการพัฒนากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ แม้ว่าในขณะนี้ยังไม่มี ความชัดเจนมากนักเกี่ยวกับรายละเอียดของแผนแม่บทดังกล่าวนี้ แต่มีเครื่องบ่งชี้หลายประการว่า สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก (ททบ.) ซึ่งเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนภายใต้การกำกับดูแลของ กองทัพบก และได้เป็นผู้บุกเบิกกิจการด้านวิทยุโทรทัศน์ของประเทศมากกว่า 43 ปี ย่อมได้รับผลกระทบจากแผนแม่บทดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ (พลตรีเลิศฤทธิ เวชสวรรค์, 2543)

ในขณะที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินการของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่คณะกรรมการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกและเจ้าหน้าที่ในระดับผู้บริหารของ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 กลับมีท่าทียืนยันที่ครอบครองคลื่นและประกอบกิจการไว้ตามเจตนารมณ์ในการก่อตั้งสถานี โดยให้เป็นไปในลักษณะของการบริการสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริการสาธารณะเพื่อความมั่นคงของชาติ

ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2544 ที่มีสาระสำคัญเป็นไปในลักษณะยืนยันปฏิเสธการคืนอำนาจในการครอบครองคลื่นและประกอบกิจการ

“ เหตุผลของความจำเป็นที่กองทัพบกจะต้องมีคลื่นวิทยุโทรทัศน์นั้น ก็เนื่องมาจากตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 72 ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติว่า รัฐจะต้องมีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์ของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ กองทัพบก ในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญส่วนหนึ่งของรัฐในการเตรียมกำลังทางบกและการป้องกันราชอาณาจักร นอกเหนือจากจะต้องมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เพียงพอในการปฏิบัติงานแล้ว สื่อวิทยุโทรทัศน์ก็ถือว่าเป็นเครื่องมืออันจำเป็นอีกประการหนึ่งที่ กองทัพบกจะต้องมีไว้ใช้สำหรับปฏิบัติการกิจให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวทางในการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อสนับสนุนภารกิจของกองทัพบก นั้น แยกได้ 3 ประการคือ

ประการแรก ใช้สำหรับสนับสนุนการเตรียมกำลังของกองทัพบก ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 69 ได้กำหนดว่า บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ

รับราชการทหาร.....ดังนั้น กองทัพบกจึงจำเป็นต้องมีสื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อใช้ในการให้ความรู้ความเข้าใจต่อประชาชนในการป้องกันประเทศ ซึ่งจะต้องดำเนินการในยามปกติอย่างต่อเนื่องโดยการประชาสัมพันธ์....

ประการที่สอง การใช้วิทยุสนับสนุนภารกิจกองทัพบกในการป้องกันราชอาณาจักร โดยการแจ้งข่าวสาร ประกาศเตือนภัยให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนต่อภัยคุกคามต่างๆที่เกิดขึ้นในการบรรเทาผลกระทบจากการรวมพลังมวลชน เสริมสร้างขวัญและกำลังใจกับทหารในแนวหน้า สร้างความอบอุ่นใจให้กับพี่น้องประชาชนในเขตการสู้รบตามแนวชายแดน แจ้งเตือนประชาชนในพื้นที่การรบให้ปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องปลอดภัย สอดคล้องกับการปฏิบัติการทางทหาร รวมทั้งสื่อให้ประชาชนมีความสำนึกในความเป็นคนไทยที่จะร่วมกันปกป้องประเทศชาติ

ประการที่สาม การใช้วิทยุโทรทัศน์ในการช่วยพัฒนาประเทศและช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ ซึ่งจะสอดคล้องกับหน้าที่ทหารด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการรบ” (พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์, 2544)

การแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการดำรงอยู่ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ด้วยเหตุปัจจัยที่งานวิจัยยกมาอย่างข้างต้น สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์หลัก เตรียมการเพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ใช้ชื่อเรียกว่า “แผนเตรียมการของ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 เพื่อกิจการบริการสาธารณะ” เพื่อให้สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้ปรับการดำเนินงานก่อนแผนแม่บทของ กสช. จะเกิดขึ้น และเมื่อแผนแม่บท ของ กสช. มีผลบังคับใช้ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ก็จะดำเนินการในขั้นต่อไปเรียกว่า แผนการดำเนินงาน ซึ่งจะปรับการดำเนินงานของสถานีให้สอดคล้องกับแผนแม่บทดังกล่าว และในปีถัดไปสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 จะพัฒนาแผนดำเนินงานนี้เป็นแผนงานการปฏิบัติประจำปีต่อไป

สำหรับแผนยุทธศาสตร์หลัก เตรียมการรองรับการดำเนินการตามกรอบของรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 เพื่อกิจการบริการสาธารณะนี้มีรายละเอียดดังนี้

1. กล่าวทั่วไป

การดำเนินการสรรหาคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ได้เป็นไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ตาม พรบ. องค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการ โทรคมนาคม พ.ศ.2543 ขณะนี้การดำเนินการสรรหาได้รายชื่อบุคคลที่สมควรได้รับการเสนอรายชื่อเป็น กสช. จำนวน 14 คน ส่งให้วุฒิสภาเพื่อทำการคัดเลือกให้เหลือ 7 คน ซึ่งหลังจากพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น กสช.แล้ว

กสช. จะจัดทำ " แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ " โดยยึดถือตามเจตนารมณ์ของ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540

ททบ. เป็นสื่อของรัฐภายใต้การกำกับดูแลของ ทบ.ผ่านทาง คณะกรรมการบริหารวิทยุ และโทรทัศน์กองทัพบก (กบว.ทบ.) แต่เมื่อใดก็ตามที่มีการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่ ที่เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 แล้ว ททบ.มีแนวโน้มอย่างยิ่งที่จะไม่สามารถดำเนินกิจการใน ลักษณะที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันได้ ซึ่งตามข้อกำหนดของ พ.ร.บ. องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ ฯ พ.ศ. 2543 กำหนดให้ส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม สามารถขอใช้คลื่นความถี่ได้ตามความจำเป็น และให้ขออนุญาตประกอบการเฉพาะการบริการสาธารณะเท่านั้น

ทั้งนี้ในการดำเนินการ ทบ. จะต้องดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกจะต้องขอ ใช้คลื่นความถี่จาก กสช. และเมื่อได้รับคลื่นความถี่แล้ว ทบ. (โดย ททบ.) จะต้องขออนุญาตประกอบการอีกครั้ง ซึ่งปัจจุบันประเภทของการประกอบการที่ชัดเจนนั้น ยังไม่ถูกกำหนดแน่ชัดจาก ร่าง พ.ร.บ. การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ที่ได้ยื่นผ่านสำนักงานคณะกรรมการ กฤษฎีกา เมื่อ 2543 นั้น ได้กำหนดไว้ในมาตรา 8 ว่า " การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์ มีดังนี้ (1) การประกอบกิจการบริการสาธารณะ (2) การประกอบกิจการบริการชุมชน (3) การประกอบกิจการทางธุรกิจ " และความหมายของการประกอบกิจการบริการสาธารณะ ได้กำหนด ไว้ในมาตรา 9 ดังนี้ " ...การประกอบกิจการบริการสาธารณะต้องมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริม ความรู้ การศึกษาศิลปวัฒนธรรม ศาสนา สุขภาพ อนามัย กีฬา ความมั่นคงของรัฐ การประกอบ อาชีพ เผยแพร่ข่าวสารประโยชน์ของท้องถิ่น หรือ ประโยชน์สาธารณะอื่นใด ซึ่งอาจจัดรายการใน รูปแบบสาระโดยตรง หรือเป็นการบันเทิงเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้..."

การประกอบกิจการบริการสาธารณะในต่างประเทศ คือ Public Service Broadcasting- PSB มีคุณสมบัติที่สำคัญ สรุปได้คือ

1. ต้องเป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐบาล
2. ไม่มีอิทธิพลจากผลกระทบทางธุรกิจ
3. สร้างและขยายขอบเขตของสังคมสาธารณะ
4. เป็นส่วนสำคัญของสังคมประชาชน
5. ให้อำนาจประชาชน มุ่งไปสู่จุดที่เสียเปรียบ (ขาดแคลน)
6. เข้าถึงเป้าหมายที่ยากต่อการเข้าถึง เช่น พื้นที่ห่างไกล การกีดกันทางเศรษฐกิจ

ชนกลุ่มน้อยที่ด้อยโอกาส

7. สนองตอบความต้องการที่ยังไม่เคยพบของสิ่งที่ด้อยโอกาส หรือของชนกลุ่มน้อย รวมทั้งรายการพิเศษ / ชนิดรายการพิเศษ ต่างๆ
8. มีความเป็นมาตรฐาน : ทั้งในด้านทางเทคนิค, ความสวยงาม, เนื้อหา
9. มีความน่าเชื่อถือ, ความรวดเร็ว, ความหาได้ง่ายของแหล่งข่าว / ข่าว
10. ให้โอกาสแก่ผู้ไม่มีโอกาส
11. จัดให้มีเวทีสำหรับการติดต่อสื่อสารกันทั่วโลก

ส่วนที่มาของ " รายได้ " สำหรับการประกอบกิจการบริการสาธารณะ หรือ PSB นั้น อาจได้มาจากหลายแหล่ง เช่น งบประมาณแผ่นดิน การเก็บค่าธรรมเนียมของเครื่องรับโทรทัศน์ การโฆษณา การขายรายการโทรทัศน์ รายได้จากการทำธุรกิจจากด้านอื่นที่มีให้บริการวิทยุและโทรทัศน์ของสถานีกองทุนต่างๆ รวมทั้งเงินอุดหนุนจากหน่วยงานเจ้าของรายการที่นำมาออกอากาศ เป็นต้น

เนื่องจากขณะที่จัดทำแผนฯ นี้ การคัดเลือก " กสช. " ยังไม่เสร็จ ทำให้ " แผนแม่บทฯ " ยังไม่ชัดเจนไปด้วย เพราะรูปแบบของกิจการบริการสาธารณะ และที่มาของรายได้นั้น มีหลากหลาย สำหรับรูปแบบของกิจการบริการสาธารณะ ที่มาของรายได้ของสถานีวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย จำเป็นต้องมีคุณสมบัติและลักษณะที่เหมาะสม และไม่สามารถลอกเลียนแบบจากต่างประเทศได้ทั้งหมด กสช. จะพิจารณาในรายละเอียด และกำหนดลงใน " แผนแม่บทฯ " ที่จะเกิดขึ้นในเร็ววันนี้ แต่ดูจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 แล้ว การดำเนินการของสถานีโทรทัศน์ของรัฐบาลมีแนวโน้มอย่างยิ่ง ที่จะต้องดำเนินการในลักษณะของกิจการบริการสาธารณะ ซึ่งในส่วนของ ททบ.จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน

ในขั้นต้น ททบ. จึงได้เริ่มดำเนินการ ปรับการดำเนินการทั้งในรูปแบบของการปรับผังรายการ การนำเสนอข่าว รวมทั้งการขยายศักยภาพในการส่งสัญญาณโทรทัศน์ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อความมั่นคง และพื้นที่ตามแนวชายแดน โดย ททบ.ยึดถือสถานภาพการดำเนินการปกติในปัจจุบันเป็นฐานในการดำเนินการตาม " แผนเตรียมการของ ททบ. เพื่อกิจการบริการสาธารณะ " ไปจนกว่าจะเกิดความชัดเจนในเรื่อง รูปแบบของกิจการบริการสาธารณะ และที่มาของรายได้ของสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินการเพื่อกิจการบริการสาธารณะ ทั้งนี้ นอกจากเป็นการรองรับ " แผนแม่บทฯ " ของ กสช. แล้ว ยังจะเป็นการเตรียมการของ ททบ. ในการปรับการดำเนินงานก่อน " แผนแม่บทฯ " ดังกล่าวจะได้มีผลบังคับใช้

2. วัตถุประสงค์ เพื่อให้ ททบ.ปรับปรุงการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นไปสู่กิจการบริการ สาธารณะ ปัจจุบันไปจนถึง แผนแม่บทฯ ของ กสช. มีผลบังคับใช้

3. การดำเนินงาน

ด้านวิทยุกระจายเสียง

3.1. วส.ททบ.

3.1.1 ปรับผังรายการให้เป็นไปตาม นโยบายวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ พ.ศ.2543 อย่างจริงจัง

3.1.2 ปรับปรุงรายการต่างๆ ให้สอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 เน้นเรื่องการส่งเสริมกิจการสาธารณะ และความมั่นคง

ด้านวิทยุโทรทัศน์

3.2 ทน.ททบ. ปรับปรุง พัฒนาสถานีเครือข่าย ให้สามารถส่งสัญญาณให้ครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นจุดต่อแหลมต่อความมั่นคงแห่งชาติ ได้แก่ พื้นที่ตามแนวชายแดน, พื้นที่ชนกลุ่มน้อยและพื้นที่ที่ไม่มีสถานีโทรทัศน์ใดสามารถส่งสัญญาณได้ เป็นต้น

3.3 รก.ททบ.

3.3.1 แจกผู้จัดทำรายการ พิจารณาสอดคล้องการบริการสาธารณะสู่ ประชาชน เน้นหนักในด้านความมั่นคง รวมทั้งในเรื่องการศึกษา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และ ประโยชน์สาธารณะอื่น

3.3.2 ยึดถือ และนำเสนอรายการ ตามสัดส่วนรายการต่างๆ ตามนโยบาย วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ. 2543 อย่างเคร่งครัด และให้ปรากฏภาพลักษณ์ ของการบริการสาธารณะโดยเน้นความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งสาธารณะประโยชน์อื่นๆ ให้ชัดเจน

3.3.3 ให้นำเสนอรายการในลักษณะที่เป็นการประชาสัมพันธ์ เช่น กองทัพ เพื่อประชาชน ฯลฯ ตามห้วงเวลาที่เหมาะสมหรือในโอกาสพิเศษ สำคัญใน แงของการใช้สื่อ เพื่อหวังผลทางจิตวิทยา เช่น การชี้แจงของกองทัพต่อปัญหาเฉพาะต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นต้น

3.3.4 พัฒนาปรับปรุงศักยภาพของสถานีวิทยุโทรทัศน์ในด้าน การถ่ายทอดสด, การทำสารคดีและ / หรือบันเทิงเทป ทั้งในและนอกสถานที่ โดยเน้นการใช้เครื่องมือ, อุปกรณ์, บุคลากร ที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เต็มขีดความสามารถและมุ่งไปสู่การผลิตรายการเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 ขว.ททบ.

3.4.1 การนำเสนอข่าว ต้องแยกประเภทข่าว เช่น ข่าวทั่วไปและ / หรือข่าวเจาะลึกในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงรวมทั้งสาธารณะประโยชน์อื่นๆ ให้ชัดเจน

3.4.2 พัฒนาปรับปรุงศักยภาพในด้านการรายงานข่าวสด การรายงานข่าวประจำวัน การทำข่าว สารคดี และการบันทึกเทป ทั้งในและนอกสถานที่ โดยเน้นการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ บุคลากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เต็มขีดความสามารถเพื่อให้เป็นรายการที่มีประสิทธิภาพ

3.5 สลก.ททบ.

3.5.1 ส่งเสริม สนับสนุน ให้ความร่วมมือกับโครงการกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนที่ร้องขอ ตามความเหมาะสม ทั้งนี้โดยคำนึงถึงภาพลักษณ์และวัตถุประสงค์ของสถานีฯ เป็นหลัก

3.5.2 ติดตาม วิเคราะห์ ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 ที่เกี่ยวข้อง และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับแผนการดำเนินงานของ ททบ. ให้สอดคล้องต่อไป

3.6 **ศอ.ททบ.** เผยแพร่ข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต โดยให้มีการนำเสนอสาระสำคัญของผังรายการ รวมทั้งภาพลักษณ์ของการบริการสาธารณะเพื่อความมั่นคงของรัฐ รวมทั้งสาธารณะประโยชน์อื่นๆ

3.7 **ทต.ททบ.** ปรับปรุงการนำเสนอรายการที่ออกอากาศทางไทยทีวีโกลบอลเน็ตเวิร์ค (Thai TV Global Network) โดยให้เกิดความสอดคล้องกับผังรายการของ ททบ. ที่มุ่งไปสู่การบริการสาธารณะ เน้นการเสริมสร้างความมั่นคง และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ

3.8 **รท.ททบ., ขว.ททบ., ทด.ททบ., และ ศอ.ททบ.,** ดำเนินการแยกประเภทงาน, บันทึกสถิติ, วิเคราะห์ผลงานและประเมินผลงานในความรับผิดชอบทุกเดือน โดยสรุปรายงานผ่าน ผก.ททบ. ภายในวันที่ 15 ของทุกเดือน เพื่อนำเรียน ผอ.ททบ.ต่อไป

3.9 **นขต.ททบ.** ดำเนินการตามภารกิจในส่วนที่เกี่ยวข้อง และบันทึกสถิติ, วิเคราะห์ผลงานและประเมินผลงานในความรับผิดชอบทุกเดือน เก็บไว้เป็นข้อมูล ในกรณีที่ต้องการดำเนินการในโอกาสต่อไป

4. ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผน ให้ นขต.ททบ. ปฏิบัติตามแผนนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนกว่าจะมีคำสั่งเปลี่ยนแปลง

5. งบประมาณ ใช้แผนงานและงบประมาณประจำปีของ ททบ. ที่ได้รับจัดสรร (หนังสือราชการภายใน ททบ.ส่วนราชการ ผก.ททบ. ที่ 656/44 ลง 12 ก.ค.44)

จากรายละเอียดแผนยุทธศาสตร์ การเตรียมการเพื่อกิจการบริการสาธารณะของสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 ดังกล่าวข้างต้น สามารถระบุได้ว่าเป็นการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ถูกกำหนดขึ้นบนความเชื่อมั่นในการเป็นเจ้าของคลื่น ตามกรอบพระราชบัญญัติประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 ที่เปิดช่องไว้ว่า การอนุญาตให้ใช้คลื่นความถี่นั้นต้องคำนึงถึงความมั่นคงของรัฐด้วย

ในเมื่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันส่งผลให้ห้องกรสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อด้านวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 นั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานด้านการกระจายเสียง จากการให้สัมปทานเวลาออกอากาศมาเป็นบริการสาธารณะเพื่อความมั่นคงของชาติ

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ และส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake-holders) กับทางสถานีและในสังคมด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังกล่าว ประกอบด้วยผู้ที่เป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วน ผู้ใช้ประโยชน์จากสื่อโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 ผู้ได้รับผลกระทบจากการออกอากาศ พันธมิตร และ ผู้แข่งขัน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่า แผนยุทธศาสตร์ การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 เพื่อตอบสนองกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 นั้นมีลักษณะใด มีการกำหนดบทบาทหน้าที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ที่ต้องการให้มีการปฏิรูปสื่อหรือไม่ การปรับตัวของเจ้าของคลื่น (ททบ.) ที่ดำเนินการขายสัมปทานเวลาและการปรับตัวของ ผู้ผลิตรายการ ที่เช่าสัมปทานเวลาจะเป็นเช่นไร และมีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 เพื่อดำเนินการตามกรอบกฎหมายมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบ้าง

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาเรื่องการปรับทำที่ทางยุทธศาสตร์การกระจายเสียงในประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐที่กำหนดไว้ในกฎหมายสูงสุด ยังคงเป็นเรื่องใหม่และมีอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก ถิ่นงานวิจัย เรื่อง สถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 กับ แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะเป็นงานวิจัยที่ศึกษา ทิศทางการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานสื่อของรัฐในปัจจุบัน ไปสู่การกระจายเสียงประเภทบริการสาธารณะ

ทั้งนี้การที่สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 จะปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานจากสภาพปัจจุบันไปสู่การดำเนินกิจการเพื่อสาธารณะ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอรายการและข่าวเพื่อประโยชน์ทางด้านความมั่นคงของชาตินั้น เป็นความชัดเจนของกองทัพบก ที่ยืนยันเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะครอบครองคลื่นและประกอบกิจการต่อไป ภายใต้กฎหมายสูงสุดของประเทศ แม้จะส่งผลกระทบต่ออย่างยิ่งต่อผังรายการในปัจจุบัน ตลอดจนทางสถานีต้องผลิตรายการในสัดส่วนรายการข่าว สารระความรู้ รายการกีฬาที่เพิ่มขึ้นเอง แหล่งที่มาของรายได้ ความเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่จะได้รับก็ตาม

การตัดสินใจของผู้บริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ตลอดจนหน่วยงานต้นสังกัดคือ กองทัพบก แสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็นในการใช้สื่อกระจายเสียงเพื่อความมั่นคงของรัฐดำเนินกิจการเพื่อสาธารณะ การตัดสินใจครั้งนี้จะส่งผลที่ยาวและรุนแรงต่อการดำเนินงานระยะยาวของสถานี ซึ่งถือว่าการกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ของการดำเนินกิจการกระจายเสียงในประเทศไทย ภายใต้กฎหมายสูงสุดของประเทศ การประกาศตัวเป็นสถานีเพื่อกิจการสาธารณะ (Public Service Broadcasting) หรือ สถานี PSB ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 นั้นจะอยู่รอดในโลกของการแข่งขันหรือไม่ เพราะแนวโน้มของกิจการกระจายเสียงเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในกระแสโลกปัจจุบันอยู่ในลักษณะถดถอยทั่วโลกในทศวรรษที่ผ่านมา (McChesney, 1999) สำหรับประเทศไทยอนาคตของกิจการบริการสาธารณะ จึงนับว่าทวนกระแสโลกทีเดียว ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นที่จะต้องติดตาม

ปัญหาการวิจัย

1. แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 มีลักษณะอย่างไร
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 คืออะไร
3. แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 มีข้อบกพร่องหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบก
ช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของ
สถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบก ช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะให้แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของ สถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบก
ช่อง 5 เป็นไปตามกรอบรัฐธรรมนูญ มาตรา 40

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น

แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบของรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 เพื่อปกป้องสิทธิของกองทัพบกในการดำเนินกิจการดั้งเดิม มีการกำหนดผังรายการขึ้นมาใหม่ บริษัทผู้ผลิตรายการที่เช่าสัมปทานเวลารายใหญ่ มีการปรับตัวผลิตรายการสอดแทรกสาระเพื่อความมั่นคงเข้าไปในรายการที่นำเสนอ มีการลดราคาค่าเช่าสัมปทานเวลาให้กับบริษัทผู้ผลิตรายการในราคาที่ถูกลงกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น เพื่อคงไว้ซึ่งการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือปัจจัยภายในองค์กร ผู้บริหารสถานี ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เป็นข้าราชการสังกัด กองทัพบก ซึ่งได้รับเบียดเบียนพิเศษ มีโบนัส สำหรับเจ้าหน้าที่พลเรือนมีจำนวนน้อยและดำรงตำแหน่งสำคัญสูงสุดแค่ระดับหัวหน้าแผนก ๆ บางแผนกเท่านั้น โครงสร้างการบริหารงานเป็นแบบ "TOP DOWN" สำหรับปัจจัยภายนอกองค์กรนั้น กฎหมายมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, พรบ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543 มีผลบังคับใช้

ขอบเขตการวิจัย

จะทำการศึกษา ตั้งแต่มีคำสั่งประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบของรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม ถึง เดือน ธันวาคม 2544 โดยอาศัยกระบวนการทศนงานวิจัยเชิงคุณภาพ การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAR และสื่อกับประชาธิปไตย (MEDIA AND DEMOCRACY)

นิยามศัพท์

แผนยุทธศาสตร์ หมายถึง

แผนเตรียมการของ สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 เพื่อกิจการบริการสาธารณะ เพื่อรองรับรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 ก่อนแผนแม่บทของ กสทช. จะมีผลบังคับใช้

ข้อบกพร่อง หมายถึง

แนวทางการปฏิบัติงานของแผนยุทธศาสตร์ที่ไม่เอื้อ หรือ สอดคล้องกับการปฏิรูปสื่อ ตามกฎหมาย มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

กรอบตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40

การดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่โดยคำนึงถึง ประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรม

ปัจจัย หมายถึง

ปัจจัยภายใน สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้แก่ การบังคับบัญชา การจัดหน่วยภายในองค์กร ททบ.5 การเป็นเจ้าของ ระบบตลาดการกำหนด และพัฒนากิจการให้เจริญก้าวหน้า ในด้านการ ปรับปรุงเทคโนโลยี การขยายเครือข่าย การกำหนด รูปแบบ เนื้อหา การผลิตรายการ การจัดสรรเวลา ออกอากาศ การให้สัมปทานเวลาออกอากาศแบบ อภิสิทธิ์ (privileged concession) ความรู้ ความ สามารถ ความเป็นมืออาชีพ และวัฒนธรรม การทำงาน แนวนโยบายต่างๆของกองทัพบกผ่าน กบว.

ปัจจัยภายนอก สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้แก่กฎหมาย มาตรา 40 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่อง สถานีวิทยุโทรทัศน้กองทัพบกช่อง 5 กับแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. เป็นข้อคิดเห็น ต่อองค์กรสถานีวิทยุโทรทัศน้กองทัพบก ช่อง 5 ที่อาจนำแนวทางเพื่อไปปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์เตรียมการ, แผนการดำเนินงาน และแผนปฏิบัติประจำปีสถานีวิทยุโทรทัศน้กองทัพบกช่อง 5 ให้เป็นไปตามกรอบกฎหมาย มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
2. เป็นการเสนอแนะแนวทางให้กับสื่อกระจายเสียงอื่น ๆ ที่ต้องปรับโครงสร้างการจัดการและการบริหารงาน ตามกรอบกฎหมาย มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาวิจัย ด้านการปฏิรูปสื่อมวลชนไทย ในแนวทางอื่น ๆ ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

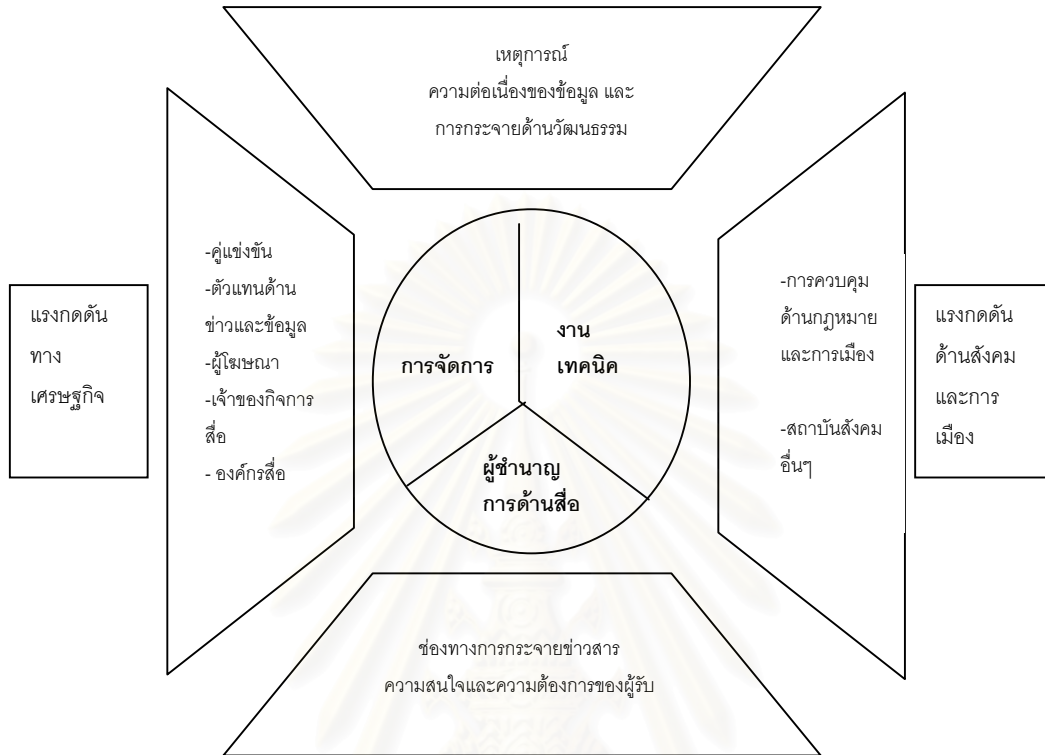
ในการศึกษาวิจัย สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 กับแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอันจะนำมาเป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับสถาบันองค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน (The media organisation)
2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเน้นการมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory)
3. แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งบทบาทและหน้าที่ขององค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับสถาบันองค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน (The media organisation)

จากแนวคิดที่องค์กรจะต้องดำเนินการอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แนวความคิดในการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างมีแบบแผนจึงเกิดขึ้น ดังนั้นลักษณะโครงสร้างขององค์กรหรือวิธีในการจัดองค์กรจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและเข้ากันได้กับสภาพแวดล้อมดังกล่าว ดังที่ Hodge และ Anthony (Organisation Theory, 1984) ได้สรุปว่า องค์กรที่ประสบความสำเร็จจะปรากฏว่ามีการจัดโครงสร้างรูปแบบองค์กรที่สอดคล้องกับความต้องการของสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ John Child (1976) ที่ได้สรุปให้เห็นถึงแรงกดดันซึ่งทำให้ต้องปรับปรุงโครงสร้างขององค์กร

องค์กรสื่อมวลชนอยู่ท่ามกลางแรงผลักดันทั้งจากภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจขององค์กร ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติงานขององค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชนจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทางสังคม ซึ่งอาจเป็นแรงกดดันต่อภาระหน้าที่ และเป็นการสร้างบรรทัดฐานให้ผู้ทำการสื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย จึงมักพบอยู่เสมอว่าสื่อมวลชนแต่ละประเภทไม่ว่าเป็นโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ จึงมักมีมิติของตัวเองทั้งในแง่ของระบบการจัดการ การบริหาร เวลา และสถานที่ พร้อมทั้งก็ยังถูกจำกัดโดยการยอมรับของกรอบต่างๆ ทางสังคม จึงไม่สามารถปฏิบัติตนโดยอิสระด้วยตัวของมันเอง แต่จะต้องดำเนินงานอยู่ท่ามกลางแรงกดดันจากตัวแปรต่างๆ ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกองค์กรซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และหลักการในการปฏิบัติงานขององค์กร โดยสามารถแสดงเป็นภาพที่ 1

ภาพที่ 1 : แบบจำลองแสดงองค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชนภายใต้แรงกดดันทางสังคม
ที่มา Denis Mcquail, Mass Communication Theory, 4th edition, SAGE Publications

ในการนำแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันผู้ผลิตสื่อมวลชนมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าในฐานะองค์กรสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 เป็นองค์กรสื่อมวลชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสังคมและอยู่ภายใต้แรงกดดันต่างๆ โดยเฉพาะแรงกดดันในด้านการควบคุมด้านกฎหมายและการเมือง กล่าวคือเมื่อมีการการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อนำมาใช้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศในปี 2540 และตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 กำหนดให้ให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่แบบใหม่ คำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะในด้านต่าง ๆ เป็นสำคัญ อาทิวัฒนธรรม การศึกษา ไม่ใช่มุ่งแต่ประโยชน์ทางธุรกิจดังเช่นที่ผ่านมา ทั้งนี้ตามกระบวนการนิติบัญญัติ ผลของมาตรา 40 ทำให้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คือพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการ

วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543 ขึ้นมาใช้บังคับตั้งนั้น สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนองค์กรเพื่อให้สอดคล้องกับแรงกดดันภายนอก (external force) และแรงกดดันภายใน (internal force) คือ interest / ผลประโยชน์ของทหาร ได้แค่ไหน อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรสามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางแรงกดดันดังกล่าว

2. แนวคิด ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory)

McQuail (1987) (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ 2543 : 108-109) กรอบทฤษฎีนี้สนับสนุนการควบคุมองค์กรสื่อว่าจะต้องเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐ รวมทั้งปฏิเสธว่าตลาดไม่ใช่สถาบันที่เหมาะสมในการควบคุมสื่อ ดังนั้นเนื้อหาที่ถูกนำเสนอจึงเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐโดยสิ้นเชิง เนื่องจากทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เน้นปฏิสัมพันธ์เป็นหลัก ดังนั้นพลเมืองทุกคนและชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มมีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชนและมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองได้ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ

1. การเน้นการสื่อสารในแนวนอน (Horizontal) มากกว่าการสื่อสารแบบแนวตั้ง (Vertical) โดยเฉพาะการสื่อสารแบบจากบนลงล่าง
2. หลักการของทฤษฎีนี้พยายามที่จะต่อต้านปรากฏการณ์ 2 ด้าน ด้านหนึ่งคือการที่มีสื่อเอกชนเป็นเจ้าของมีลักษณะผูกขาด (Monopolization) และมีการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป (Commercialization) ในอีกด้านหนึ่งก็พยายามต่อต้านการใช้อำนาจของข้าราชการหรือระบบทางการ (bureaucracy) แบบรวมศูนย์อำนาจ (centralism) ของสถาบันวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐ (public broadcasting institutions) ด้วย

ช่วงเวลาที ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเน้นการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในยุคที่สื่อกระจายเสียงเช่นวิทยุโทรทัศน์ได้เกิดขึ้นแล้ว แต่เนื่องจากองค์กรที่ทำงานด้านสื่อกระจายเสียงนั้น มักจะวางตัวอยู่เหนือประชาชน (Elitist) ทำตัวเป็นผู้ที่รู้ดีกว่า (paternalist) วางตัวใกล้ชิดกับศูนย์อำนาจ ทำงานไปตามกระแสกดดันทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าจะอยู่กับหลักการ และมีลักษณะแข็งตัวมากเกินไป

ทฤษฎีนี้ปฏิเสธการสื่อสารที่เน้นความจำเป็นเรื่องรูปแบบการรวมศูนย์ มีราคาแพง ต้องใช้มืออาชีพเท่านั้น เป็นกลางและถูกควบคุมโดยรัฐ โดยหันกลับมาหาความต้องการของผลประโยชน์และความคาดหวังของกลุ่มผู้รับสารทุกๆกลุ่ม และนำเสนอความหลากหลายด้านการสื่อสารโดยเสนอหลักการเรื่องสิทธิที่จะได้รับข่าวสารที่ต้องการ สิทธิที่จะตอบโต้ สิทธิที่จะใช้ช่องทาง

การสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ในชุมชน กลุ่มผลประโยชน์และวัฒนธรรมย่อยต่างๆ การสื่อสารที่มีขนาดเล็กและมีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เป็นต้น สถาบันสื่อมวลชนจะต้องเข้าร่วมกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากกว่าจะหมกมุ่นอยู่กับปัญหาเรื่องการควบคุมผู้รับสาร โดยเฉพาะสื่อใหม่ๆ เช่นสื่อกระจายเสียงจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้รับสาร ได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารให้มากกว่าที่เป็นอยู่

McQuail (1987) ได้ประมวลหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมไว้ในสื่อไว้ดังนี้

1. พลเมืองทุกคนและชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มมีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชนและมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง
2. องค์กรและเนื้อหาของสื่อจะต้องไม่ถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ
3. สื่อจะต้องมีอยู่เพื่อประชาชน มิใช่เพื่อตัวองค์กรเอง นักวิชาชีพ หรือบรรดาลูกค้า (ภาคธุรกิจของสื่อ)
4. กลุ่ม องค์กรและชุมชนควรจะเป็นเจ้าของสื่อได้ง่าย
5. สื่อขนาดเล็กที่มีลักษณะ Interactive และเปิดโอกาสให้ผู้รับมีส่วนร่วมย่อมดีกว่าสื่อขนาดใหญ่ที่ดำเนินการโดยนักสื่อสารมวลชนมืออาชีพและการสื่อสารแบบทางเดียว
6. การสื่อสารนั้นมีความสำคัญมากเกินกว่าที่จะปล่อยให้อยู่ในมือของพวกนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนเท่านั้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีข้างต้นมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เมื่อสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ได้แสดงเจตจำนงแปรรูปเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อกิจการสาธารณะ (Public Service Broadcasting) แล้ว ในแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ฉบับนี้ นั้นจะตอบสนองความต้องการของพลเมืองแต่ละคน ชุมชนขนาดเล็กและชนกลุ่มน้อย ในด้านสิทธิการการรู้และการสื่อสาร (right to know and right to communicate) หรือไม่ อย่างไร มีการเปิดโอกาสให้ผู้รับสารทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข่าวสาร ความคิดเห็น และการศึกษา รวมทั้งการบริหารในรูปแบบ Horizontal / Bottom upหรือไม่ ยังคงเอื้อประโยชน์ให้เอกชนเป็นเจ้าของมีลักษณะผูกขาด (Monopolization) และมีการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป (Commercialization) หรือไม่ อย่างไร เป็นสื่อที่ดำรงอยู่เพื่อประชาชนหรือเพื่อ องค์กร นักวิชาชีพ นอกจากนี้ ยังคงไว้ซึ่งอำนาจของข้าราชการหรือระบบทางการ (bureaucracy) แบบรวมศูนย์อำนาจ (centralism) ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ (public broadcasting institutions) วางตัวอยู่เหนือประชาชน (elitist)

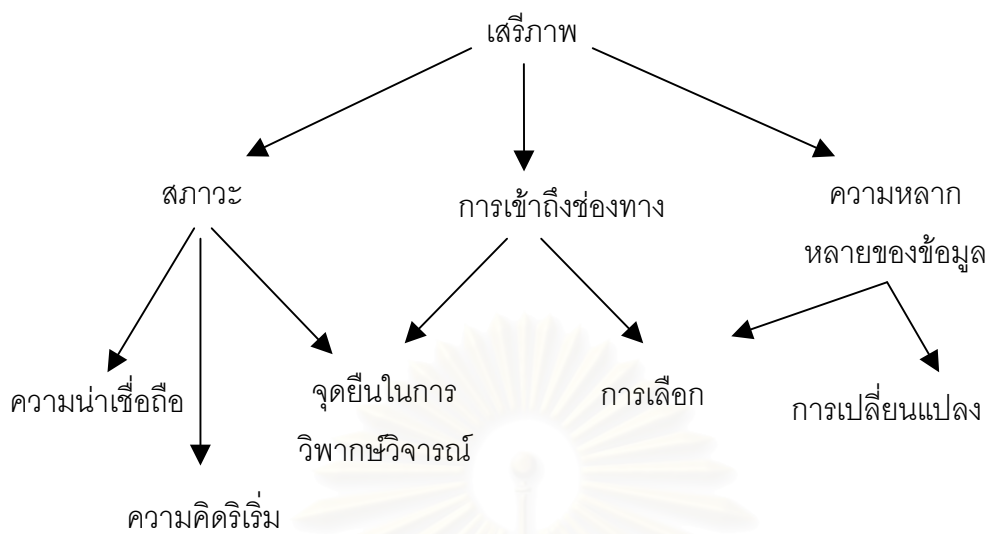
ทำตัวเป็นผู้รู้ดีกว่า (paternalist) วางตัวใกล้ชิดกับศูนย์อำนาจ ทำงานไปตามกระแสกดดันทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าจะอยู่กับหลักการ องค์กรและเนื้อหายังคงถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐและมีลักษณะแข็งตัวเช่นเดิม หรือไม่ อย่างไร

3. แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่ขององค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน

เดนิส แม็คควอล (Denis McQuail, 2000 : 166-171) ได้แนวคิดนี้มาจาก ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงว่าสื่อมวลชนถูกคาดหวังว่าควรจะทำหน้าที่อะไรให้กับสังคม ทั้งความเกี่ยวข้องของสื่อมวลชนกับผู้ที่อยู่เบื้องบนหรือ โครงสร้างแห่งอำนาจเบื้องบนของสังคม และกับผู้รับสารจากสื่อมวลชน ทฤษฎีนี้จะเกี่ยวเนื่องกับระเบียบกฎเกณฑ์ และการควบคุมสื่อมวลชนให้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สังคมเป็นผู้กำหนด ทั้งนี้เพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม โดยพยายามแสวงหาสิ่งต่างๆ มาเสนอแก่ผู้รับสาร ดังนั้นสิ่งที่ทฤษฎีบรรทัดฐานนิยมได้เอียงกัน ก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับโครงสร้างและการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ โดยเกี่ยวเนื่องกับประเด็นหลักดังต่อไปนี้ คือ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความหลากหลาย คุณภาพของข้อมูล ระเบียบทางสังคมและความร่วมมือ และระเบียบทางวัฒนธรรม

เสรีภาพของสื่อ

เสรีภาพเป็นสภาพการณ์ หมายถึงสิทธิในการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี อย่างไรก็ตาม สิทธิเหล่านี้จะต้องเข้าถึงช่องทางและโอกาสที่จะรับข้อมูลที่หลากหลายด้วยเสรีภาพ ในการสื่อสารจึงมี 2 แก่นมุม คือการเสนอตัวเป็นปากเสียงและการตอบสนองความต้องการ ซึ่งก็เช่นเดียวกับการไปประยุกต์ใช้กับสื่อ เสรีภาพถูกนำไปสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม และความหลากหลาย ดังนั้นเสรีภาพจึงเกี่ยวเนื่องกับสภาพโครงสร้างการปฏิบัติงาน โอกาสที่คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมจะเข้าถึงช่องทางและผลประโยชน์ที่ผู้รับสารจะได้รับ ซึ่งสามารถแสดงได้เป็นแบบจำลองดังนี้

ภาพที่ 2 : แบบจำลองเสรีภาพของสื่อ

เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพในการสื่อสาร สื่อจำเป็นต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- ปราศจากการตรวจสอบหรือการควบคุมจากรัฐ
- ประชาชนมีสิทธิที่จะรับข่าวสารต่าง ๆ ได้โดยเสรี
- สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการได้มาซึ่งข้อมูลจากแหล่งข่าวที่เกี่ยวข้อง
- ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าของสื่อ หรือผู้โฆษณาที่มีต่อการคัดเลือกข่าว และ

การแสดงความคิดเห็น

- มีนโยบายบรรณาธิการที่แข็งขันและวิพากษ์วิจารณ์ เสนอข่าวและความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ มีความคิดริเริ่ม มีอิสระในการทำข่าวภายใต้กรอบศีลปะและวัฒนธรรม

เสรีภาพของสื่อมีความสำคัญ คือ

- ทำให้สาธารณชนตรวจสอบบุคคลที่อยู่ในอำนาจได้อย่างมีระบบและมีอิสระ ซึ่งเปรียบเสมือนหน้าที่ในการเป็นสุนัขเฝ้าบ้าน หรือบทบาทในการทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ของสื่อ
- กระตุ้นและให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมทั้งสภาพชีวิตในสังคม

- ให้ออกาสแสดงความคิดเห็น ความเชื่อและทัศนคติเกี่ยวกับโลก
- ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและสังคมอย่างต่อเนื่อง
- เพิ่มปริมาณและความหลากหลายของเสรีภาพเท่าที่จะเป็นไปได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดข้างต้นมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์สภาพโครงสร้าง การปฏิบัติหน้าที่ของ ททบ.5 ตามที่แผนยุทธศาสตร์สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้ กำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่มีเสรีภาพในการสื่อสารมาอย่างน้อยแค่ไหน เปิดกว้างให้ประชาชนมีสิทธิที่จะรับ รู้ข่าวสารได้โดยเสรี และมีสิทธิตรวจสอบ บทบาทในการทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ของสื่อได้หรือไม่ อย่างไร และเนื้อหาปราศจากการตรวจสอบหรือการควบคุมจากรัฐหรือไม่ ข้อมูลที่ได้มามีความ หลากหลาย มีการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง และข้อมูลน่าเชื่อถือได้ หรือไม่ อย่างไร เป็นเวทีสาธารณะ ให้อิสระและเปิดเสรีกับทุกฝ่ายทั้งผู้ผลิต ผู้รับสาร และสาธารณชนในการแสดงความคิดเห็น ได้ อย่างสร้างสรรค์ และมีความคิดริเริ่ม

ความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ของสื่อ (Accountability)

เดนิส แม็คควอล (Denis MacQuail, 2000:180 – 184) กล่าวว่า สื่อในสังคมเปิดไม่ว่า สังคมใดก็ตาม กระบวนการเพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ของสื่อจะมีบรรทัดฐานทั่ว ไป 3 ประการ คือ

1. ควรเคารพต่อสิทธิ เสรี ของการสื่อสารสาธารณะ (Publication)
2. ควรป้องกันหรือจำกัดอันตรายที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารสาธารณะต่อบุคคลเช่นเดียวกับสังคม
3. ควรสนับสนุนส่งเสริมต่อต้านที่ดีของการสื่อสารสาธารณะมากกว่ามุ่งเน้นในเรื่องข้อห้าม

บรรทัดฐาน 3 ข้อนี้ ข้อแรกนั้นได้สะท้อนความต้องการสูงสุดของเสรีภาพการแสดงออก ในประเทศประชาธิปไตย ข้อสองเป็นการแสดงอย่างอ้อมๆว่าหน้าที่ (Obligations) ต่อสังคมที่เป็น หน้าที่ตัวอย่างอันดับแรกต่อมนุษย์แต่ละคนเกี่ยวกับสิทธิ ความต้องการ และผลประโยชน์ ข้อสาม เป็นการให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างประชาชนและการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน ระหว่างสื่อและสถาบันอื่นๆ ของสังคม

ความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ของสื่อ หมายถึงการตอบคำถามกับบางคนกับบางเรื่อง ตามบรรทัดฐานบางประการและด้วยการแปรเปลี่ยนไปตามขอบเขตของหน้าที่อันเป็นส่วนหนึ่งของสื่อ จึงพบรูปแบบทางเลือกของความโปร่งใสตรวจสอบได้ของสื่อ 2 แบบดังนี้

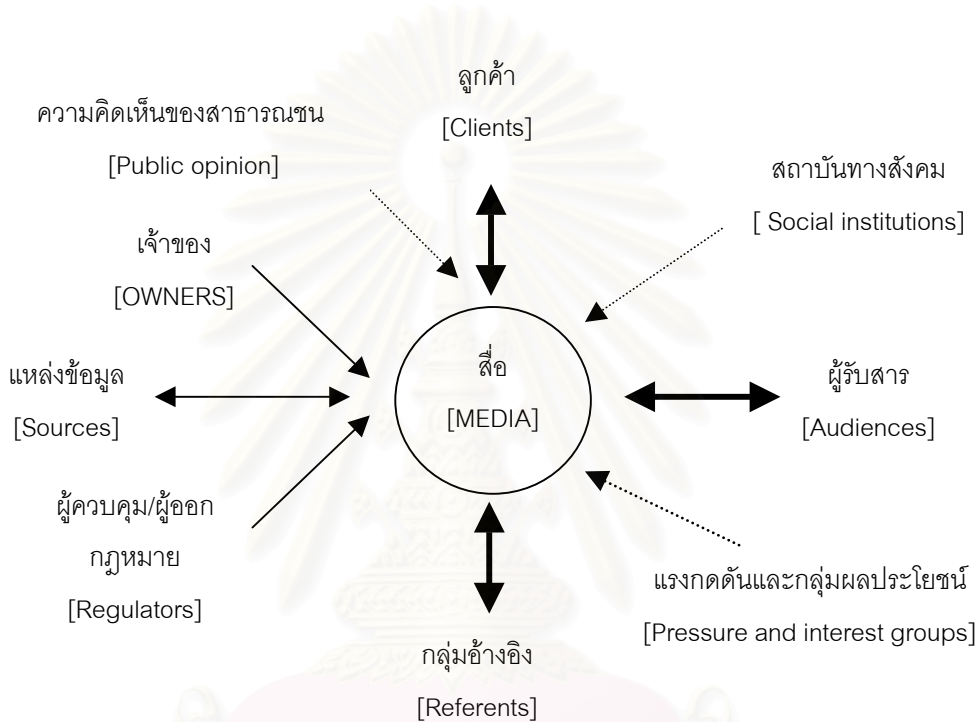
แบบแรก Liability (ภาระหน้าที่) เน้นย้ำภัยอันตรายที่แฝงอยู่ ซึ่งอาจปรากฏขึ้นจากสิ่งพิมพ์ การประกาศ การโฆษณาของสื่อ ไม่ว่าจะเป็นภัยต่อบุคคลหรือภัยต่อสังคม (ตัวอย่างเช่น อันตรายต่อศีลธรรม จรรยา หรือความสงบเรียบร้อยต่อสาธารณชน) มาตรการที่นำมาใช้ในรูแบบนี้จะเกี่ยวข้องกับบทลงโทษโดยการปรับ (Material penalties) บังคับโดยกฎหมายของสาธารณชนหรือกฎหมายของเอกชน (Private and Public law)

แบบที่สอง Answerability (ความสามารถในการตอบคำถามได้) เป็นการโต้แย้งที่เป็นความสำคัญและไม่เผชิญหน้ากัน, การเจรจาต่อรอง, ความสมัครใจและการสื่อสารกันด้วยคำพูดโดยเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการเป็นสะพานเชื่อมความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่าง สื่อ กับคำวิจารณ์ของสื่อหรือผลกระทบของสื่อ คำพูด วาจา (verbal) จะเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบที่มีอิทธิพลเหนือกว่าเนื้อความ รูแบบนี้เป็นความคิดที่มั่นคงของพวกประชาธิปไตยและมักจะสนับสนุนความหลากหลาย, ความอิสระ และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

ความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ของสื่อ จึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับกลุ่มอื่น ๆ โดยแยกเป็น 2 สถานะ คือ

1. สถานะภายใน เกี่ยวข้องกับสายการควบคุมภายในสื่อระดับการแสดงออกในหน้าที่ ความรับผิดชอบ ของ องค์กรสื่อ หรือเจ้าของสื่อ ตลอดจนความเป็นอิสระหรือเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ที่ทำงานกับสื่อ ซึ่งอาจเกิดการสร้างความพึงพอใจให้กับเจ้าของสื่อมากกว่าสังคมส่วนรวม มีการบริหารงานที่อาจจะเคร่งครัด เข้มงวดมากเกินไปเพื่อปกป้ององค์กรจากการถูกเรียกร้อง จึงเกิดการ เช่น เซอร์ด้วยตนเอง และอาจจะเกิดการกำกับดูแล ซึ่งสนับสนุนเรื่องผลประโยชน์ของสื่อมากกว่าสังคม
2. สถานะภายนอก สื่อจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบทางอ้อมต่อสิ่งต่างๆ ดังนี้
 - สถาบันทางสังคมที่ถูกผลกระทบจากสื่อหรือขึ้นอยู่กับการทำงานตามปกติของสื่อ
 - ความคิดเห็นของสาธารณชน โดยการยื่นหยัด ณ จุดนี้เพื่อสังคมโดยรวม
 - แรงกดดันต่างๆ และกลุ่มผลประโยชน์ที่ได้รับผลกระทบโดยสิ่งพิมพ์ ประกาศ โฆษณาและผู้ที่มีความสัมพันธ์กับความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ของสื่อ
 จากภายนอก ก็คือ ผู้รับชมรับฟัง หรือสมาชิก ลูกค้าของสื่อ ผู้โฆษณา/สปอนเซอร์ ความแตกต่างของแหล่งข้อมูล ได้แก่ เอเจนซี, ศิลปิน, รัฐบาล, บริษัท, ห้างร้านนอก จากนี้ยังมีบุคคลหรือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากข้อมูลข่าวสารหรือการรายงานที่ได้รับ รวมทั้งเจ้าของ, ผู้ถือหุ้นของสื่อ, ผู้ควบคุมและนักกฎหมาย

การเข้าถึงความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ของสื่อเป็นการสื่อสารระหว่างประชาชนตามปกติธรรมดาของตนเองรวมทั้งเหตุผล รูปแบบ และขั้นตอนต่างๆ ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแทนสื่อและผู้อ้างสิทธิภายนอก โดยทั่วไปจะมีกับกลุ่มที่สาม เช่น ผู้มีอำนาจตัดสินใจของรัฐบาล

ภาพที่ 3 : กรอบแสดงความสัมพันธ์ของความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ของสื่อกับปัจจัยภายนอก

แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงออกซึ่งบทบาทหน้าที่ขององค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชนนี้ผู้วิจัยได้ใช้มาเป็นกรอบ ในการศึกษาถึงโครงสร้างการปฏิบัติงานของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการ ของ ททบ.5 เกี่ยวกับสถานะภายในที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภายในสื่อ ระดับการแสดงออกในหน้าที่ ความรับผิดชอบ,ความเป็นอิสระ เสรีภาพในการแสดงออก ของผู้ปฏิบัติงานนั้นสนองต่อองค์กรสื่อหรือสังคมส่วนรวม ซึ่งการบริหารงานที่เคร่งครัดเข้มงวด กำกับดูแลสื่อมากเกินไป จึงเป็นการเซนเซอร์ตัวเองเพื่อผลประโยชน์ของสื่อ มากกว่าสังคม สำหรับสถานะภายนอกนั้น แรงกดดันจาก กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ, การเงินการตลาด, กลุ่มผลประโยชน์, หน้าที่ของสาธารณชน และหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างมีอาชีพ จะเป็นอย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง แผนยุทธศาสตร์สถานีวิทยุโทรทัศนกองทัพบก ช่อง 5 กับ การสนองตอบการปฏิรูปสื่อ ภายใต้ มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

สุภิญญา กลางณรงค์ (2543) ศึกษาเรื่อง “ มาตรา 40 กับวาทกรรมการปฏิรูปสื่อ ” โดยเริ่มต้นด้วยการย้อนศึกษาถึงเส้นทางของการปฏิรูปสื่อก่อนจะมาเป็นมาตรา 40 ตั้งแต่จุดเริ่มต้นในยุคอำนาจนิยม ต่อมายุคการเมืองผ่อนคลาย ธุรกิจสื่อสารเติบโต จนกระทั่งยุควิกฤตที่นำไปสู่กระแสการปฏิรูปสื่อ ปฏิรูปการเมือง แล้วจึงวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวในกระบวนการร่างกฎหมายประกอบมาตรา 40 คือร่างพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543

ผลจากการศึกษาพบว่า การร่างกฎหมายประกอบมาตรา 40 ฉบับแรกเต็มไปด้วยความขัดแย้ง โดยมีประเด็นหลักคือเรื่อง องค์กรอิสระที่จะมาทำหน้าที่จัดสรรและกำกับดูแลคลื่นความถี่ว่าควรจะมีกี่องค์กร ระหว่างฝ่ายรัฐที่สนับสนุนให้มีองค์กรเดียวดูแลทั้งกิจการวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม ในขณะที่ฝ่ายนักวิชาการ สื่อมวลชน และองค์กรพัฒนาเอกชนคัดค้านการครอบงำของกิจการโทรคมนาคมและสนับสนุนให้มีสององค์กรแยกจากกันเป็นอิสระเพื่อถ่วงดุลอำนาจและตอบสนองปรัชญาที่แตกต่างระหว่างสองกิจการ

วาทกรรมหลักของภาครัฐและธุรกิจโทรคมนาคมสนับสนุนแนวคิดที่เน้นเทคโนโลยีเป็นหลัก กับความเป็นโลกไร้พรมแดน การค้าเสรี และทุนนิยมเสรี ส่วนวาทกรรมหลักของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชนสนับสนุนแนวคิดการให้ความสำคัญกับปรัชญาสื่อสารมวลชนและการปฏิรูปโครงสร้างที่ถ่วงดุลกระจายอำนาจ โปร่งใส รวมถึงการคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก อันจะนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยทางการสื่อสารมากกว่าการมีหนึ่งองค์กรที่ทำให้เทคโนโลยีโทรคมนาคมมาครอบงำปรัชญาของสื่อวิทยุโทรทัศน์ เพราะสื่อมวลชนควรเป็นสายใยแห่งการสื่อสารของสังคม มากกว่าเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารที่ล้ำหน้า ทันสมัย และเน้นการแปรรูปมากกว่าการปฏิรูประบบ ในขณะที่ประชาชนในประเทศยังขาดสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสิทธิในการสื่อสารผ่านสื่อของรัฐที่ควรเป็นสื่อของสาธารณะ

นับเป็นการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจการนำในกระบวนการให้ความหมายต่อการเปลี่ยนแปลง เรื่องการปฏิรูปสื่อตามบทบัญญัติในมาตรา 40 ระหว่างแนวทางทุนนิยมเสรี อำนาจนิยม และประชานิยม ประชาธิปไตย ทั้งนี้โดยมีเรื่องของผลประโยชน์และความเกี่ยวพันโดยตรงและอยู่เบื้องหลังการปฏิบัติการทางวาทกรรม โดยเฉพาะการให้ความหมายและชี้แนะแนวทางในการร่างกฎหมายจากภาครัฐตลอดเวลาด้วย การชูธงเรื่อง การค้าเสรี และความมั่นคงของรัฐเป็นวาทกรรมหลักโดดเด่น คู่ขนานกับวาทกรรมของนักวิชาการและภาคประชาชนที่ขัดแย้งกันตลอดเวลา

งานวิจัยชิ้นนี้จะนำมาใช้ในงานวิจัยเรื่อง สถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 กับแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในวาทกรรมของกองทัพบกที่ยื่นกรณตลอดมาในความต้องการที่จะครอบครองและบริหารคลื่นวิทยุโทรทัศน์ดั้งเดิม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ททบ.5 ในความชัดเจนว่ากองทัพบกแสดงการหวงแหนอำนาจ หรือต้องการปฏิรูปสื่อ โดยแท้จริงรวมทั้ง ความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปสื่อตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 และการให้ความหมายต่อการปฏิรูปสื่อ เพื่อใช้หาข้อเสนอนะแผนยุทธศาสตร์ ททบ.5

พลตรี เลิศฤทธิ์ เวชสุวรรณค์ (2543) ศึกษาเรื่อง “ บทบาทสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบก เพื่อความมั่นคงของชาติ ภายใต้มาตรา 40 ” พบว่าเมื่อวิเคราะห์รายละเอียดที่ปรากฏในร่างพระราชบัญญัติการประกอบกิจการวิทยุโทรทัศน์ฯ รวมทั้งท่าทีของคณะกรรมการบริหารวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก และเจ้าหน้าที่ในระดับผู้บริหารของ ททบ.5 ซึ่งปรากฏในบทสัมภาษณ์แล้ว น่าจะมีความเป็นไปได้สูงว่า ททบ. 5 จะได้รับการกำหนดบทบาทให้ดำเนินกิจการต่อไปในลักษณะของการบริการสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้ปัจจัยต่างๆ ที่จะเป็นตัวกำหนดแนวทางการดำเนินงานของ ททบ.5 ในอนาคต ได้แก่

1. นโยบายความมั่นคงของชาติ ซึ่งครอบคลุมถึงนโยบายด้านการเมืองภายในประเทศ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม ด้านการป้องกันประเทศ และด้านการต่างประเทศ
2. บทบาทและภารกิจของกองทัพบกไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพบก โดย ททบ. 5 จะต้องดำเนินงานให้สอดคล้องและส่งเสริมสนับสนุนแนวทางการจัดเตรียมกำลัง และแนวทางการใช้กำลังของกองทัพบก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติการหลักของกองทัพบกทั้ง 5 ประการ อันได้แก่ การป้องกันประเทศ, การรักษาความมั่นคงภายใน, การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ, การช่วยพัฒนาประเทศ และการปฏิบัติการทางทหารอื่นๆ ที่มีใช้เพื่อการรบ

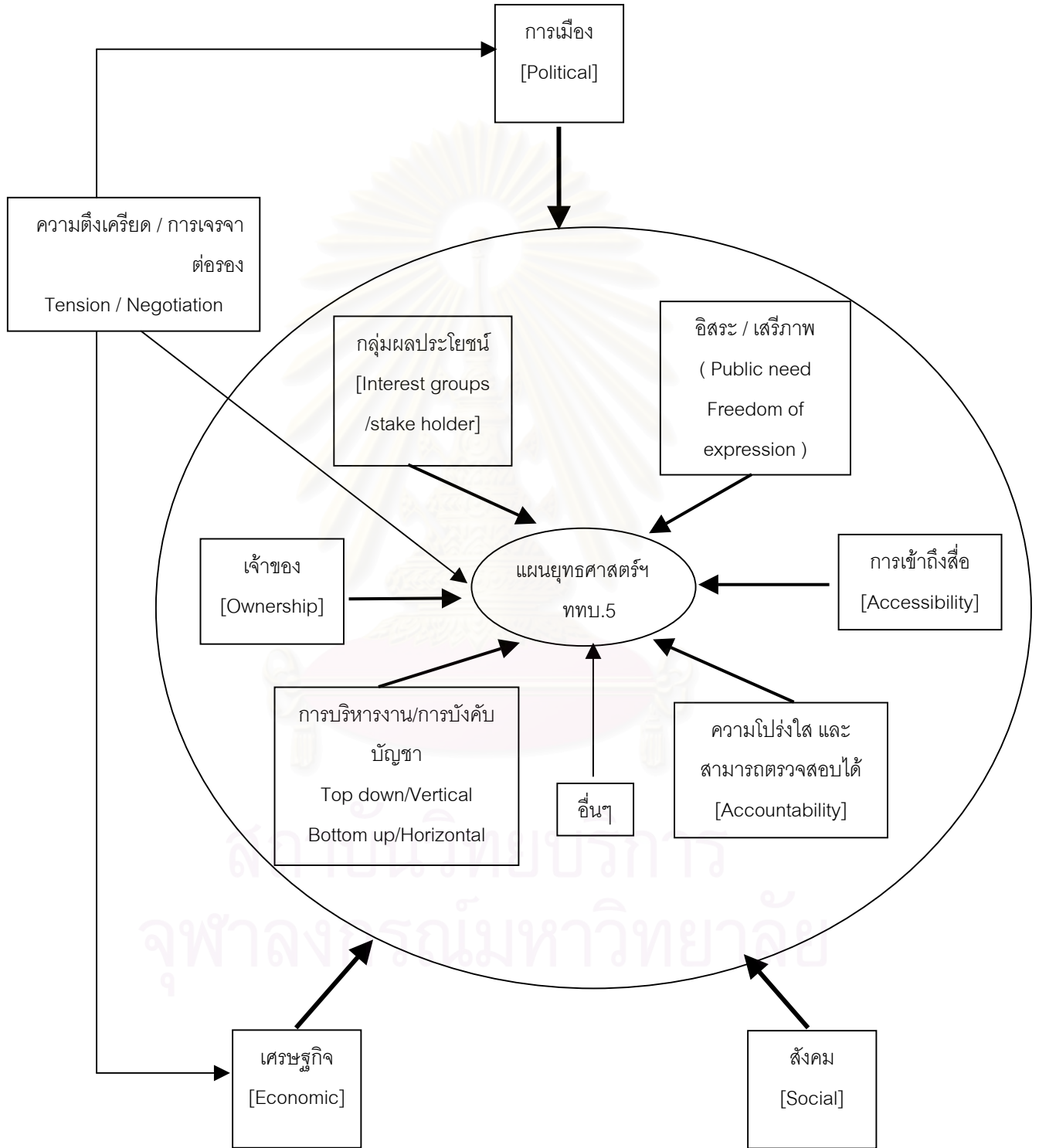
(MILITARY OPERATIONS OTHER THAN WAR – MOOTW) เช่น การปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรอบขององค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

3. นโยบายวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ซึ่งจะต้องได้รับการกำหนดให้สอดคล้องกับแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ของ กสช.
4. การดำรงวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสถานีฯ ซึ่งได้แก่
 - 4.1 เพื่อประโยชน์ในการฝึกศึกษาของเจ้าหน้าที่ทหาร ให้มีความรู้ ความชำนาญ สามารถติดตาม ความก้าวหน้าของวิทยาการด้านวิทยุโทรทัศน์ได้ทัน
 - 4.2 เพื่อบริการความรู้และความบันเทิง ให้แก่ทหารและประชาชน
 - 4.3 เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกิจการทหารของชาติกับประชาชน
5. การที่ ททบ.5 จะปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานจากสภาพปัจจุบันไปสู่การดำเนินการเพื่อบริการสาธารณะ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอรายการและข่าวเพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงของชาตินั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการจัดผังรายการในปัจจุบัน โดยผังรายการจะต้องได้รับการปรับเปลี่ยนใหม่ เพื่อให้สัดส่วนของรายการต่างๆ ที่จัดขึ้นเพื่อความบันเทิงและเพื่อการหารายได้เชิงธุรกิจมีจำนวนลดลง ในขณะที่เดียวกันจะต้องเพิ่มสัดส่วนของการนำเสนอข่าวและรายการอื่นๆ ที่ ททบ.5 ผลิตเองรวมทั้งรายการต่าง ๆ ที่เป็นสาระความรู้และกีฬาให้มากขึ้น และแม้แต่ในรายการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้รับชม เช่น ละครหลังข่าวภาคค่ำหรือเกมส์โชว์ต่างๆ ก็จำเป็นต้องสอดแทรกสาระในด้านความมั่นคงของชาติเข้าไป การดำเนินการปรับผังรายการและเนื้อหาของรายการตามที่กล่าวนี้ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญต่อ ททบ.5 กล่าว คือ รายได้ที่เข้าสู่ ททบ.5 จะลดลงอย่างมาก รายได้ที่ลดลงนี้จะส่งผลกระทบต่อไปทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นผลให้ ททบ.5 ต้องปรับโครงสร้างการจัดหน่วย ปรับโครงสร้างและวิธีการบริหารงานของ บริษัท ททบ.5 จำกัด และบริษัทในเครือ ชะลอการจัดหาอุปกรณ์ทางเทคนิคชะลอโครงการขยายสถานีเครือข่าย (สถานีถ่ายทอด) และการจัดตั้งศูนย์ข่าวภูมิภาคเพิ่มเติม

สำหรับการดำเนินโครงการ THAI TV GLOBAL NETWORK (TGN) อาจต้องได้รับการพิจารณาทบทวนว่ากองทัพบก โดย ททบ.5 มีความพร้อมด้านการงบประมาณมากน้อยเพียงใดที่จะดำเนินโครงการนี้ต่อไป เนื่องจากงบประมาณด้านปฏิบัติการของโครงการนี้ (ส่วนใหญ่เป็นค่าเช่าระบบดาวเทียมในการส่งสัญญาณจากสถานีฯ ไปยังภูมิภาคต่างๆ ของโลก) มีจำนวนสูงกว่า 100,000,000 บาทต่อปี ย่อมเป็นไปได้ที่ ททบ.5 จะแบกรับภาระนี้ได้ต่อไปเพียงลำพังโดยเฉพาอย่างยิ่งเมื่อรายได้ของสถานี ททบ.5 ลดลงไปมาก

งานวิจัยชิ้นนี้นำมาใช้ในงานวิจัย เรื่องสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 กับแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ ททบ.5

ภาพที่ 4 : กรอบในการศึกษาแผนยุทธศาสตร์สถานี ททบ.๕

แผนยุทธศาสตร์ สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ผลิตขึ้นภายใต้ แรงกดดันทางด้านเศรษฐกิจ,การเมือง,สังคมแบบใดแบบหนึ่ง ผู้วิจัยได้ประเมินแผนโดยอาศัยประเด็นแนวคิดดังต่อไปนี้

- ตรวจสอบว่าแผนยุทธศาสตร์ ททบ.5 กำหนดใครเป็นเจ้าของ
- เปิดโอกาสให้ Interest groups เข้าไปมีส่วนร่วมหรือไม่
- มีเสรีภาพ / ทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะหรือไม่
- จะตอบสนองความต้องการของพลเมืองแต่ละคน ชุมชนขนาดเล็กและชนกลุ่มน้อย

ในด้านสิทธิการรู้และการสื่อสาร (right to know and right to communicate) หรือไม่ อย่างไร

- เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข่าวสาร ความคิดเห็น และการศึกษารวมทั้งการบริหารในรูปแบบที่เหมาะสมได้หรือไม่อย่างไร

สถาบันวิทยุบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง สถาบันวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 กับ "แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" ผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็น ลักษณะของแผนยุทธศาสตร์ฯ ข้อบกพร่อง การตอบสนองเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant as Observer) ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) กล่าวคือเป็นการแสวงหาความรู้โดยพิจารณาปรากฏการณ์ตามความจริงในทุกมิติโดยวิธีการดังกล่าวจะสนใจข้อมูลด้านความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคล นอกเหนือจากข้อมูลเชิงปริมาณ

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
ข้อมูลประเภทบุคคลได้แก่

1. ข้อมูลประเภทบุคคล

1.1 ผู้บริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interviews) ดังนี้

- พลโท วรพงษ์ สังวรราชทรัพย์ เลขานุการคณะกรรมการบริหารวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก (กบว.ทบ.)
- พลตรี เลิศฤทธิ์ เวชสวรรค์ รองผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5
- พันเอก อุดมศักดิ์ นิมิตรกุล หัวหน้าฝ่ายรายการ
- พันเอก พิระสันต์ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ หัวหน้าฝ่ายข่าว
- พันเอก เทอดศักดิ์ ตริรัตนกุล หัวหน้าแผนกแผน และโครงการ

1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย

- นายแก้วสรร อติโพธิ สมาชิกวุฒิสภา
- อ.บวรศักดิ์ อุวรรณโน เลขานุการคณะรัฐมนตรี

- 1.3 นักวิชาการด้านสื่อมวลชน
 - รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - รศ.จุมพล รอดคำดี อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 1.4 ผู้แทนบริษัทผู้ผลิตรายการที่เช่าสัมปทานเวลาออกอากาศ
 - นายปัญญา นิรันดร์กุล ประธานกรรมการบริหารบริษัทเวิร์คพอยท์ เอ็นเตอร์เทนเมนท์จำกัด
 - นางดาวใจ ไพจิตร กรรมการผู้จัดการบริษัทดาวใจ ไพจิตร บิสนেস กรุ๊ป จำกัด
2. ข้อมูลประเภทเอกสาร
 - 2.1 รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ปี พุทธศักราช 2540
 - 2.2 หนังสือราชการ เอกสารนโยบาย ระเบียบปฏิบัติ ข้อบังคับ และสำเนา คำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ แผนยุทธศาสตร์สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5
 - 2.3 บันทึกการประชุมคณะผู้บริหาร ททบ.5 ,บันทึกการประชุมคณะทำงานเฉพาะกิจพิจารณาปรับโครงสร้าง ททบ.5 และบันทึกการประชุมหน่วยขึ้นตรง ททบ.5
 - 2.4 บทความหรือข้อเขียนในสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาอภิปรายผล ซึ่งเอกสารเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบซ้ำ (Double check) ข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล
 - 1.1 จากผู้บริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ถึงกรณีที่มีการประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์ททบ.5 นั้นเกิดจากอะไร มีวัตถุประสงค์ใด แผนยุทธศาสตร์มีลักษณะอย่างไร ภายในองค์กรต้องมีการปรับโครงสร้างการจัดและการบริหารในลักษณะใดบ้าง และการปรับโครงสร้างสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 หรือไม่อย่างไร ปัญหา / อุปสรรคที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึก

ละเอียดถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน (Unstructured Interviews) ซึ่ง ผู้วิจัยได้ทำสัมภาษณ์ด้วยตนเองและบันทึกเทป จดบันทึกไว้เป็นหลักฐานขณะสัมภาษณ์

- 1.2 จากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย เพื่อหาความสมบูรณ์ในประเด็นความจำเป็นกรณีที่ต้องก่อสร้างอาคารด้านวิทยุโทรทัศน์ต้องปรับโครงสร้างการจัดและการบริหารงานใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540
- 1.3 จากนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน เพื่อหาความสมบูรณ์ในประเด็นความจำเป็นการปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ และแนวทางการปรับโครงสร้างการจัดและการบริหารงานของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ที่ควรจะเป็นในกรอบของกฎหมายมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540
- 1.4 จากผู้แทนบริษัทผู้ผลิตรายการที่เช่าสัมปทานเวลาออกอากาศ เพื่อศึกษาการปรับตัวของบริษัทผู้ผลิตรายการตาม แผนยุทธศาสตร์ฯ ททบ.5

2. ข้อมูลประเภทเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลดังนี้

- 2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2540
- 2.2 หนังสือราชการ เอกสารนโยบาย ระเบียบปฏิบัติ ข้อบังคับ และสำเนาคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5
- 2.3 เอกสารเผยแพร่ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ตลอดจนโครงสร้างในการบริหารขององค์กร
- 2.4 สำเนานบันทึกประชุมคณะกรรมการบริหาร ททบ.5 และคณะทำงานเฉพาะกิจพิจารณาปรับโครงสร้าง ททบ.5 เพื่อเปรียบเทียบ ทั้งนี้ได้จากการเก็บรวบรวมของทางสถานี ฯ โดยจดบันทึกประเด็นสำคัญในกรณีที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับข้อมูลของแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลหรือในกรณีอื่นที่น่าสนใจ
- 2.5 บทความ หนังสือ เอกสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ เกี่ยวกับแนวทางการปรับโครงสร้างการจัดและการบริหารงานสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 จากสำนักงานเลขานุการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และจากห้องสมุด

3. ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้อาศัยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant as Observers) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 ตั้งแต่เดือน ตุลาคม - ธันวาคม

การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้เรียบร้อยแล้ว ก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจำเป็นต้องพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ควบคู่ไปกับข้อมูลทางเอกสาร (Cross Check reliability) ในประเด็นหรือเรื่องเดียวกันนั้น ว่ามีคำตอบสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด ประกอบกับการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยเอง (Face validity) ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ได้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะตีความข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างใหม่ของ ททบ.5 ที่แฝงอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ ททบ.5 โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประกอบกับข้อมูลทางเอกสารตลอดจนแสดงกรอบและโครงสร้างของข้อมูล เพื่อนำมาหาความสัมพันธ์กับเหตุการณ์นั้นเข้ากับปรากฏการณ์โดยรวม ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มา เพื่อสรุปผลในการนำเสนอต่อไปซึ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อาศัยแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบหรือแนวทางในการวิเคราะห์ เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีระบบมีหลักการ และสามารถครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอรายงานในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยเริ่มจากรายละเอียดแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย กรณีความจำเป็นที่องค์กรสื่อสารมวลชนด้านวิทยุโทรทัศนีกองทัพบก ต้องดำเนินการภายใต้กฎหมาย มาตรา 39,40,41 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และในประเด็นต่อมาเป็นการนำเสนอแนวคิดจากนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน กรณีความจำเป็นในการปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศนีกองทัพบก และแผนยุทธศาสตร์เตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนีกองทัพบกช่อง 5 เพื่อกิจการบริการสาธารณะ ที่ดำเนินการแล้ว สอดคล้องกับกฎหมายมาตรา 39,40,41 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และร่างพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศนีกองทัพบก พ.ศ.2543 จากนั้นนำเสนอ

วิธีการของคณะผู้บริหาร ททบ.5 เพื่อทราบถึงขั้นตอนการจัดทำแผนของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ดำเนินการในลักษณะใดบ้าง สอดคล้องหรือขัดแย้งกับกฎหมาย มาตรา 39,40,41 และ ร่าง พรบ. จัดสรรคลื่น ฯ ในส่วนใดบ้าง รวมทั้งนำเสนอรายละเอียดถึงปัจจัยที่มีผลต่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ททบ.5 ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้น ,ความคิดและความหมายที่เกี่ยวกับโครงสร้างใหม่ของ ททบ.5 ที่แฝงอยู่ในแผนยุทธศาสตร์สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์หลักเตรียมการรองรับ

การดำเนินการตามกรอบของรัฐธรรมนุญมาตรา 40 ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5

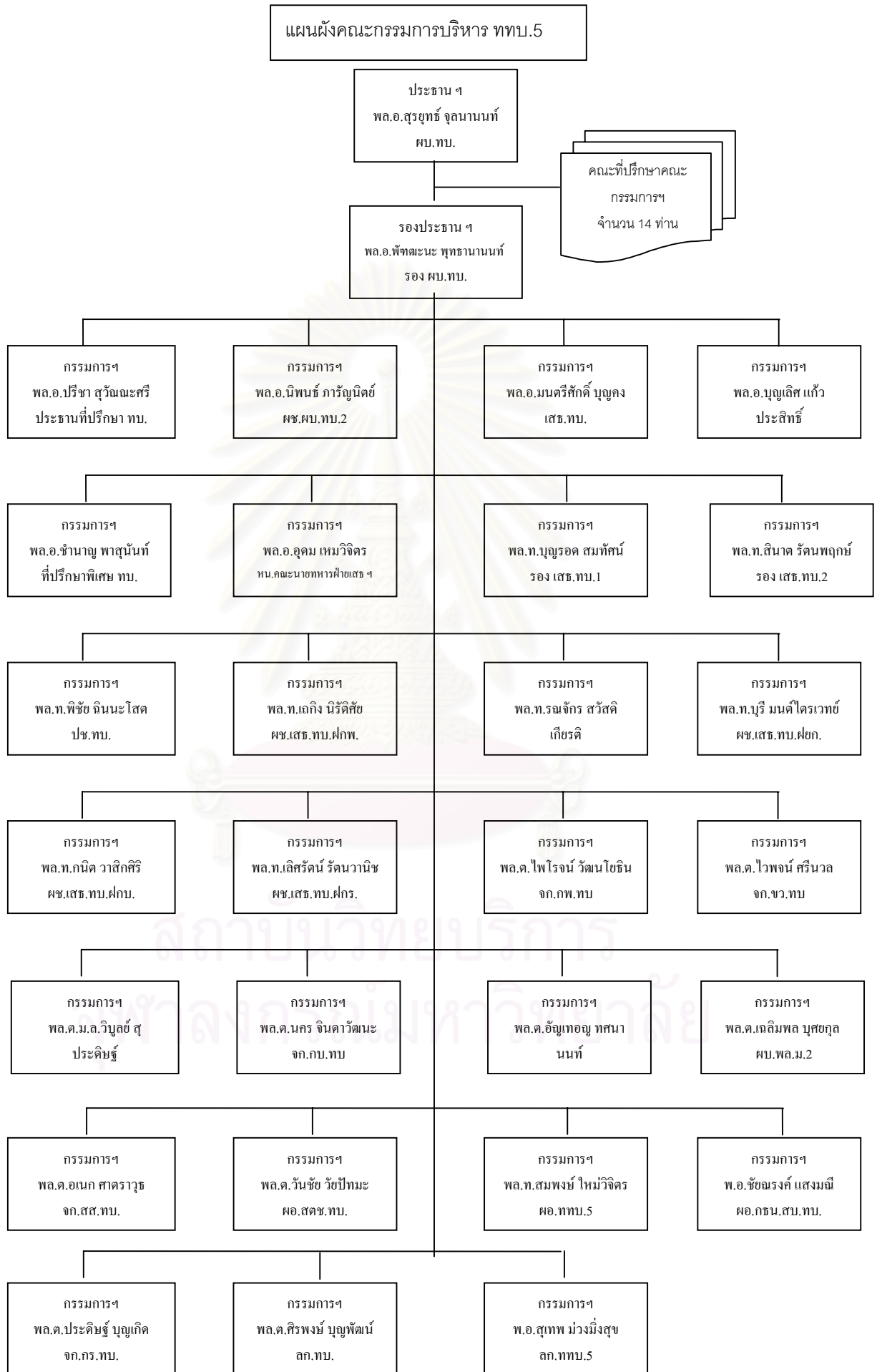
การวิจัยเรื่อง สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 กับแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย นำเสนอในลักษณะการพรรณาวเคราะห์และวิเคราะห์เนื้อหา โดยทำการศึกษาเอกสารการประชุมคณะกรรมการบริหาร ททบ.5 และ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่แตกต่างกันออกไป

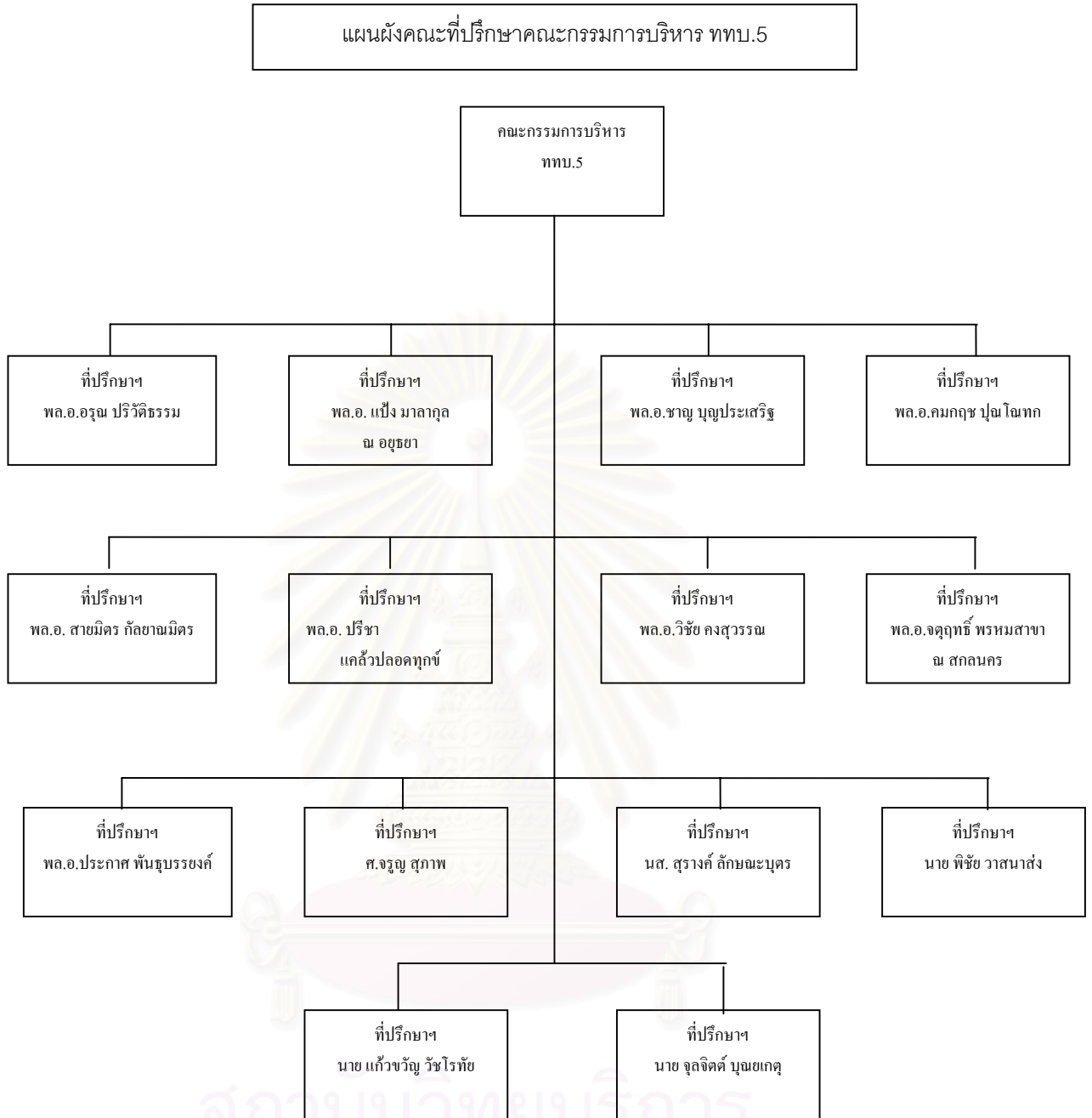
ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

4.1 ชั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

แผนยุทธศาสตร์ ถูกจัดทำเป็นหนังสือเวียนเพื่อทราบภายในองค์กร มีความยาว 5 หน้า กระดาษ ถูกนำมาแจกจ่ายให้กับส่วนงานต่าง ๆ ใน ททบ. 5 เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2544 แต่จากการศึกษาเอกสารการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก พบว่ามีการปรารถถึงการเตรียมการเพื่อนำไปสู่จัดทำแผนยุทธศาสตร์ก่อนหน้าแล้วเกือบสองปี โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม 2542 วันที่ 27 มกราคม 2543 วันที่ 29 มีนาคม 2543 วันที่ 3 กรกฎาคม 2543 วันที่ 27 กรกฎาคม 2543 และ วันที่ 22 มีนาคม 2544 เป็นการประชุมในวาระปกติจำนวน 6 ครั้ง

ในการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ประกอบด้วย คณะนายทหารระดับสูงของกองทัพบก จำนวน 29 ท่าน ส่วนคณะที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ประกอบด้วย คณะนายทหารที่เกษียณอายุราชการและพลเรือนจำนวน 14 ท่าน โดยแสดงแผนผังได้ดังนี้

ทั้งนี้สาระสำคัญของขั้นตอนเตรียมการฯ ที่ผู้วิจัยสืบค้นพบจากการประชุม 2 นัดแรก พบว่าคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก มีความวิตกกังวลถึงผลกระทบที่สถานีจะได้รับจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 รวมถึงมีความกังวลเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของสถานี ภายหลังจากพระราชบัญญัติคลื่นความถี่ฯ มีผลบังคับใช้

กระทรงมีการ "สงสญญาณ" ให่สถานี่เตรียมพรอมสำหรับปรับตวัในชั้นโครงสร้าขององคค์กรใหม่ โดยมีกาเรสนอรูปแบบการดำเนินงานเพื่อรองรับผลกระทบบจากกฎหมายเพื่องความอยู่รอดขององคค์กรด้วย

"การดำเนินกิจการของททบ. ในปี 2544 จะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของพระราชบัญญัติฉบับใหม่ ซึ่งถ้าหากให้กองทัพกดำเนินการต่อไป ก็ต้องจ่ายค่าเช่าให้กับรัฐ จึงควรปรับปรุงลดค่าใช้จ่ายลง เช่น ลดการตั้งสถานี่เครือข่ายเพิ่มเติม ลดหน่วยงานและบุคลากรเป็นต้น เพื่อรองรับผลกระทบบตามกฎหมายในอนาคต ที่จะต้องผลิตรายการด้วยตนเอง และหาโฆษณาเอง ดังนั้นททบ. ต้องรีบปรับโครงสร้างโดยเร็ว" (กองทัพบก, 2542)

"ในปีหน้า ททบ. ต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ซึ่งททบ. ต้องผลิตรายการเอง การจะทำให้รายได้สูงกว่านี้หรือเท่าที่เป็นอยู่เป็นไปได้ยาก" (กองทัพบก, 2543)

ในการประชุมครั้งต่อมาพบว่ากรรมการบริหารสถานีฯ มีแนวคิด ที่จะให้กองทัพมีอำนาจในการบริหารโทรทัศน์แบบเดิม โดยยกเหตุผลมาสร้างความชอบธรรมว่า มีไว้เพื่อสร้างกระแสความรักชาติให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนที่สากลยึดถือเป็นนแนวทางตามปกติ และยังมีหรือถึงแนวทางการสร้างกระแสดังกล่าวให้เกิดขึ้นในระดับมวลชนและผู้รับฝิดชอบที่เกี่ยวข้อง

"เมื่อกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 จะมาบังคับใช้ ททบ.5 จะทำอย่างไรให้เกิดความรู้สึกรักกับบรรดามวลชนและผู้รับฝิดชอบทั้งหลายว่า จำเป็นต้องให้ทหารมีโทรทัศน์ เพื่อให้ประโยชน์ในการทำให้เกิดความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง ซึ่งในต่างประเทศก็ถือปฏิบัติกันมาในลักษณะนี้" (กองทัพบก, 2543)

นอกจากนี้ยังพบว่าคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เริ่มตระหนักถึงการบังคับใช้ของ พ.ร.บ.องคค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ และร่างพ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ว่าต้องเข้ามามีบทบาทต่อความเปลี่ยนแปลงในสถานี่อย่างแน่นอน จึงเสนอแนวคิดให้นำข้อกฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้มาพิจารณาพร้อมกับเสนอแนวทางปรับองคค์กรให้สอดคล้องกับกฎหมาย

"พระราชบัญญัติจัดสรรคลื่นความถี่ฯ มีผลบังคับใช้แล้ว ตั้งแต่วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2543 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะเริ่มเข้ามามีบทบาทในการควบคุมฝังรายการ ดังนั้นททบ.5 จึงต้องนำ

กฎหมายนี้มาเป็นข้อพิจารณาในการทำผังรายการในปีหน้า เช่น สถานีต้องผลิตรายการด้วยตนเอง ร้อยละเท่าไร และขายเวลาได้ร้อยละเท่าไร เป็นต้น" (กองทัพบก, 2543)

ความชัดเจนในการปรับตัวเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นในการประชุมคณะกรรมการเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2543 โดยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ประธานคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ได้แสดงจุดยืนถึงสถานภาพและบทบาทของสถานีว่าควรเป็น “โทรทัศน์เพื่อกิจการสาธารณะ” โดยมีแนวคิดที่ต้องเพิ่มและเน้นเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสร้างภาพลักษณ์ของกองทัพ ซึ่งภาพลักษณ์เหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้ยังมีการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของกฎหมายว่าจะส่งผลให้ ททบ.5 สามารถดำเนินธุรกิจเพื่อเลี้ยงตัวเองได้บ้าง การแสวงหาผลกำไรที่เป็นอยู่ต้องไม่มากมายเหมือนในปัจจุบัน

"ในสภาวะการณ์ที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนั้น ททบ.เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ต้องเตรียมพร้อม ต่อไปททบ. ต้องมีแผนการพัฒนาคำเนินการที่ชัดเจน ให้เป็นแผนงานหลักในระยะยาว เพื่อที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางการทำงานของแผนปฏิบัติในแต่ละปี ทั้งนี้ ททบ.จะต้องคำนึงถึงสถานภาพและบทบาทว่าควรเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ประกอบกิจการสาธารณะประโยชน์เพื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่แสวงหาผลกำไรมากนัก คงดำเนินการด้านธุรกิจเพียงเพื่อให้เลี้ยงตัวเองได้ ทั้งนี้จะต้องเน้นที่จะเพิ่มรายการและข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน และต้องสนองตอบงานด้านการประชาสัมพันธ์ เสริมสร้างภาพลักษณ์ของทหารทุกเหล่าและหน่วยในสังกัดกระทรวงกลาโหมควบคู่กันไปด้วย อันเป็นความสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงภายใน" (กองทัพบก, 2543)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ในขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหารททบ. 5 ได้ใช้อำนาจตีความและนิยาม “โทรทัศน์เพื่อกิจการสาธารณะ” ในแบบของตนเอง ว่าต้องเน้นเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสร้างภาพลักษณ์ของกองทัพ ซึ่งภาพลักษณ์นั้นๆ ต้องมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของประเทศ

หรืออาจกล่าวได้ว่านิยาม “โทรทัศน์เพื่อกิจการสาธารณะ” ของททบ.5 ในขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น เกิดจากการใช้อำนาจของ “ทหาร” เท่านั้น ไม่ได้มีการนำข้อมูลทางวิชาการหรือดุลยพินิจจาก กสช.มาพิจารณาแต่อย่างใด

แม้จะมีการยอมรับผลกระทบจากกฎหมาย และตอกย้ำจุดยืนว่า ททบ.5 จะปรับตัวเองให้เป็น สถานีโทรทัศน์เพื่อการบริการสาธารณะ หากแต่มีกรรมการฯ บางส่วน แสดงความกังวลถึงความจำเป็นที่อาจต้องคืนคลื่นความถี่ให้กับรัฐทั้งหมด เนื่องจากบุคลากรที่เป็นพลเรือนจำนวนมากไม่น้อยจะต้องได้รับผลกระทบ อีกทั้งยังมีการแสดงความห่วงหาพันพวยการที่ผลิตขึ้นมาในช่วงเวลานาน 40 ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ได้ตอกย้ำว่าการเป็นทีวีเพื่อสาธารณะประโยชน์ควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจ น่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับ ททบ.5

"การจัดตั้งบริษัท ททบ.5 จำกัด และบริษัทในเครือ ขึ้นมาก่อนหน้านี้ เพื่อเป็นการรองรับ รัฐธรรมนูญมาตรา 40 ซึ่ง ททบ.5 มีบุคลากรที่เป็นพลเรือนอยู่ประมาณ 800 คน หากจำเป็นต้องคืนความถี่ให้กับรัฐ ททบ.5 มีภาระต้องรับผิดชอบต่อบุคลากรเหล่านี้ด้วย และอีกสิ่งหนึ่งที่มีคุณค่าก็คือ Software ได้แก่ เทปบันทึกต่างๆ ที่เราทำไว้กว่า 40 ปี มีคุณค่าที่มากมายมหาศาล ประมาณค่าไม่ได้ เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย แต่ถ้าหากเราสามารถตั้งเป็นสถานี เพื่อสาธารณะประโยชน์หรือเพื่อดำเนินการธุรกิจ สิ่งเหล่านี้เรายังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป" (กองทัพบก, 2543)

ขณะเดียวกัน กรรมการฯ บางส่วนได้เสนอว่า การปรับเป็นโทรทัศน์เพื่อการบริการสาธารณะ กรรมการฯ ต้องเปิดโอกาสให้มวลชนเข้ามีส่วนร่วม โดยรัฐต้องเข้ามาสนับสนุนอย่างหนึ่งอย่างใด แต่ก็ไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการสนับสนุนความคิดนี้

"งานสื่อสารมวลชน ควรเป็นงานของประชาชนที่ต้องดูแลและทำกันเอง แต่เมื่อประชาชนยังไม่มีกำลังที่จะทำ รัฐก็ต้องเข้ามาร่วมสนับสนุนให้ดำเนินการไปได้ จึงขอฝากไว้ว่างานสื่อสารมวลชนควรเปิดโอกาส ให้มวลชนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้" (กองทัพบก, 2543)

กระทั่งในการประชุมวาระสุดท้ายเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2544 คณะกรรมการบริหารสถานีได้กำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบให้การร่างแผนต้องผ่านพิจารณาในระดับคณะทำงาน โดยต้องคำนึงถึงภาวะการแข่งขันทางธุรกิจเป็นสำคัญ ถือเป็นขั้นเตรียมการสู่การปฏิบัติ ซึ่งต้องทำด้วยความเร่งรีบ เนื่องจากมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติหรือ กสช. ใกล้เคียงจะเกิดขึ้นแล้ว

"ระยะเวลาที่จะมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสช. นั้น ใกล้เข้ามาแล้ว แต่ปัจจุบัน ททบ. มีการเปลี่ยนผังรายการปีละหลายๆ ครั้ง แสดงว่ามีทิศทางไม่แน่นอน ดังนั้นควรกำหนดทิศทาง หรือยุทธศาสตร์ให้แน่นอนก่อน จากนั้นกำหนดนโยบายของสถานีที่ชัดเจนในด้านรายการ สารคดีและข่าว แล้วประกาศให้ผู้จัดรายการทั้งหลาย

ปฏิบัติตามกรอบนโยบายนั้น และควรมีคณะทำงานขึ้นมา วางทิศทาง หรือยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน แล้วไปกำหนดนโยบายออกมา เพื่อเป็นหลักในการดำเนินการต่อไป" (กองทัพบก, 2544)

"ความหมายของคำว่ายุทธศาสตร์ ถ้าในรูปของธุรกิจ ก็คือ กลยุทธ์ในด้านการตลาด หรือ ดำเนินธุรกิจขององค์กร ซึ่งคงต้องมีให้ชัดเจนขึ้น เนื่องจากการแข่งขันมีมากขึ้น และกรอบข้อกำหนดของพระราชบัญญัติตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 รวมถึงการมีกสช. ในอีกไม่นานนัก ททบ.จึงจำเป็นต้องพัฒนากลยุทธ์ที่ชัดเจน และเร่งรัดในการดำเนินการส่วน" (กองทัพบก, 2544)

ข้อมูลจากเอกสารบันทึกการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก 5 ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำสาระสำคัญและแนวคิด มาสรุปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญและการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สรุปเป็นในรูปของตารางดังนี้

ตารางที่ 4 สาระสำคัญการประชุมบอร์ด ททบ.5

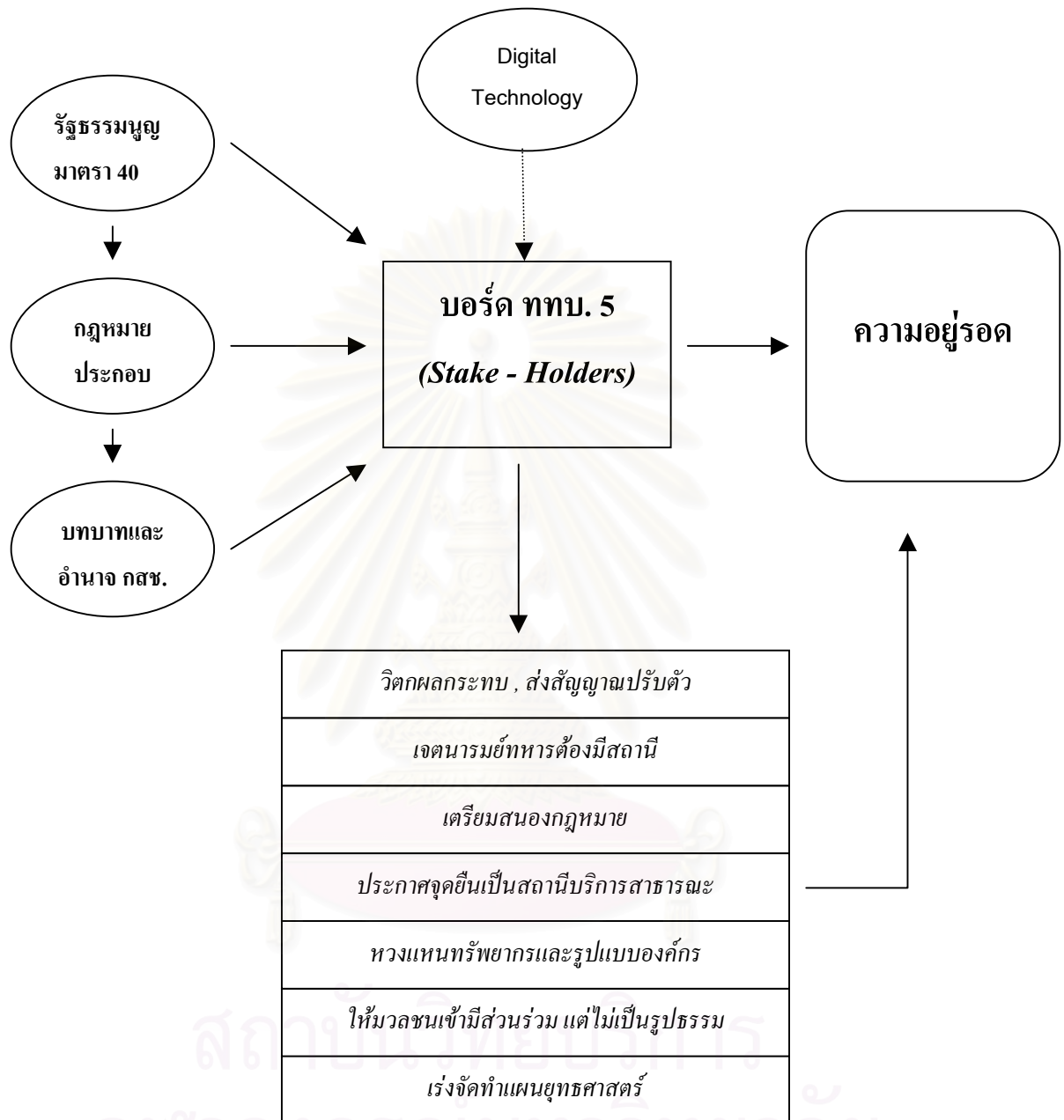
วันที่ทำการประชุม	เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 40 /แผนยุทธศาสตร์	สาระสำคัญ/ แนวคิด
29 ธันวาคม 2542	การดำเนินกิจการของททบ.ในปี 2544 ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของพรบ.ฉบับใหม่ หากให้ททบ.ดำเนินการต่อไป ก็ต้องจ่ายค่าเช่าให้กับรัฐ จึงควรมีการปรับปรุงลดค่าใช้จ่ายลง	วิตกผลกระทบจากกฎหมาย ส่งสัญญาณปรับองค์กรเพื่อความอยู่รอด
27 มกราคม 2543	ในปีหน้าททบ.ต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ททบ.จึงต้องผลิตรายการเอง การจะทำให้รายได้สูงกว่านี้หรือเท่าที่เป็นอยู่นั้นเป็นไปได้ยาก	วิตกผลกระทบจากกฎหมาย ส่งสัญญาณปรับองค์กรเพื่อความอยู่รอด

วันที่ทำการประชุม	เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 40 /แผนยุทธศาสตร์	สาระสำคัญ/ แนวคิด
29 มีนาคม 2543	เมื่อพรบ.ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 จะมีผลบังคับใช้ ททบ.ต้องทำให้มวลชนรู้สึกว่าการต้องมีโทรทัศน์ เพื่อประโยชน์ในการทำให้เกิดความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง	ทหารต้องมีโทรทัศน์เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความเป็นปึกแผ่น
29 มีนาคม 2543	กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเริ่มมีบทบาทในการควบคุมผังรายการ จึงต้องนำกฎหมายมาเป็นข้อพิจารณาในการทำผังรายการในปีหน้า เช่น สถานีต้องผลิตรายการด้วยตนเองร้อยละเท่าไร และขายเวลาได้ร้อยละเท่าไร เป็นต้น	เตรียมการสนองตอบกฎหมาย และหาแนวทางเพื่อความอยู่รอดขององค์กร
3 กรกฎาคม 2543	ททบ.ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ควรเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ประกอบกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่แสวงหากำไรมากนัก เน้นเพิ่มรายการและข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน เสริมสร้างภาพลักษณ์ของทหารเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภายในชาติ	ประกาศจุดยืนเป็นสถานีเพื่อบริการสาธารณะ เพิ่มเนื้อหาที่มีสาระ ไม่แสวงหากำไร
27 กรกฎาคม 2543	หากจำเป็นต้องคืนความดีให้กับรัฐ ททบ.5 มีภาระต้องรับผิดชอบต่อบุคลากร ส่วนSoftwareที่ทำไว้กว่า 40 ปี มีคุณค่ามหาศาล เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย แต่หากสามารถตั้งเป็นสถานี เพื่อสาธารณประโยชน์หรือเพื่อดำเนินการธุรกิจ สิ่งเหล่านี้เราคงได้ใช้ประโยชน์ต่อไป	ย้ำจุดยืนต้องการเป็นสถานีเพื่อบริการสาธารณะควบคู่ไปกับการทำธุรกิจ หวงแหวนการครอบครอง

วันที่ทำการประชุม	เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 40 /แผนยุทธศาสตร์	สาระสำคัญ/ แนวคิด
27 กรกฎาคม 2543	งานสื่อสารมวลชน ควรเป็นงานของประชาชนที่ต้องดูแลและทำกันเอง แต่เมื่อประชาชนยังไม่มีกำลังที่จะทำ รัฐก็ต้องเข้ามาร่วมสนับสนุนให้ดำเนินการไปได้ จึงขอฝากไว้ว่างานสื่อสารมวลชนควรเปิดโอกาส ให้มวลชนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้	ให้มวลชนเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารสถานี แต่ไม่มีแนวทางที่เป็นรูปธรรม
22 มีนาคม 2544	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญ ใกล้เคียงมีผลบังคับใช้ ททบ.ควรมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เนื่องจากมีการแข่งขันมากขึ้น	เร่งรัดจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อความอยู่รอด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยจัดทำเป็นแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ 5 แผนภูมิขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

จากการประมวลข้อมูลในขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ข้างต้น พบว่า ผู้มีส่วนได้เสีย (Stake – Holders) ในระดับบอร์ดททบ. 5 มีแนวคิดแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1.ททบ.5 ควรเป็นสถานีเพื่อบริการสาธารณะควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจ และต้องคำนึงถึงภาวะการแข่งขันทางธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญ 2. ททบ.5 เป็นสถานีเพื่อบริการสาธารณะ ที่ต้องเปิดโอกาสให้มวลชนเข้ามีส่วนร่วม โดยรัฐเข้ามาสนับสนุน สำหรับแนวคิดเรื่อง เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ที่กำลังจะกลายเป็นเทคโนโลยีหลักของ ททบ.5 นั้น ไม่ปรากฏว่าเป็นแนวคิดของผู้มีส่วนได้เสียแต่อย่างใด

4.2 ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ขั้นตอนการจัดแผนยุทธศาสตร์ตั้งแต่ต้นจนจบใช้เวลาประมาณ 7 เดือน ซึ่งเริ่มขึ้นในช่วงต้นปี 2544 โดยพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ประธานคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ในขณะนั้น ได้สั่งการให้ผู้บังคับบัญชาจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขึ้นรองรับผลกระทบที่เกิดจากกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 และกฎหมายประกอบ โดยให้ยึดแนวคิด "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ไว้เป็นสิ่งสำคัญ จากนั้นจึงมีการสั่งการลงมาตามลำดับชั้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พ.อ.เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล ในฐานะผู้รับผิดชอบในการยกร่างแผนยุทธศาสตร์ พบว่า การสั่งการของประธานบอร์ดดังกล่าว เป็นการสั่งการด้วยวาจา โดยประธานคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ให้แนวคิดไว้ว่า ภายใต้ผลบังคับของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ททบ.5 มีแนวโน้มอย่างยิ่ง ที่จะต้องเปลี่ยนรูปแบบสถานีเพื่อธุรกิจ ไปเป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ดังนั้น ททบ.5 ต้องมีแผนยุทธศาสตร์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

หลังจากมีการรับคำสั่งลงมาตามลำดับ พ.อ.เทอดศักดิ์ จึงเริ่มศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 และกฎหมายประกอบ รวมถึงศึกษาเอกสารหัวข้อ "พัฒนาการกระจายเสียงเพื่อสาธารณะประโยชน์ในประเทศไทยในอนาคต" ของ รศ.ดร.พนา ทองมีอาคม รองคณบดีบัณฑิตศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะนั้น ซึ่งเป็นเอกสารประกอบการสัมมนาทิศทางการบริหาร ภาวะเทียบและการเงินในการดำเนินกิจการวิทยุโทรทัศน์เพื่อสาธารณะประโยชน์ ซึ่งจัดโดยกรมประชาสัมพันธ์ ระหว่างวันที่ 28-29 มิถุนายน 2543 มาเป็นหลักสำคัญในการยกร่างแผนยุทธศาสตร์ โดยไม่ได้นำข้อมูลการเป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ในต่างประเทศ อย่าง สถานีโทรทัศน์บีบีซี ของอังกฤษ มาเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบ โดยให้เหตุผลว่า สถานีโทรทัศน์บีบีซี ได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ ต่างจาก ททบ.5 ฉะนั้นรูปแบบการเป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ในบริบทของไทยจึงย่อมแตกต่างจากของอังกฤษ

"แผนเตรียมการ ที่ออกมารุ่นนี้ อิงจากกฎหมาย เปิดกฎหมายแล้วเขียนให้สอดคล้องและอ้างอิงมาจากเอกสารของอาจารย์พนา เป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ได้ดูจาก บีบีซี เลย บีบีซี มันชัดเจน เหมาะกับประเทศอังกฤษ ของเราไม่ได้พูดถึงตรงนั้น เราเพียงเตรียมรูปแบบสถานีวิบริการสาธารณะไว้ กำหนดเป็นรูปร่างโดยตัวเอง เนื่องจากเราไม่ได้เงินสนับสนุนจากภาครัฐเหมือนบีบีซี" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

กระทั่งในราวเดือนกุมภาพันธ์ 2544 พ.อ.เทอดศักดิ์ จึงทำการร่างแผนยุทธศาสตร์ขึ้นมา โดยยึดสาระจากกฎหมายและข้อมูลส่วนหนึ่งจากนักวิชาการเป็นสำคัญ เมื่อแล้วเสร็จจึงเสนอให้ พ.อ.ฉัฐพร ฉายทองคำ หัวหน้าฝ่ายแผนและโครงการ พิจารณาอนุมัติเห็นชอบ และเสนอขึ้นไปตามลำดับชั้นกระทั่งประธานบอร์ด ในขณะที่ ส่วนผู้รับผิดชอบฝ่ายอื่นๆ เช่น ฝ่ายข่าว หรือฝ่ายรายการ นั้น ไม่ได้มีส่วนข้องในการร่างแผนยุทธศาสตร์แต่อย่างใด

"ผมเองเป็นคนเขียนรายละเอียดและตั้งชื่อแผน เมื่อหัวหน้าฝ่ายแผน อนุมัติเห็นชอบแล้วก็ส่งขึ้นไปตามสายบังคับบัญชา ทุกระดับก็ผ่านการอนุมัติเห็นชอบ" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

"เรื่องเขียนแผนยุทธศาสตร์ไม่ทราบ ไม่เคยเข้าประชุม มีแต่สั่งการให้ปฏิบัติตามแผน" (พีระสันต์ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2545)

การไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ในระดับปฏิบัติ ดังข้อมูลที่ประมวลมาข้างต้นนี้อาจเป็นเพราะว่า ททบ.5 มีวัฒนธรรมการทำงานในรูปแบบสั่งจากบนลงล่าง (Top Down) โดยอำนาจสั่งการส่วนใหญ่ นั้น ล้วนตกอยู่ในกลุ่มของ “ทหาร” ทั้งสิ้น

สำหรับหัวใจสำคัญของแผนยุทธศาสตร์นั้น พ.อ.เทอดศักดิ์ ระบุว่า หวังเพียงเพื่อกระตุ้นเตือนให้พนักงานในองค์กร รู้จักและตระหนักกับคำว่า "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ส่วนการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดในฐานะ "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" นั้น แผนยุทธศาสตร์ไม่ได้คาดหวังมากนัก เพราะโดยโครงสร้างของ ททบ. ที่ยังอยู่ในระบบราชการ การจะกำหนดให้ตัวเองมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปโดยไม่มียกกฎหมายรองรับคงไม่ได้ แต่จากการศึกษาแง่มุมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องพบว่าแนวโน้มที่ ททบ. 5 จะต้องกลายเป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" นั้น มีความเป็นไปได้สูง ดังนั้นการสร้างความเข้าใจให้ตรงกันในองค์กรจึงน่าจะเป็นสิ่งจำเป็น

"จริงๆแล้วแผนเตรียมการนี้เรายังไม่ได้หวังอะไรจาแผนฯ หวังแค่ให้พนักงานรับรู้เมื่อออกมาเป็นคำสั่งแล้ว ก็ให้ทุกฝ่ายอ่าน ให้ผู้บังคับหน่วยทุกฝ่ายอ่าน ให้รู้จักคำว่าบริการสาธารณะว่าจริงๆมีความหมายอย่างไร มีอะไรบ้าง" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

อย่างไรก็ตามแนวคิดหลักในแผนยุทธศาสตร์ ที่ให้ ททบ.5 เป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" นั้น พ.อ.เทอดศักดิ์ ระบุว่า ยังมีข้อจำกัดและไม่สามารถดำเนินการได้เต็มศักยภาพ เนื่องจาก ททบ.5 ไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลเหมือนในต่างประเทศสถานีบีบีซี แต่ก็เชื่อมั่นว่าแนวคิดดังกล่าว ถูกต้องแล้ว และสามารถแปรเป็นการปฏิบัติได้จริง โดยสามารถตรวจสอบได้จากหลักฐานการบันทึกสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะซึ่งคิดเป็นร้อยละของเวลาออกอากาศทั้งหมด ภายหลังจากที่แผนยุทธศาสตร์ออกมาเป็นหนังสือเวียนเพื่อทราบ

ตารางที่ 5 : แสดงสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะ

เดือน / พ.ศ.	สัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะ (คิดเป็นร้อยละของเวลาออกอากาศ)		
	ททบ. (รายการ + ข่าว)	FM 94.0	TGN (โทรทัศน์ดาวเทียม)
เม.ย. 2545	16.59	12.61	9.76
พ.ค. 2545	16.66	17.13	9.38
มิ.ย. 2545	17.30	12.41	6.86
ก.ค. 2545	16.26	16.04	8.85
ส.ค. 2545	16.98	09.31	9.13
ก.ย. 2545	8.78	18.54	9.49
ต.ค. 2545	15.28	17.55	7.46
พ.ย. 2545	17.04	17.89	7.15
ธ.ค. 2545	18.09	18.53	24.20
ม.ค. 2546	14.84	18.65	22.80
ก.พ. 2546	14.77	18.65	19.83
มี.ค. 2546	14.26	18.66	24.48
เม.ย. 2546	18.80	18.53	22.00
พ.ค. 2546	18.28	18.65	23.50
มิ.ย. 2546	17.00	18.65	20.86
ก.ค. 2546	15.02	18.65	20.22

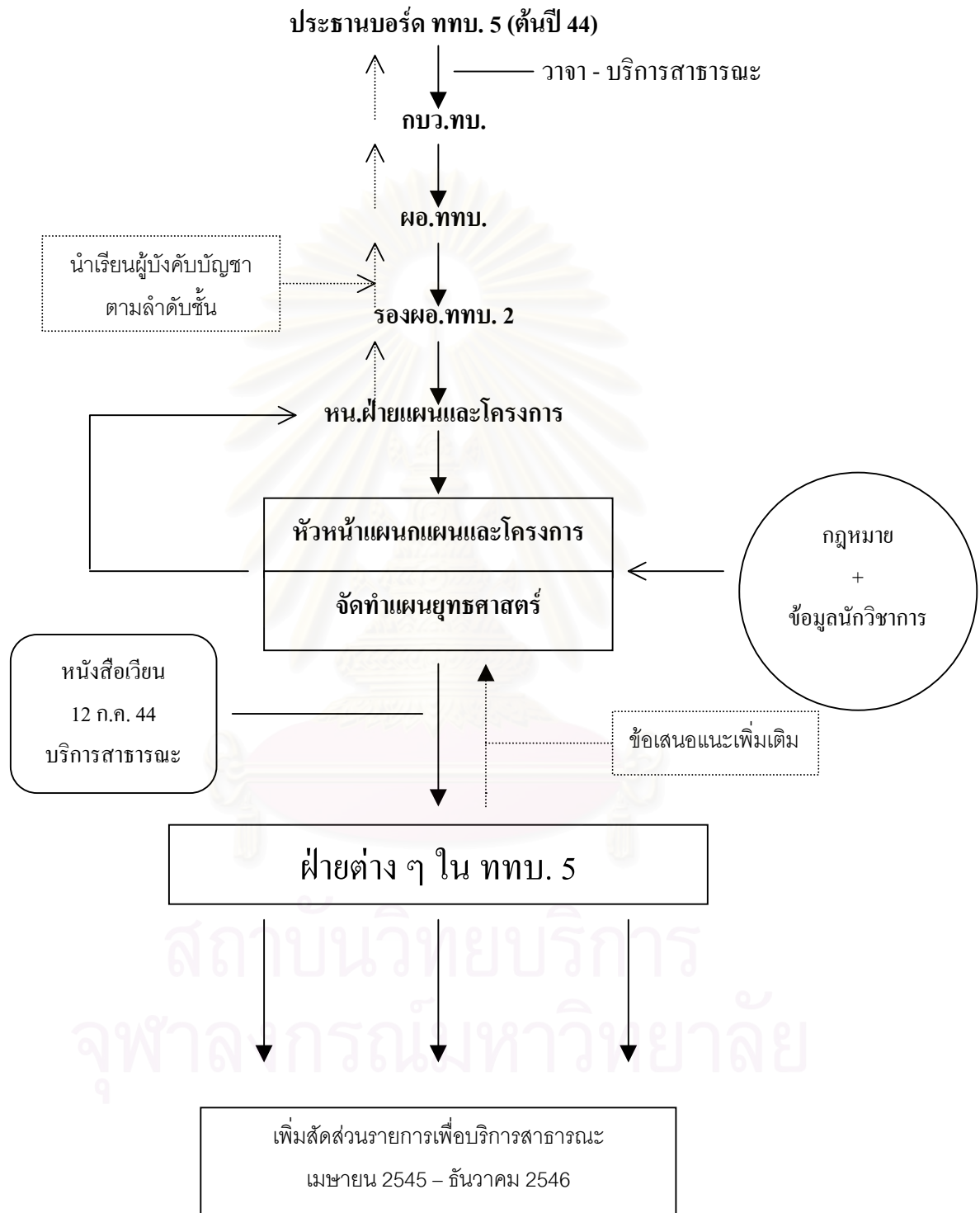
เดือน / พ.ศ.	สัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะ (คิดเป็นร้อยละของเวลาออกอากาศ)		
	ททบ. (รายการ + ข่าว)	FM 94.0	TGN (โทรทัศน์ดาวเทียม)
ส.ค. 2546	19.00	18.65	21.05
ก.ย. 2546	21.73	19.27	21.15
ต.ค. 2546	18.69	18.66	24.00
พ.ย. 2546	19.33	18.65	22.77
ธ.ค. 2546	22.39	18.67	20.98

จากตารางการแสดงสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะนั้น ททบ.5 ได้สรุปข้อมูลจากเนื้อหาของรายการอาทิ รายการสารคดีเทอดพระเกียรติ ข่าวในพระราชสำนัก รายการช่อง 5 อาสาคลายทุกข์ รายการกองทัพเพื่อประชาชน รายการ/ สปอตการกุศล ซึ่งพบว่าจาก เมษายน 2545 - ธันวาคม 2546 สัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะของฝ่ายรายการและฝ่ายข่าวนั้นมีสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะสูงสุดในเดือน ธันวาคม ปี 2546 และต่ำสุดในเดือน กันยายน 2545 และสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะนับจากเดือนเมษายนซึ่งเป็นเดือนแรกที่ทำการบินก็กันั้นมีส่วนที่เพิ่มขึ้นจำนวน 13 เดือน และมีสัดส่วนที่ลดลงนับจากเดือนแรกที่บินก็กั จำนวน 7 เดือน

สำหรับสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะของสถานีวิทยุ ททบ. เอฟเอ็ม 94.0 พบว่าสูงสุดเดือน กันยายน 2546 และต่ำสุดเดือน สิงหาคม 2545 และรายการที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ดาวเทียมนั้นมีสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะอยู่ในลักษณะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2546

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข้อมูลขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปจัดทำเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพที่ 6 : แผนภูมิขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

4.3 บทวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์

4.3.1 ที่มาและความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์

วรรณกรรมในที่มาและความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการรองรับรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ของ ททบ.5 ซึ่งให้เห็นถึงผลตามแนวทาง พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ ที่กำหนดให้มีองค์กรอิสระ เข้าทำหน้าที่ด้านความถี่เพื่อการสื่อสาร ภายใต้ชื่อว่า "คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.)

แม้กระบวนการได้มาซึ่ง กสช. ยังไม่ได้ข้อยุติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่ต้องการให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่ ดังนั้น ททบ.5 ซึ่งเป็นสื่อของรัฐ จึงมีแนวโน้มอย่างยิ่งที่จะไม่สามารถดำเนินกิจการในลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้

4.3.1.1 แรกกดดันจาก กฎหมายมาตรา 40

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เป็นปัจจัยทำให้เนื้อหาในแผนยุทธศาสตร์ปรากฏในวรรคดังกล่าว ซึ่งให้เห็นว่า ททบ.5 ให้ความสำคัญกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอาจสืบเนื่องมาจากจุดกำเนิดของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 อันเกิดจากกระแสเรียกร้องจากสังคมอย่างหนัก ที่ต้องการให้มีการปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ ภายหลังเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ"

กล่าวคือสื่อโทรทัศน์ในขณะนั้น เป็นสื่อที่ประชาชนใช้เปิดรับข่าวสารมากที่สุด แต่กลับทำหน้าที่บิดเบือนข้อเท็จจริง ซึ่งการบิดเบือนข้อเท็จจริงกลับกลายเป็นช่วยความสนใจใคร่รู้ของมวลชนมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดกระแสกดดันไปทั่วประเทศ และนำไปสู่จุดแตกหักที่รัฐบาลทหารตัดสินใจใช้อาวุธสงครามปราบปรามประชาชน กล่าวได้เหตุการณ์ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในปี 2535 ถือเป็นจุดสำคัญยิ่งที่ ทำให้สังคมไทยจะพูดถึงการปฏิรูปสื่อของรัฐอย่างจริงจัง

อีกทั้งในภายหลังเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ" บรรดานักวิชาการ นักสื่อสารมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน และกระแสสังคมได้มีการเคลื่อนไหวอย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง เรียกร้องให้มีการ "ปลดแอก" สื่อมวลชนของรัฐและคืนสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชน ด้วยข้อเสนอที่ชัดเจน คือ การให้หลักประกันในเรื่องสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนและประชาชน และการปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ (สุภิญญา กลางณรงค์, 2543)

ประวัติศาสตร์ของความคาดหวังในมาตรา 40 ที่มีมาอย่างต่อเนื่องและเข้มข้น กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องไม่อาจปฏิเสธหรือบิดเบือนเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่ง พ.อ.เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล ในฐานะผู้กร่างแผนยุทธศาสตร์เองก็ระบุหนักแน่นว่า การสนองเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง

"แม้กสช.จะยังไม่เกิดก็ตาม เราจะหนีกฎหมายและเจตนาของกฎหมายไม่ได้ การคิดแผนครั้งนี้จึงอิงจากกฎหมายเปิดกฎหมายดูและเขียนแผนให้สอดคล้องกับกฎหมาย" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

ทั้งนี้เพื่อให้ "ทหาร" ในฐานะ "กลุ่มเจ้าของสื่อเดิม" อาจมีโอกาสดำเนินธุรกิจด้านวิทยุโทรทัศน์ได้ต่อไป ภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แผนยุทธศาสตร์ในวรรคต่อมา จึงชี้ให้เห็นทางออกว่า ในขั้นแรกททบ.5 จะขอใช้คลื่นความถี่จาก กสช. และเมื่อได้รับความถี่แล้ว จะขออนุญาตประกอบการอีกครั้ง แต่เนื่องจากประเภทของการประกอบการยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะเป็นรูปแบบใด จึงมีการศึกษา ร่างพระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ในมาตรา 8 พบว่า “ การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ มีดังนี้ (1) การประกอบกิจการบริการสาธารณะ (2) การประกอบกิจการบริการชุมชน (3) การประกอบกิจการทางธุรกิจ และใน มาตรา 9 ได้ให้ความหมายของการประกอบกิจการบริการสาธารณะไว้ดังนี้ “...การประกอบกิจการบริการสาธารณะต้องมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความรู้ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา สุขภาพ อนามัย กีฬา ความมั่นคงของรัฐ การประกอบอาชีพ เผยแพร่ข่าวสารประโยชน์ของท้องถิ่น หรือ ประโยชน์สาธารณะอื่นใด ซึ่งอาจจัดรายการในรูปแบบสาระโดยตรง หรือเป็นการบันเทิงเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้...”

4.3.1.2 ประกาศจุดยืนเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะ

ความพยายามสนองต่อเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ มาตรา 40 เพื่อให้ "กลุ่มเจ้าของสื่อเดิม" ยังคงดำเนินธุรกิจด้านวิทยุโทรทัศน์ได้ต่อไป ด้วยการตั้งเป้าหมายว่าจะขอใช้คลื่นความถี่จาก กสช. และเมื่อได้รับความถี่แล้วจะขออนุญาตประกอบการอีกครั้งนั้น ไม่น่าจะเป็นเรื่องผิดปกติที่ ทหาร ในฐานะกลุ่มเจ้าของสื่อเดิม จะปกป้องผลประโยชน์ที่ครอบครองมายาวนานกว่า 40 ปี เพราะจุดกำเนิดททบ.5 ในปี 2501 ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติ การประกาศยึดอำนาจทางช่อง 4 และมอบให้กองทัพบกจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5 นั้น จอมพลสฤษดิ์ ไม่ได้มีแนวคิดที่จะเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นๆ โดยเฉพาะประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร โดยให้เหตุผลว่า การขายหุ้นให้ประชาชนเข้ามามีกรรมสิทธิ์ในสถานีโทรทัศน์นั้น ยังไม่เป็นการสมควร

เพราะจะเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นเข้าหันทันจัดตั้งบริษัททำนองนี้ขึ้นบ้าง อันทำให้ทางราชการ ไม่อาจควบคุมกิจการด้านนี้ได้ และไม่เป็นที่ปลอดภัยสำหรับความมั่นคงของประเทศชาติด้วย(บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา, 2537)

นับเนื่องจากจุดกำเนิดเป็นต้นมา สถาบันวิทยุโทรทัศน์ ยังถูกผูกขาดควบคุมโดยรัฐทหารมา โดยตลอด ดังจะเห็นได้จากในยุค จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร สถาบันวิทยุโทรทัศน์ ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดแนวนโยบายของรัฐ และเป็นกระบอกเสียงของรัฐในการช่วยยุบสลายปัยสัชชวณการนักศึกษาและประชาชน

นอกจากนี้ในช่วง พ.ศ.2516-2525 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการปฏิวัติทางการเมืองโดยนิสิต-นักศึกษา มีความผันผวนและเผชิญหน้ากันทางอุดมการณ์ครั้งใหญ่ในสังคมไทย สื่อโทรทัศน์ ก็ยังคงตกอยู่ในอาณาเขตของคณะรัฐบาลชุดต่างๆ โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ให้แก่กลุ่มผู้นำและรูปแบบการปกครองอำนาจนิยม (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ, 2539)

ถึงแม้จะไม่พบ "ถ้อยคำ" ในแผนยุทธศาสตร์ ที่ระบุชัดเจนว่า ททบ.5 มีความต้องการที่จะปกป้องผลประโยชน์ที่ครอบครองมายาวนานกว่า 40 ปี แต่ในการขึ้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ พบว่ามีการสะท้อนแนวคิดว่าทหารมีความ "หวงแหน" ผลประโยชน์ที่ถือครองอยู่ไม่น้อย

"เมื่อกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 จะมาบังคับใช้ ททบ.5 จะทำอย่างไรให้เกิดความรู้สึกทั้งกับบรรดามวลชนและผู้รับผิดชอบทั้งหลายว่า จำเป็นต้องให้ทหารมีโทรทัศน์ เพื่อให้ประโยชน์ในการทำให้เกิดความรู้สึกรักชาติบ้านเมือง ซึ่งในต่างประเทศก็ถือปฏิบัติกันมาในลักษณะนี้" (กองทัพบก, 2543)

"ททบ.5 มีบุคลากรที่เป็นพลเรือนอยู่ประมาณ 800 คน หากจำเป็นต้องคืนความถี่ให้กับรัฐ ททบ.5 มีภาระต้องรับผิดชอบต่อบุคลากรเหล่านี้ด้วย และอีกสิ่งหนึ่งที่มีคุณค่าก็คือ Software ได้แก่ เทปบันทึกต่างๆ ที่เราทำไว้กว่า 40 ปี มีคุณค่าที่มากมายมหาศาล ประมาณค่าไม่ได้ เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย แต่ถ้าหากเราสามารถตั้งเป็นสถานี เพื่อสาธารณประโยชน์หรือเพื่อดำเนินการธุรกิจ สิ่งเหล่านี้เรายังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป" (กองทัพบก, 2543)

นอกจากนั้นเพื่อให้การครอบครองผลประโยชน์ยังคงต่อไปได้พร้อมไปกับการสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แผนยุทธศาสตร์ ในวาระต่อมาได้ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้สูงที่

ททบ. 5 จะปรับรูปแบบการดำเนินงานกิจการจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไปเป็น "กิจการบริการสาธารณะ" (Public Service Broadcasting - PSB) แต่เป้าหมายการเป็น "กิจการบริการสาธารณะ" ของททบ.5 ครั้งนี้ จะแตกต่างจาก PSB ในต่างประเทศเพราะบริบทของไทยและประเทศอื่นนั้นย่อมแตกต่างกัน

"สถานีโทรทัศน์บีบีซี ของประเทศอังกฤษ เป็น PSB ที่น่าจะเป็นต้นแบบได้ แต่ททบ.5 ยังมีข้อจำกัด คือ ประเทศไทยยังไม่ได้เก็บค่าขอใบอนุญาตดูโทรทัศน์เหมือนอังกฤษ โทรทัศน์ไทยยังไม่มีเงินสนับสนุนจากรัฐบาล แต่เราก็มองว่าการเป็นกิจการบริการสาธารณะในแบบของช่อง 5 ก็คือ หนึ่ง เราไม่เก็บเงิน และ สองข่าว เป็นบริการสาธารณะอยู่แล้ว แม้จะมีโฆษณาบ้าง" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

การประกาศจุดยืนเป็น “สถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะ”ของ ททบ.5 ดังกล่าวนั้น มีการให้ความสำคัญกับเจตนารมณ์มาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นสำคัญ แต่เพื่อให้ "ทหาร" ในฐานะ"กลุ่มเจ้าของสื่อเดิม" มีโอกาสดำเนินธุรกิจด้านวิทยุโทรทัศน์ได้ต่อไป ผู้จัดทำแผนยุทธศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับมาตรา 8 และ 9 ของร่างพระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เป็นอันดับรองลงมา

ความพยายามครอบครองผลประโยชน์เดิมด้วยการพยายามปรับกิจการไปเป็น PSB ของ ททบ.5 ครั้งนี้ ในทรรศนะของนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนอย่างรศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มองว่า เข้าข่ายลักษณะ "ผิดกติกา" โดยให้เหตุผลว่า ในอนาคตททบ.5 จะมีรูปแบบภายใต้เงื่อนไขใดๆนั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของ กสทช.จะเป็นผู้พิจารณากำหนด ภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ททบ.5 จึงไม่มีสิทธิ ที่จะเลือกประเภทฐานะของตัวเองได้

"ช่อง 5 จะเป็นทีวีอย่างไร ต้องเป็นเรื่องที่กสทช.ต้องกำหนด มันไม่ได้อยู่ในอำนาจของช่อง 5 ที่จะเลือก Category ฐานะของตัวเองว่าจะเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่ออะไร" (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2545)

ทั้งนี้ในวาระสุดท้ายของที่มาและความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์ ยังชี้ให้เห็นถึง การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสถานีเพื่อการบริการสาธารณะของ ททบ.5 โดยเริ่มจากมีการปรับการดำเนินการ ทั้งในรูปแบบของการปรับผังรายการ การเสนอข่าว รวมทั้งขยายศักยภาพการส่งสัญญาณโทรทัศน์ ให้ครอบคลุมไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อความมั่นคง และตามแนวชายแดน

จากการสืบค้นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับ ความพยายามเป็น PSB ของททบ.5 นั้น พบว่า ในช่วงเดือนเมษายน 2545 ถึง เดือนธันวาคม 2546 มีการเพิ่มสัดส่วนการออกอากาศเพื่อบริการ สาธารณะ ทั้งนี้ผู้ร่างแผนยุทธศาสตร์ ได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ว่า ในเบื้องต้น แผนยุทธศาสตร์ ไม่ได้คาดหวังว่าจะมีการ "ขยับ" ไปเป็น กิจการเพื่อบริการสาธารณะ มากนัก แต่ต้องการให้บุคลากร ภายในองค์กรรู้จักความหมายที่แท้จริงของคำว่า "กิจการเพื่อบริการสาธารณะ"

"จริงๆแล้วแผนเตรียมการนี้เรายังไม่ได้หวังอะไรจากมัน หวังแค่ให้พนักงานรับรู้ เมื่อออกเป็นคำสั่งแล้ว ก็ให้ทุกฝ่ายอ่าน ให้ผู้บังคับหน่วยทุกฝ่ายอ่าน ให้รู้จักคำว่าบริการสาธารณะว่าจริงๆมีความหมายอย่างไร" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

แนวทางของททบ.5 ที่พยายามปรับไปเป็น PSB ครั้งนี้ สอดคล้องกับการคาดการณ์ของ รศ.ดร.พนา ทองมีอาคม รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เสนอว่า สถานภาพของสื่อวิทยุโทรทัศน์ภายหลังที่ประเทศไทยมี กสช. นั้น จะต้องปรับเปลี่ยนไป ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แต่สำหรับวิทยุโทรทัศน์ภาครัฐ นั้น อาจมีทางออกที่เหมาะสมที่สุดก็คือ ปรับตัวเป็น PSB

"ไม่ว่าช้าหรือเร็วอย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่มีคณะกรรมการกสช. สื่อวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ จะไม่ปรับเปลี่ยนก็คงไม่ได้แล้ว คำถามที่ควรคำนึงในวันนี้คือจะปรับเปลี่ยนไปเป็นลักษณะใด ซึ่งสำหรับคนนอกคงตอบให้เป็นรูปธรรมได้ยาก เพราะเป็นเรื่องของกสช. ที่ต้องปรึกษาร่วมกันเอง แต่ถ้าจะมองให้ลึกกว่านั้น ไม่ว่าจะมองจากมุมไหนก็ตาม วิทยุโทรทัศน์อาจมีทางออกที่สวยงาม ทางเดียวเท่านั้น คือการปรับตัวเป็นสื่อบริการสาธารณะ หรือ PSB นั่นเอง" (พนา ทองมีอาคม, 2543)

สำหรับกระบวนการปรับสถานะสถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ มาเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์รูปแบบ PSB นั้น รศ.ดร. พนา ทองมีอาคม ระบุว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับฟังความคิดเห็น หรือเสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนได้เสีย (Stake-Holders) ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่เป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วนผู้ใช้ประโยชน์จากสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์นั้น ผู้ได้รับผลกระทบจากการออกอากาศและแม้แต่คู่แข่ง

"ก่อนที่ปรับตัวเองให้เป็นสถานี PSB หากจะให้เป็นอย่างแท้จริง ต้องฟังข้อคิดเห็นและการตอบสนองจากผู้มีส่วนได้เสียเหล่านี้ นับตั้งแต่ เสียงจากชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ผลิตรายการหรือนักจัดรายการ พันธมิตรและคู่แข่งชั้น องค์กรของรัฐและเอกชนอื่น รัฐบาล หรือแม้แต่สื่อมวลชนอื่นๆ เพราะการรับฟังเสียงจากผู้มีส่วนได้เสียต่างๆเหล่านี้ สถานีจะสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดหน้าที่ในการให้บริการ รวมถึงเนื้อหาหลักขณการดำเนินรายการที่จะนำเสนอให้แก่สังคม" (พนา ทองมีอาคม, 2543)

จากการศึกษาขั้นตอนเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่า "ผู้มีส่วนได้เสีย" ส่วนใหญ่ ไม่มีโอกาสเสนอข้อคิด ในการกำหนดหน้าที่ในการให้บริการ และเนื้อหาหลักขณการดำเนินรายการภายใต้รูปแบบ สถานีโทรทัศน์ PSB

ในส่วนของผู้แทนผู้ผลิตรายการ ระบุว่า "ททบ.5 ไม่เคยแจ้งให้ผู้จัดรายการทราบเรื่องการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อรองรับมาตรา 40 หรือให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการเพื่อบริการสาธารณะ" (ดาวใจ ไพจิตร, สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2547)

ส่วน "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้ให้ข้อมูลสอดคล้องกับ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มผู้ผลิตรายการ ว่าในระดับปฏิบัติไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางแผนยุทธศาสตร์แต่อย่างใด ทำได้เพียงคอยรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเท่านั้น

"เรื่องเขียนแผนยุทธศาสตร์ไม่ทราบ ไม่เคยเข้าประชุม มีแต่สั่งการ" (พีระสันต์ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์, สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2545)

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ จึงถูกกำหนดโดยผู้บริหารระดับสูง "ฝ่ายทหาร" เท่านั้น บุคลากรพลเรือนจำนวนกว่า 800 คน ไม่ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารงานองค์กรต้นสังกัดแต่อย่างใด

พ.อ.เทอดศักดิ์ ผู้มีส่วนสำคัญในการยกร่างแผนยุทธศาสตร์ ได้ให้ข้อมูลสอดคล้องกับการตั้งข้อสังเกตของงานวิจัยข้างต้นว่าการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับ ททบ.5 ให้เป็นสถานี PSB ครั้งนี้ เป็นการจัดทำกันภายใน "เฉพาะกลุ่ม" เท่านั้น โดยแนวคิดการในการเป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" นั้นเริ่มจากประธานคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก จากนั้นจึงมีการพิจารณาสั่งการลงมาเป็นลำดับขั้นตามสายบังคับบัญชา

"ผมเองเป็นคนตั้งชื่อแผน เขียนในรายละเอียด เมื่อหัวหน้าฝ่ายแผน อนุมัติเห็นชอบแล้วก็ส่งขึ้นไปตามสายบังคับบัญชาทุกระดับก็ผ่านการอนุมัติเห็นชอบ จึงรับทราบกันเฉพาะกลุ่มคนที่ทำและติดตาม ก็คือฝ่ายแผนตามสายงานจนถึงประธานบอร์ด" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

ในขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ในระดับปฏิบัติ เข้ามามีส่วนร่วมแต่อย่างใด ด้วยเพราะททบ.5 มีวัฒนธรรมการทำงานในรูปแบบสั่งจากบนลงล่าง (Top Down) โดยอำนาจสั่งการส่วนใหญ่ล้วนตกอยู่ในกลุ่มของ "ทหาร" ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใดที่ ขั้นตอนของการจัดทำจึงถูกกำหนดโดยผู้บริหารระดับสูง "ฝ่ายทหาร" เท่านั้น บุคลากรพลเรือนจำนวนกว่า 800 คน ไม่ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารงานองค์กรต้นสังกัดแต่อย่างใด

4.3.2 วัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์

สาระสำคัญในวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์นั้น ได้ตอกย้ำถึงการมุ่งมั่นไปสู่ "กิจการบริการสาธารณะ" โดย ททบ. 5 จะปรับปรุงการดำเนินงานในปัจจุบันไปจนถึงแผนแม่บทของ กสช.จะมีผลบังคับใช้ ส่วนการ "ตอกย้ำ" ถึงการมุ่งมั่นไปสู่ "กิจการบริการสาธารณะ" ที่เป็นสาระในวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์นั้น ผู้ยกร่างแผนยุทธศาสตร์ ระบุว่า ไม่ได้คำนึงถึงประเด็นใดเป็นพิเศษ เพียงแต่ เพื่อเป็นการ "ส่งสัญญาณ" ที่ชัดเจนให้กลุ่มผู้ปฏิบัติงานตระหนักกับคำว่า "กิจการบริการสาธารณะ" ในบริบทของ ททบ.5 จะมีลักษณะเป็นอย่างไร และเกิดผลกระทบอะไรตามมาบ้าง

"วัตถุประสงค์ของแผนนั้นถูกกำหนดในลักษณะที่ต้องการบอกให้คนที่ไม่เคยรู้ว่า PSB เป็นรูปแบบไหน ลักษณะของมันเป็นอย่างไร ต่อ ไปคนที่เกี่ยวข้องทำงาน เรื่อยเปื่อย ก็ต้องหันกลับมาดูว่าหากช่อง 5 เป็น PSB จะมีผลกระทบอะไรบ้าง" (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

การเตรียมการเพื่อปรับไปสู่ "กิจการบริการสาธารณะ" ก่อนแผนแม่บทของ กสช.จะมีผลบังคับใช้นั้น ในทฤษฎีของนักวิชาด้านสื่อสารมวลชน มองว่า แนวคิดสถานีเพื่อบริการสาธารณะนั้นเป็นเรื่องที่ดี แต่ต้องคำนึงการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่าให้เข้าข่ายลักษณะ "คิดเอง เออเอง"

"การให้บริการสาธารณะด้วยเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องคิดด้วยว่าทำอย่างไรที่จะทำให้ประชาชนคิดว่า เขาเป็นเจ้าของ เข้าถึง และมีส่วนร่วมได้ เพราะที่ผ่านมามีภาครัฐมองแทนประชาชน จึงไม่เคยรู้ว่าสิ่งที่ประชาชนได้รับคือสิ่งที่เป็นสาธารณะตรงกับความต้องการของประชาชนหรือไม่" (จุมพล รอดคำดี, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2545)

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนอีกส่วนหนึ่ง กลับมีความเห็นว่าแนวคิดในการปรับสถานีให้เป็นไปในรูปแบบ PSB นั้น อาจเป็นการทวนกระแสโลกในปัจจุบัน เพราะแนวโน้ม PSB ทั่วโลกนั้นอยู่ในภาวะถดถอย ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยหลายชิ้น มีข้อค้นพบสอดคล้องกันว่าสถานี PSB ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐ อังกฤษ และญี่ปุ่น กำลังถูกแรงกดดันจากฝ่ายการเมืองที่จะยกเลิกการสนับสนุน จนกระทั่งต้องดิ้นรนหารายได้จากธุรกิจเพื่อความอยู่รอด (พนา ทองมีอาคม, อ้างแล้ว)

4.3.3 การดำเนินงานแผนยุทธศาสตร์

มีการแบ่งงานออกเป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ ด้านวิทยุกระจายเสียง และด้านวิทยุโทรทัศน์หลายฝ่าย

4.3.3.1 ด้านวิทยุกระจายเสียงนั้น พบว่า ไม่มีการระบุรายละเอียดการดำเนินงานที่ชัดเจน กำหนดเป็นกรอบการปฏิบัติกว้างๆ คือ ให้ปรับผังรายการให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ พ.ศ.2543 และปรับปรุงรายการให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 เน้นเรื่องการส่งเสริม กิจกรรมสาธารณะและความมั่นคง

"ด้านวิทยุ FM 94 เมกะเฮิร์ตซ์ จริง ๆ แล้ว ไม่เกี่ยวกับงานโทรทัศน์ แต่เขียนกำกับไว้ในแผนเท่านั้น ไม่ได้ลงรายละเอียด เนื่องจากในทางปฏิบัติ วิทยุ เอฟเอ็ม 94 กรมการสื่อสารทหารบก เป็นหน่วยที่กำกับดูแล แต่มีสายการบังคับบัญชาขึ้นกับช่อง 5 เนื่องจาก ช่อง 5 จะได้ใช้วิทยุ เอฟเอ็ม 94 แก้ปัญหาเรื่องการขยายพื้นที่ ออกอากาศ ในบางพื้นที่ ที่เป็น จุดบอดในกรุงเทพฯ ๆ ก็จะใช้วิทยุ ออกอากาศสนับสนุน " (เทอดศักดิ์ ตีรรัตนกุล, สัมภาษณ์ , 14 มีนาคม 2547)

สถานีวิทยุ FM 94 เมกะเฮิร์ตซ์ ดำเนินการโดย กรมสื่อสารทหารบก แต่ฝ่ายสายการบังคับบัญชา กับ ททบ.5 ได้จัดให้มีปรับปรุงรายการต่าง ๆ เน้นส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะและความมั่นคง โดยตั้งแต่ปี 2541 - 2545 โดย ททบ.5 ได้มอบหมายให้บริษัท ททบ.5 เรดิโอ จำกัด เข้าบริหารงานวิทยุ ททบ. FM 94.0 เมกะเฮิร์ตซ์ ให้เป็นสถานีข่าวและสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและ

สังคม ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับบริษัทในเครือ ททบ.5 จำกัด เพื่อเสริมศักยภาพซึ่งกันและกันด้วย

ตารางที่ 6 : ประเภทรายการที่ผลิตออกอากาศทาง ททบ. FM 94.0

รายการ	เวลาออกอากาศ/วัน
การถ่ายทอดข่าวจากศูนย์ข่าววิทยุกองทัพบก ผลิตโดยทีมข่าว ททบ.5	70 นาที
ถ่ายทอดข่าว สวท. และรายการ กองทัพบก อื่น ๆ	197 นาที
ข่าวบริการสังคมและข่าวเศรษฐกิจ ที่สถานีผลิตเอง	138 นาที
สถานีร่วมผลิตรายการและเป็นพิธีกรรายการ	530 นาที
รายการสาระบันเทิง โดยบริษัท GMM MEDIA ผลิตรายการและสถานีเป็นพิธีกรรายการ	505 นาที

4.3.3.2 ด้านวิทยุโทรทัศน์ ระบุให้ฝ่ายเทคนิค มีการพัฒนาสถานีเครือข่ายให้สามารถส่งสัญญาณให้ครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นจุดต่อแหลมต่อความมั่นคง เช่น แนวชายแดน พื้นที่ชนกลุ่มน้อย และพื้นที่ที่ไม่มีสถานีโทรทัศน์ใดสามารถส่งสัญญาณได้ ซึ่งหลังจากประกาศใช้แผนฯ พบว่า มีการตั้งสถานีเครือข่ายเพิ่มใน 2 จังหวัด ที่ จ.มุกดาหาร และ จ.อุบลราชธานี เป็นไปตามการดำเนินงานปกติ ที่ต้องการเพิ่มศักยภาพในการออกอากาศให้ครอบคลุมพื้นที่

ในส่วนของฝ่ายรายการ ระบุให้แจ้งผู้จัดทำรายการพิจารณาสอดแทรกการบริการสาธารณะสู่ประชาชน เน้นหนักด้านความมั่นคง รวมทั้งด้านการศึกษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม

ส่วนการนำเสนอข่าวนั้น ต้องแยกประเภทข่าวเน้นเจาะลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง รวมทั้งสาธารณะ

ฝ่ายโทรทัศน์ดาวเทียม ระบุให้ปรับปรุงการนำเสนอรายการให้สอดคล้องกับผังรายการ ททบ. ที่มุ่งไปสู่การบริการสาธารณะ เน้นการเสริมสร้างความมั่นคงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ

จากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การดำเนินการเหล่านี้มิได้ถูกจัดเตรียมสำหรับการรองรับความเป็น PSB อย่างจริงจัง ตามที่มีการกล่าวอ้าง เนื่องจาก สัดส่วนรายการต่าง ๆ ถูกปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น ปราศจาก "ความเชื่อมโยง" กับการต้องการเป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากหัวหน้าฝ่ายรายการ ผู้ร่างแผนยุทธศาสตร์ และผู้มีส่วนได้เสีย

"ฝ่ายรายการยังไม่มีการจัดสรรเวลารายการเพื่อบริการสาธารณะ เป็นช่วงเวลาที่ชัดเจนออกมา อาทิ เจ็ดโมงเช้า ถึงเที่ยง มีแต่สอศแทรกไปในเนื้อหาแต่ละรายการ หรือรายการการกุศล พิเศษต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานขอสนับสนุนมาเท่านั้น ซึ่งยังไม่มีที่ชี้แจงไปยังผู้จัดรายการว่า ช่อง 5 จะดำเนินการดังนี้ ทุกอย่างยังคงเหมือนเดิม" (อุดมศักดิ์ นิมิตรกุล, สัมภาษณ์ , 9 กุมภาพันธ์ 2545)

"หลังจากแผนฉบับนี้ออกมาฝ่ายรายการทำเพียง เริ่มมารวบรวมดูเนื้อหาของรายการว่า รายการใดเป็นรายการบริการสาธารณะ แต่ยังไม่มีการหารือหรือประชุมเรื่องการจัดสรรเวลาเพื่อบริการสาธารณะอย่างจริงจัง กับผู้จัดรายการต่าง ๆ ส่วนฝ่ายข่าวนั้น คิดว่า ข่าว คือบริการสาธารณะอยู่แล้ว จึงปฏิบัติงานตามปกติ ส่วนฝ่ายอื่น ๆ ก็ให้ดำเนินการในภารกิจที่เกี่ยวข้อง " (เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547)

" ช่อง 5 ไม่เคยให้นโยบาย เรื่อง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรายการ เพื่อการบริการสาธารณะ แต่ทาง บริษัท เวิร์ค พ้อยท์ เชื่อมั่นว่า ทุกรายการที่ผลิตออกอากาศทาง ช่อง 5 สนองตอบเรื่องความมั่นคง ภาษา วัฒนธรรม อยู่แล้ว ซึ่งบริษัท มีวิธีการนำเสนออย่างมีศิลปะ" (ปัญญา นิรันดร์กุล, สัมภาษณ์, 24 มกราคม, 2545)

4.3.4 ระยะเวลาในการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์

แผนยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมการรองรับมาตรา 40 ของ ททบ.5 ไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลาการดำเนินงาน หากระบุเพียงว่าให้ปฏิบัติทันทีจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ผู้ร่างแผนยุทธศาสตร์ อธิบายว่า คำว่า "การเปลี่ยนแปลง" ในที่นี้หมายถึง เกิดกสข. ขึ้นมาแล้วเข้ามาพิจารณาอย่างหนึ่งอย่างใดเกี่ยวกับรูปแบบของ ททบ.5 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความเป็น PSB ของ ททบ.5 การดำเนินการเพื่อเตรียมการจะยังคงดำเนินไปจนกว่าประเทศไทยจะมี กสข. อย่างสมบูรณ์

4.3.5 งบประมาณในการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์

ในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์นั้น ไม่ได้มีการกำหนดเป็นกรณีพิเศษ ระบุให้ใช้งบประจำปีของทบ.ที่ได้รับการจัดสรร แต่หากจะพิจารณาในแง่ปรับทางเศรษฐกิจแล้ว แหล่งรายได้ ของสถานี PSB ซึ่งมีผลต่อความอยู่รอดนั้น สามารถหาได้จากหลายแหล่ง เช่น งบประมาณแผ่นดิน โฆษณาและเงินอุปถัมภ์ เงินบริจาค เงินอุดหนุน ค่าเช่า และรายได้อื่นๆ

ดังนั้นการที่ ททบ.5 บอกว่า จะปรับเป็น PSB แต่บอกไม่ให้ใช้งบประมาณประจำปีของ ททบ. จึงน่าจะไม่สอดคล้องกับแนวทางการปรับตัวเป็นสถานี PSB ตามหลักสากล

จากข้อมูลที่ประมวลมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แผนยุทธศาสตร์เป็นเพียงเอกสารกระตุ้นเตือนให้ผู้มีส่วนได้เสียในทุกระดับของ ททบ.5 เกิดความตระหนักกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่ “สถานีเพื่อบริการสาธารณะ” หากแต่ไม่ใช่เอกสารสำคัญที่จะนำพองค์กรไปสู่ความเป็น “สถานีเพื่อบริการสาธารณะ” อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามหลังจากที่ แผนยุทธศาสตร์ ออกมาปรากฏให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทราบทั่วกัน แล้วนั้น ได้เกิดปรากฏการณ์สำคัญถึง 2 กรณีด้วยกัน ดังที่จะกล่าวดังต่อไปนี้จากนี้

4.4 ปรากฏการณ์หลังแผนยุทธศาสตร์

จากการเข้าร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ของผู้วิจัย และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า สาระสำคัญในแผนยุทธศาสตร์ นั้น เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ก่อให้เกิด "สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5" ขึ้น และการเกิดขึ้นของสมาคมดังกล่าว ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ก่อรูปขึ้นมาเป็น "องค์กรจัดตั้ง" เพื่อ "ต่อรอง" อำนวย กสช. อย่างเป็นระบบ

4.4.1 สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5

4.4.1.1 ลำดับความเป็นมา

ภายหลัง ททบ.5 ออกแผนยุทธศาสตร์ ได้เกิดความเคลื่อนไหวในช่วงปี 2545 - 2546 โดยกลุ่มพนักงานพลเรือนททบ.5 จำนวนประมาณ 300 คน ร่วมกันจัดตั้ง "สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5" ขึ้นมา ใช้อักษรย่อว่า "สชท." มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๆ ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของผู้ประกอบการวิทย์โททัศน์
2. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาในด้านการส่งกระจายเสียง แพร่ภาพรายการแก่ผู้ประกอบการวิทย์โททัศน์ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนผู้รับฟังรายการและผู้ชมรายการ
3. ส่งเสริมให้มีการศึกษาอบรมแก่บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานด้านวิทยุกระจายเสียง วิทย์โททัศน์ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ตลอดจนทักษะด้านเทคโนโลยีวิทย์โททัศน์ เป็นต้น(เอกสารข้อบังคับสมาคมสมาคมนักประกอบการวิชาชีพวิทย์โททัศน์ ททบ.5, 2546)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบด้วยว่า "สขท." เกิดขึ้นบนพื้นฐานความต้องการของ "ทหาร-เจ้าของสื่อเดิม" เป็นหลัก มากกว่าเกิดจากความต้องการ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเอง

"พล.ท.ธีระ บุญพิทักษ์ ผอ.ททบ.5 ในสมัยนั้นมีดำริในที่ประชุมหน่วยขึ้นตรงททบ. ให้จัดตั้งสมาคมขึ้นมา และจริงๆแล้วการแต่งตั้งนายกสมาคมฯจะต้องได้รับการ โหวตจากสมาชิก แต่ว่า พ.อ.คนัย กฤตเมธาวิ หัวหน้าฝ่าย เป็นผู้แต่งตั้งตัวเองเลย ส่วนกรรมการสมาคมฯมี 19 คน โดยผมเป็นคนใช้ดุลยพินิจเองว่าจะให้ใครมาเป็นกรรมการบ้าง" (กฤษณะ กาญจนมุสิก, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2547)

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ของผู้วิจัย ยังพบว่า "ผู้มีส่วนได้เสีย" กลุ่มผู้ปฏิบัติงานตระหนัก (Realize) ถึงอำนาจหน้าที่ของกสท. จนถึงขั้น "ตระหนก" (Panic) ในระดับหนึ่ง และจากการสอบถามกลุ่มผู้ปฏิบัติงานททบ.5 พบว่า ส่วนใหญ่ หัวนเกรงอำนาจกสท. บางส่วนยังไม่แน่ใจในทิศทางของกสท. และมีบางส่วน เข้าใจว่าเมื่อกสท.เกิดขึ้นมาแล้ว ททบ.5 จะต้องกินคลื่น พนักงานอาจถึงขั้นตกงาน นอกจากนี้ยังมีข้อเรียกร้องบางส่วนว่า ต้องการให้ ททบ.5 คงดำเนินธุรกิจในลักษณะเดิมต่อไป

"กสท.ยังไม่เกิดขึ้นไม่รู้วาทิศทางของช่อง 5 จะเป็นอย่างไร แต่คนช่อง 5 ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวลูกหลานทหารทั้งนั้น ยังไงก็อยากได้ทหารมาเป็นผู้บริหาร เพราะน่าจะพูดคุยกันรู้เรื่อง" (พนักงานททบ.5, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2547)

ความหวุ่นวิตกในลักษณะดังกล่าว ถือเป็นสภาวะปกติที่ย่อมเกิดขึ้นได้ เพราะในธรรมชาติของนักวิชาการและผู้ประกอบการวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนส่วนหนึ่งก็เห็นสอดคล้องกันว่า กสท. มีอำนาจมากมาย ถึงขั้น "ล้นฟ้า" หรือกลายเป็น "มาเฟีย" ได้

"อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการจัดสรรคลื่นความถี่มีความสำคัญมาก และกฎหมายก็ให้อำนาจองค์กรอิสระนี้ สามารถออกกฎหมายได้อีก ต่อ ไปองค์กรนี้จะทำตัวเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ออกกฎหมายให้อำนาจตัวเองได้" (จุมพล รอดคำดี, 2542)

"...คณะกรรมการชุดนี้จะเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรก ในวงการสื่อสารมวลชนครั้งแรกในประเทศไทยและมีอำนาจล้นฟ้าอย่างน่าอัศจรรย์เป็นอย่างมาก ยิ่ง สมควรจะต้องมีการก้าวไปอย่างระมัดระวัง ตรวจสอบความถูกต้องและให้แน่ใจว่าองค์กรอิสระใหม่ที่ว่านี้จะปกป้องผลประโยชน์อย่างแท้จริง หากเลือกพลาดองค์กรอิสระแห่งนี้ อาจกลายเป็นมาเฟีย..." (กาแฟดำ, 2543)

ท่ามกลาง ความ "ตระหนัก" (Realize) และ "ตระหนก" (Panic) ของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียครั้งนี้ ฝ่าย "ทหาร" เข้ามามีบทบาทและสนับสนุนกิจกรรมของสชท. ในทุกด้าน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้สร้างความประหลาดใจให้กับพนักงานได้ไม่น้อย ถึงกับมีการตั้งข้อสังเกตว่า ททบ.5 ก่อตั้งมานานกว่า 40 ปี ไม่เคยมีสมาคมของฝ่ายพนักงานพลเรือน แต่หลังมาตรา 40 มีผลบังคับใช้ และกสช.กำลังจะมา "ทหาร" ก็ให้ "ไฟเขียว" ให้ดำเนินกิจกรรมนี้อย่างเต็มที่

"สมาคมฯ เกิดขึ้นเป็นรูปเป็นร่างได้ก็เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือต่อรองกับอำนาจของกสช. อาจมีตัวแทนของสมาคมฯเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนแม่บทกสช. อาจร่วมกับสมาคมวิชาชีพอื่นเป็นพันธมิตร ผลักตัวแทนเข้าไปในนามตัวแทนผู้ประกอบการ เพื่อเป็นตัวแทนในกสช. สักคนก็ยังดี สมาคมนี้น่าไม่ใช่พลังบริสุทธิ์ ถ้าไม่ได้ไฟเขียวจากทหาร ไม่มีทางจัดตั้งได้" (พนักงาน ททบ.5, สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2547)

การเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งในสมาคมฯของฝ่ายทหารครั้งนี้ นายกสมาคมฯเองได้ยอมรับว่า อาจเป็นเพราะต้องการสร้างพลังเพื่อนำไปสู่การต่อรองกับอำนาจของ กสช. ในอนาคต

"กองทัพพบกต้องการดำเนินธุรกิจต่อไปในรูปแบบสถานีเพื่อบริการสาธารณะ ตอนนี้อยู่ยัง ไม่เกิดจึงเป็นผลดีกับช่อง 5 ที่จะดำเนินการสมาคมวิชาชีพให้เป็นปีกแผ่น เพื่อให้มีพลังมากพอที่จะไปต่อรองกับอำนาจของกสช. เพราะลำพังกองทัพเองคงจะไปต่อรองไม่ได้ ต้องอาศัยสมาคมเป็นตัวแทนในการต่อรอง ประท้วง เพื่อขอความเป็นธรรม" (กฤษณะ กาญจนมุสิก, สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2547)

4.4.1.2 ข้อค้นพบจากการจัดตั้งสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5

จากข้อมูลตามลำดับความเป็นมาข้างต้น สรุปได้ว่า แผนยุทธศาสตร์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิด "องค์กรจัดตั้ง" ขึ้นมาทำหน้าที่ต่อรองกับอำนาจ กสช. เนื่องจากผู้มีส่วนได้เสียทั้ง "กลุ่มทหาร" และ "ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายพลเรือน" ต่างต้องการให้ททบ.5 ยังคงดำเนินธุรกิจในลักษณะเดิม หรือ PSB ต่อไป จึงร่วมกันสร้างพลังให้กับ "องค์กรจัดตั้ง" อย่างเต็มที่ในทุกรูปแบบ ขณะที่ฝ่าย "ทหาร" ได้แสดงการสนับสนุนและสั่งการอย่างไม่เปิดเผย เป็นการรับรู้กันเฉพาะภายในองค์กรเท่านั้น

4.4.2 แผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ.2545-2549

4.4.2.1 ลำดับความเป็นมา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้อง นี้ พบว่า "แผนยุทธศาสตร์" เป็นเครื่องมือ "กระตุ้น" ให้กองทัพบก ริเริ่มจัดทำ "แผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ.2545-2549" ขึ้น

จากการวิเคราะห์เนื้อหาและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า แผนแม่บทดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้แรงกดดันจากกฎหมาย ความอยู่รอดของสถานี และความหวั่นไหวในอำนาจของ กสช. กระทั่งถูกสร้างให้เป็น "คัมภีร์" สร้างอำนาจต่อรอง เพื่อลด "แรงกระแทก" ที่เป็นผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40

เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545 พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะประธานคณะกรรมการบริหารกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบก หรือ กบว.ทบ. ได้ลงนามในคำสั่ง กบว.ทบ. ที่ 1/2545 เรื่อง ให้ใช้แผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ กองทัพบก (พ.ศ.2545-2549) โดยให้เหตุผลว่าการออกแผนแม่บทออกมานี้ ก็เพื่อให้การบริหารงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบก ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ สามารถปฏิบัติหน้าที่และประชาสัมพันธ์หน่วยงานของกองทัพบกและของรัฐ ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พล.ท.วรพงษ์ สว่างราชทรัพย์ ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก ฝ่ายกิจการพลเรือน ในฐานะเลขานุการกบว.ทบ. ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดทำแผนแม่บท ซึ่งชี้ให้เห็นว่า แผนแม่บทนี้ เกิดขึ้นจากความ "ตระหนัก" อย่างยิ่ง ของฝ่ายบริหารกองทัพบก ใน ประเด็นผลกระทบจากมาตรา 40 ซึ่งภายหลัง แผนยุทธศาสตร์ ออกมา "เป็นรูปเป็นร่าง" เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2544 ในกลุ่มผู้บริหารระดับสูง จึงมีการหารือถึงการจัดทำแผนแม่บท ใช้เป็นแนวทาง การปฏิบัติ วิทยุและโทรทัศน์ในเครือกองทัพบก เพื่อให้สอดคล้องกับแรงกดดันภายนอก และพบว่า ปัจจัยสำคัญ ที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดแผนแม่บทนั้นก็คือประเด็นความอยู่รอดของสถานี วิทยุโทรทัศน์กองทัพบก หลังได้รับผลกระทบจากกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบ

"แผนแม่บทที่ใช้อยู่นี้ เป็นแผนแม่บทฉบับแรก หลังจากมาตรา 40 ได้บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เนื่องจากพ.ร.บ. ที่เกี่ยวข้องกันยังไม่มีความชัดเจนถึง แนวทางการปฏิบัติของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยเฉพาะสื่อที่ถูกจัดอยู่ในประเภท บริการสาธารณะจะสามารถโฆษณาได้หรือไม่ ซึ่งจะเป็นตัวแปรสำคัญดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับ แผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ทบ. ให้สอดคล้องกับแผนแม่บท คณะกรรมการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ อย่างต่อเนื่องและทันกับสถานการณ์" (วรพงษ์ สว่างราชทรัพย์, สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2544)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเอกสารวิจัยส่วนบุคคล ลักษณะวิชาการทหาร เรื่อง "บทบาท ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติภายใต้มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย" ของพล.ต.เลิศฤทธิ์ เวชสรรค์ พบว่า เจตนาเดิมของ กบว.ทบ. นั้น ไม่ได้ต้องการ ออกแผนแม่บทใดๆ ออกมา เนื่องจาก กบว.ทบ. ต้องการศึกษาแผนแม่บทของ กสช. ก่อน โดยระหว่างนั้นให้ ททบ.และองค์กรอื่นๆของกองทัพบกที่เกี่ยวข้องกับกิจการวิทยุโทรทัศน์ มีแนวทางดำเนินงานไปตามนโยบายประจำปีตามปกติไปก่อน และเมื่อแผนแม่บทมีความชัดเจน ขึ้น กบว.ทบ.จึงจะประกาศนโยบายให้สอดคล้องต่อไป

"โดยปกติคณะกรรมการบริหารวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก(กบว.ทบ.) จะอนุมัตินโยบาย ประจำปี ให้ททบ.และองค์กรอื่นๆของกองทัพบกที่เกี่ยวข้องกับกิจการวิทยุโทรทัศน์ยึดถือเป็นแนว ทางปฏิบัติงาน แต่สำหรับปีงบประมาณ 2544 นี้ กบว.ทบ.ยังไม่ได้จัดทำและอนุมัติ นโยบายฉบับ ใหม่ เพียงแต่อนุโลมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดถือ นโยบายที่ประกาศไว้แล้วในปี 2543 เป็นแนว ทางไปก่อน ทั้งนี้เนื่องจากกบว.ทบ. ต้องการศึกษาแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทร ทัศน์ ซึ่งจะจัดทำขึ้น โดยกสช.เสียก่อน อย่างไรก็ตามเมื่อแผนแม่บทดังกล่าวมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

และกบว.ทบ.ได้ประกาศนโยบายอย่างสอดคล้องแล้ว ททบ.ก็จำเป็นต้องดำเนินงานให้สอดคล้องต่อไปด้วย"(เลิศฤทธิ์ เวชสวรรค์, 2544)

ในขณะที่งานวิจัยที่อ้างอิงขึ้นมาข้างต้น จะระบุว่า กบว.ทบ. ยังจะไม่มีแนวคิดจะทำแผนแม่บท โดยจะ "รอ" จนกว่า จะเกิดกสช.นั้น แต่จากสืบค้นเอกสารการประชุมหน่วยขึ้นตรงททบ. พบว่า ระหว่างนั้น "การรอ" นั้น ได้เกิด ภาวะ "ตระหนก-ตระหนก" ขึ้น ภายในททบ. อย่างต่อเนื่อง กระทั่งอาจกลายเป็นตัว "เร่งเร้า" ให้กองทัพบก ออกแผนแม่บทมาใช้ก่อน

ภาวะความ "ตระหนก-ตระหนก" ดังกล่าว ซึ่งสืบค้นได้จากเอกสารการประชุมหน่วยขึ้นตรงนั้น เริ่มตั้งแต่ เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2543 กล่าวคือมีการเรียกประชุมหน่วยขึ้นตรงเป็นนัดแรก หลังจากที่ พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม ประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 8 มีนาคม 2543 โดยในวาระที่ 4 รอง ผอ.ททบ.(3) ได้หารือกับที่ประชุม ถึงการ "ตั้งรับ" กับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการ โดยให้เหตุผลว่า กฎหมายดังกล่าว กำลังทยอยออกรายละเอียดมาควบคุมการดำเนินงานของททบ.5 และด้วยผลมาจากมาตรา 40 ทำให้ ททบ. มีแนวโน้มที่จะไม่สามารถดำเนินกิจการตามเดิมได้ เนื่องจาก กสช. จะมีอำนาจหน้าที่ในการเรียกคืนคลื่นความถี่ และนำไปจัดสรรใหม่ให้แก่ผู้ประกอบการที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

ทั้งนี้ ยังพบว่า พล.ต.เลิศฤทธิ์ เวชสวรรค์ รอง ผอ.ททบ.(3) ยังชี้ให้เห็นจุดยืนของ ททบ. 5 ที่ต้องการ ดำเนินกิจการในรูปแบบของรัฐกิจ โดยอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ทำธุรกิจได้ เข้าลักษณะหน่วยงานที่เป็นรัฐวิสาหกิจ พร้อมกับเรียกร้องให้ทุกฝ่ายช่วยกันตอกย้ำจุดยืนดังกล่าว ด้วยการสร้างความเข้าใจต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา เนื่องจากที่ผ่านมา เกิดความขัดแย้งระหว่าง กฤษฎีกากับนักวิชาการและองค์กรเอกชน

สาเหตุที่จำเป็นต้องตอกย้ำจุดยืนของ ททบ.5 ต่อคณะกรรมการกฤษฎีกานั้น พล.ต.เลิศฤทธิ์ ชี้แจงว่าเนื่องจากในรายละเอียดของ พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ ได้กำหนดประเภทของผู้ประกอบกิจการแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน กำหนดประเภทกิจการที่จะขออนุญาตดำเนินการได้ ก็แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ กิจการที่ให้บริการสาธารณะ (Public Service) กิจการที่ดำเนินงานทางธุรกิจ (Commercial Service) และกิจการที่ให้บริการชุมชน (Community Service)

การแยกประเภททั้งสองประเด็นดังกล่าว คณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นว่า แม่ ททบ.5 จะเป็น ผู้ประกอบกิจการในฐานะหน่วยงานของรัฐ แต่ที่ "น่าจะ" สามารถดำเนินงานทางธุรกิจอย่างที่เป็น อยู่ในปัจจุบันได้ เพราะในร่าง พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ไม่มีบทบัญญัติห้ามไว้ แต่ขณะเดียวกันในส่วนของนักวิชาการและผู้แทนองค์กรเอกชน มีความเห็นว่า หน่วยงานของรัฐไม่ควรทำธุรกิจแข่งขันกับภาคเอกชน

"การหาทางสร้างความเข้าใจต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา น่าจะเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพื่อให้รู้ว่าจุดยืนของเราประสงค์อย่างไร ซึ่งในกรณีของททบ. จุดยืนของเราต้องการดำเนินงานทางธุรกิจต่อไป เราก็อาจจะกลายเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องการทำธุรกิจได้ เข้าลักษณะหน่วยงานที่เป็นรัฐวิสาหกิจ" (เลิศฤทธิ์ เวชสวรรค์, 2543)

ในการประชุมหน่วยขึ้นตรง นัดถัดมา นับตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม 2543 วันที่ 5 มกราคม 2544 วันที่ 16 มีนาคม 2544 วันที่ 1 ตุลาคม 2544 วันที่ 29 มีนาคม 2544 วันที่ 8 พฤษภาคม 2544 วันที่ 21 พฤษภาคม 2544 วันที่ 8 มิถุนายน 2544 วันที่ 18 มิถุนายน 2544 วันที่ 27 มิถุนายน 2544 และวันที่ 9 กรกฎาคม 2544 รวม 10 นัด พบว่าล้วนมีวาระติดตามความเคลื่อนไหว การสรรหา กสช. อย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกัน บรรยากาศการสรรหา กสช.ของสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น เต็มไปด้วย ความขัดแย้งและสับสน เกิดปรากฏการณ์การใช้ช่องโหว่ของกระบวนการคัดเลือก กสช. มีการส่งตัวแทนนายทุนและข้าราชการ เข้าไปเป็นกรรมการสรรหา จนเกิดการตั้งข้อสังเกตว่าการคัดเลือกผู้สมควรได้รับเสนอชื่อเป็นกสช.นั้น ไม่เป็นกลางและไม่ชอบด้วยกฎหมาย กระทั่งเกิดการฟ้องร้องจากภาคประชาชน (โครงการพื้นที่ทางสังคมและสื่อทางเลือก, จดหมายเปิดผนึกถึงสังคมไทยกรณีกรรมการสรรหากสช. , 22 มีนาคม 2546)

ปรากฏการณ์ของ "ความขัดแย้งและสับสน" ในกระบวนการได้มาซึ่ง กสช.นั้น อาจเนื่องมาจาก สังคมไทย "คาดหวัง" ไว้มากกว่า กสช. ควรจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญ นับตั้งแต่เป็นบุคคลไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของสื่อวิทยุโทรทัศน์ มีความกล้าหาญยืนหยัดต่อสู้เพื่อความถูกต้อง ไม่หวั่นไหวต่ออิทธิพลบุคคลและผลประโยชน์ รวมทั้งมีภูมิหลังที่ดีด้วย (เสวนาองค์กรอิสระในดวงใจตามมาตรา 40, มติชน, 9 มีนาคม 2543)

ในทศวรรษนักสื่อสารมวลชนมองว่า "ความคาดหวังสูง" ดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นได้เป็นธรรมดา เนื่องจากเพราะกฎหมายได้ให้อำนาจ กสช. ไว้กว้างขวางมหาศาล อีกทั้งยังเป็นองค์กรอิสระที่มีอำนาจออกข้อบังคับแทนกฎหมายได้ (กาแฟดำ, กรุงเทพธุรกิจ, 18 มกราคม 2543)

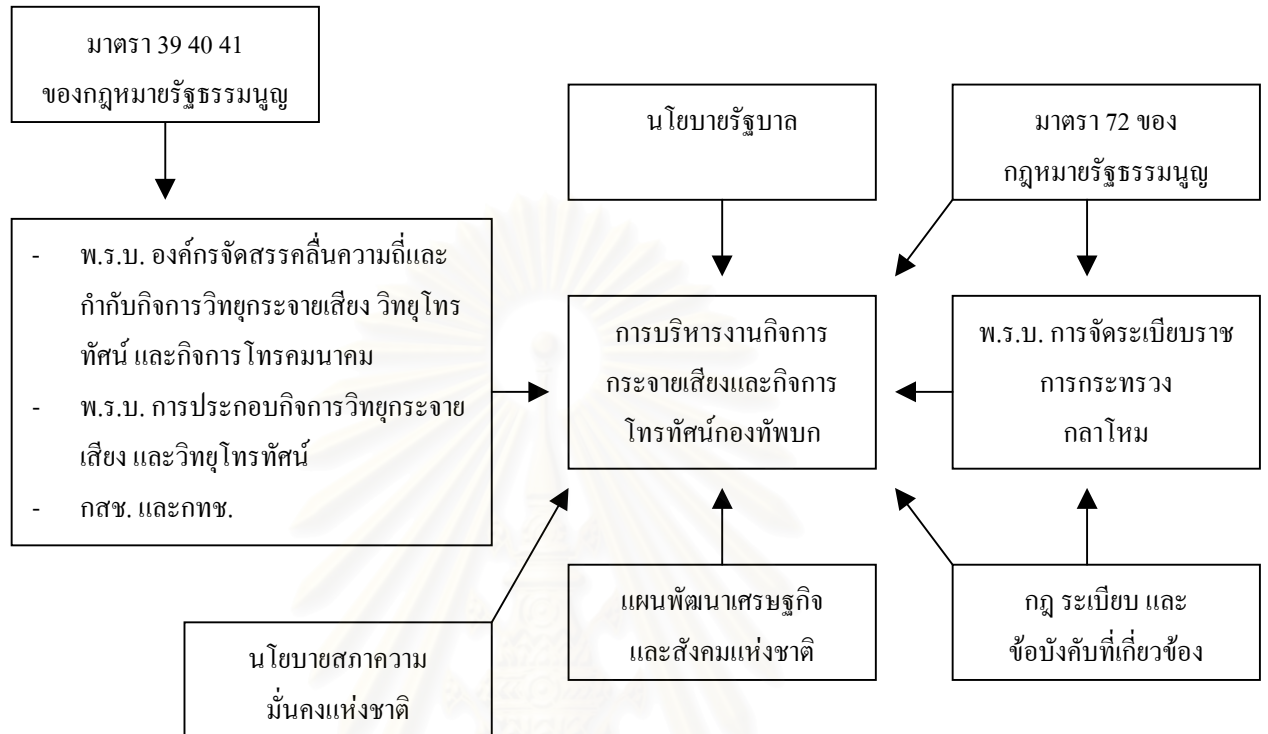
จากข้อค้นพบที่ประมวลมานำเสนอข้างต้น สรุปได้ว่า ความตระหนักในเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ความตระหนักในผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ความขัดแย้ง สืบสวนการได้มาซึ่งกสช. คุณสมบัติที่สังคมคาดหวังจากกสช. และอำนาจอัน "มหาศาล" ของกสช. ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ "เจ้าของสื่อเดิม" สร้าง "คัมภีร์" ขึ้นเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับ กสช. โดยให้ชื่อว่า "แผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพก พ.ศ.2545-2549"

4.4.2.2 ข้อค้นพบจากสาระสำคัญในแผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพก พ.ศ.2545-2549

จากการนำแนวคิดการวิเคราะห์เนื้อหามาเป็นกรอบในการศึกษา สาระสำคัญในแผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์กองทัพก พ.ศ.2545-2549 พบว่า มีการตอกย้ำถึงจุดกำเนิดวิทยุโทรทัศน์กองทัพก ว่าเกิดจากความมุ่งหมายสำคัญเพื่อประโยชน์ของกองทัพกและประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้นแผนแม่บทจึง มีวัตถุประสงค์นอกจากจะเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในด้านเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังต้องเพื่อสนับสนุนภาระหน้าที่ของกองทัพกเป็นสำคัญด้วย

แผนแม่บทยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่ ที่กองทัพกจะต้องมีสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามหน้าที่และภารกิจต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมาย นับตั้งแต่ การสนับสนุนการทำหน้าที่การเตรียมกำลังพลให้เผชิญภัยคุกคาม ได้จากทั้งภายในและภายนอกประเทศ การสนับสนุนภารกิจด้านการป้องกันประเทศ ในการสนับสนุนกำลังรบ สนับสนุนการรักษาคความมั่นคงภายใน ความสงบเรียบร้อยของประเทศ สนับสนุนการประชาสัมพันธ์โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯลฯ

เพื่อให้แผนแม่บทถูกแปรเป็นการปฏิบัติได้จริง แผนแม่บทจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบก ไว้ดังนี้

ภาพที่ 7 : กรอบแนวคิดในการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบก

จากแผนภาพแสดงแนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบกภายใต้แนวทางของแผนแม่บทนั้น ไม่ได้ยึดแนวทางจาก กสช. เป็นสำคัญ หากต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญอื่นๆประกอบด้วย นับตั้งแต่ นโยบายรัฐบาล มาตรา 72 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ. การจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายสภาความมั่นคงแห่งชาติ และกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วย

กรอบแนวคิดการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบกภายใต้แนวทางของแผนแม่บทลักษณะดังกล่าว ก่อนข้างจะสวนทางกับงานวิจัย "บทบาทของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติภายใต้มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย" ที่ตั้งข้อสังเกตว่า กบว.ทบ.ยังไม่ต้องการกำหนดแผนแม่บทใดๆ ด้วยเพราะต้องการศึกษาแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่งจะจัดทำขึ้นโดย กสช. เสียก่อน (เลิศฤทธิ์, อ่างแล้ว)

นอกจากนี้ยังพบว่า แผนแม่บทได้กำหนด "โครงสร้างอำนาจใหม่" ใช้ชื่อว่า โครงสร้างองค์กรบริหารงานกิจการโทรทัศน์กองทัพบก โดยนำคณะกรรมการบริหารวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบก (กบว.ทบ.) ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวน 36 คน มีผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานโดยตำแหน่ง มารวมเข้ากับคณะกรรมการบริหารสถานีโทรทัศน์กองทัพบก (กบว.(ท.)ทบ.) ซึ่งกบว.(ท.)ทบ. นั้นเป็นคณะกรรมการชุดย่อย มีผู้ช่วยเสนาธิการทหารบกฝ่ายกิจการพลเรือน เป็นเลขานุการโดยตำแหน่ง และมีอำนาจบริหาร สั่งการ กำกับ ดูแลโดยตรง

"โครงสร้างอำนาจใหม่" ภายใต้ชื่อ "โครงสร้างองค์กรบริหารงานกิจการโทรทัศน์กองทัพบก" นั้น มิได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างครอบคลุมและกว้างขวาง เช่น กำหนดเงื่อนไขและวิธีการจัดตั้งหรือย้ายสถานีวิทยุโทรทัศน์ กองทัพบก ควบคุมรายรับ รายจ่าย งบประมาณของสถานีวิทยุโทรทัศน์และให้ปฏิบัติตามที่ กสช. กำหนด เมื่อมีผลบังคับใช้

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มี "คณะทำงานจัดตั้ง ย้าย และจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์" ขึ้นมา ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผนรวมการให้สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีถ่ายทอดวิทยุโทรทัศน์ ที่สามารถถ่ายทอดสัญญาณได้ครอบคลุมพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายตามสถานการณ์และความจำเป็นได้ทั่วประเทศ และสามารถถ่ายทอดเสียงได้ทันต่อเหตุการณ์

รวมทั้งยังกำหนดให้มี "คณะทำงานควบคุมการจัดและผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์" ทำหน้าที่ควบคุมการจัดและผลิตรายการ ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกให้ได้คุณภาพ เป็นมาตรฐานในแนวทางเดียวกัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ เพื่อประโยชน์ของประชาชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดแก่สายตาประชาชนทั่วไป

การ "ซึ่งให้ความหมาย" โดยการกำหนดให้ "เจ้าของสื่อเดิม" มีอำนาจหน้าที่ อย่างกว้างขวาง โดย กสช.จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการกำหนดทิศทางของกิจการวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบก ที่สะท้อนในแผนแม่บทครั้งนี้ ในทรรศนะนักกฎหมายทบท.5 ไม่สามารถกำหนด "ความเป็นไป" อย่างหนึ่งอย่างใดของตัวเองได้ ต้องรอดูแนวทางของกสช. ว่าจะเป็นอย่างไ

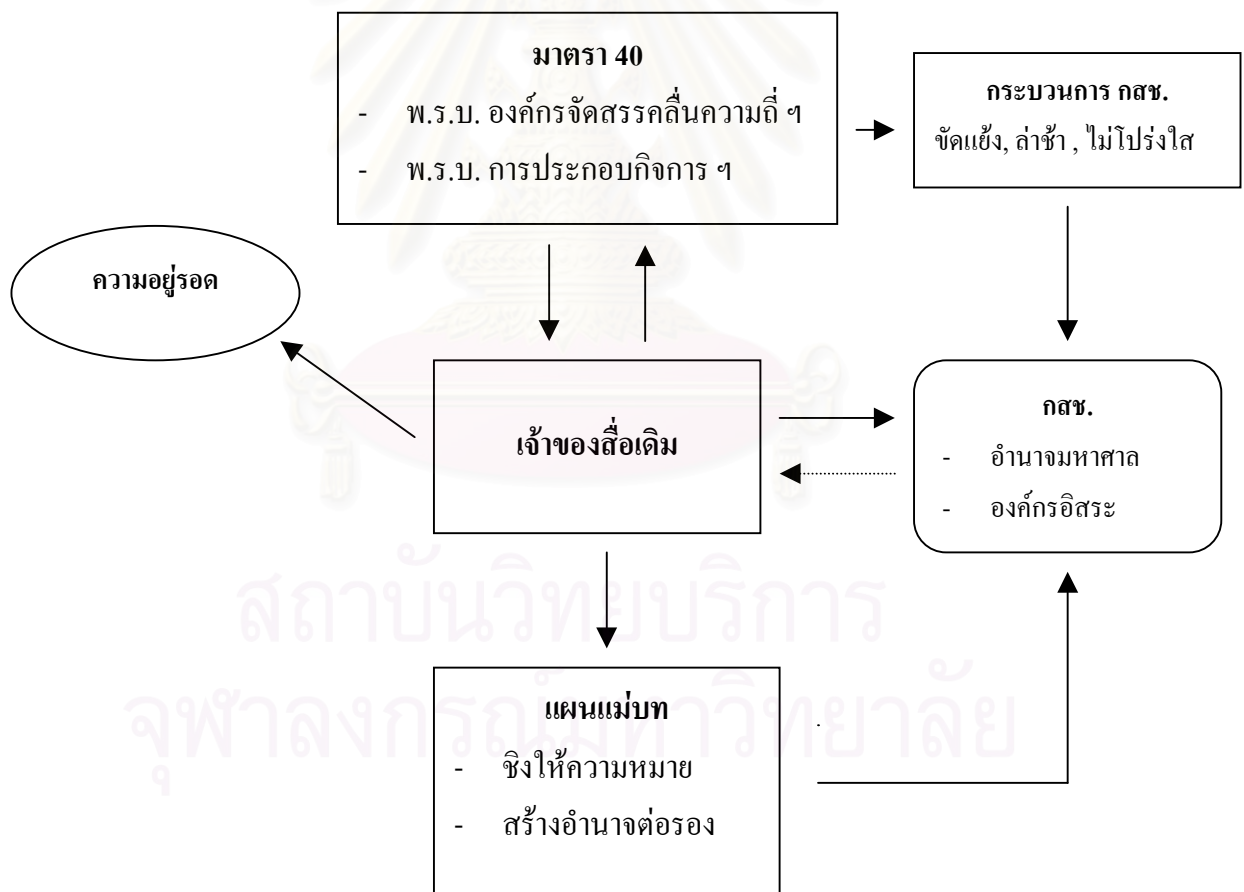
"...กสช. ต้องเป็นผู้วางทั้งหมด ช่อง 5 กรมประชาสัมพันธ์ ช่อง 9 จะกำหนดชะตาตัวเองไม่ได้ ต้องดู กสช. วางกฎเกณฑ์ จัดสรร กำกับกิจการวิทยุที่ไว้อย่างไร..." (บรรศักดิ์ อูวรรณ โน สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2545)

สอดคล้องกับทฤษฎีของนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ที่มองว่า อนาคตททบ.5 จะมีรูปแบบภายใต้เงื่อนไขใดๆ นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของกสช. จะเป็นผู้พิจารณากำหนด ภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ททบ.5 จึงไม่มีสิทธิ ที่จะเลือกประเภทฐานะของตัวเองได้

"ช่อง 5 จะเป็นทีวีอย่างไร ต้องเป็นเรื่องที่กสช.ต้องกำหนด มันไม่ได้อยู่ในอำนาจของช่อง 5 ที่จะเลือก Category ฐานะของตัวเองว่าจะเป็นสถานีโทรทัศน์เพื่ออะไร" (บุญรักษ์,อ้างแล้ว)

จากข้อมูลที่ประมวลและสรุปแล้วในข้างต้น สามารถนำเสนอเป็นแผนภาพแสดงให้เห็นถึงกระบวนการและปัจจัยที่ก่อให้เกิดแผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ.2545-2549 ได้ดังนี้

ภาพที่ 8 : กระบวนการและปัจจัยที่ก่อให้เกิดแผนแม่บท ฯ

จากข้อมูลตามลำดับความเป็นมาข้างต้น สรุปได้ว่า แผนยุทธศาสตร์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิด "องค์กรจัดตั้ง" ในนามสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5 หรือ สขท. ขึ้นมาทำหน้าที่ที่ตรงกับอำนาจ กสช. รวมทั้งมีการ "ชิงให้ความหมาย" โดยผ่านโครงสร้างอำนาจใหม่ภายใต้สาระสำคัญของแผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ.2545-2549

"การต่อรอง" และ "การชิงให้ความหมาย" ของ ททบ. 5 ครั้งนี้ ล้วนอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียทั้ง "กลุ่มทหาร" และ "ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายพลเรือน" ที่ต่างต้องการให้ ททบ.5 ยังคงดำเนินธุรกิจในลักษณะเดิม หรือ เป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ที่สามารถทำผลกำไรได้เหมือนที่ผ่านมา เพราะหากไม่มีการสร้างอำนาจต่อรองหรือชิงให้ความหมายในลักษณะดังกล่าวแล้ว หากกสช.เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว ย่อมมีอำนาจตามกฎหมายที่จะจัดสรรคลื่นใหม่ ซึ่งก็หมายความว่า มีความเป็นไปได้ที่คลื่นของททบ.5 จะถูกนำมาจะจัดสรรใหม่ และกองทัพบกจะไม่สามารถเป็นเจ้าของแต่ผู้เดียวได้อีกต่อไป

4.5 ข้อบกพร่องของแผนยุทธศาสตร์ในทรรศนะนักกฎหมาย และนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

เพื่อเป็นการศึกษาและตอบคำถามงานวิจัยในข้อที่ว่าแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกรอบของกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 มีข้อบกพร่องหรือไม่ อย่างไร ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

4.5.1 นักกฎหมาย

ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจาก

นายแก้วสรร อติโพธิ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อดีต

สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ศ.ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี อดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นความเห็นต่อแผนยุทธศาสตร์ นั้น นักกฎหมายให้ความเห็นว่า แผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ถูกเขียนขึ้นให้เป็นแผนที่ไม่มีจินตนาการ ไม่มีผู้รับผิดชอบ และไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ทั้งๆที่แผนยุทธศาสตร์สามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้อง กสช.

"กสช.มาเมื่อไหร่ไม่รู้ แผนยุทธศาสตร์ที่เขียนเป็นกระดาษ ใคร ๆ ก็เขียนได้แล้วแผนปฏิบัติการจริงเป็นอย่างไร ทำไม่ต้องรอให้ถูกบังคับ ผมไม่เข้าใจ เพราะการบังคับเป็นแผนกระดาษเขียนอย่างไรก็ไม่มีความเป็นจริง" (แก้วสรร อติโพธิ, สัมภาษณ์, 18 กันยายน 2546)

4.5.2 กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจาก

รศ.ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รศ.จุมพล รอดคำดี อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับความเห็นเกี่ยวกับรายละเอียดของแผนยุทธศาสตร์นั้น นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน เห็นว่า ไม่ใช่แผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นมาให้สอดคล้องกับมาตรา 40 เป็นเพียงเอกสารที่ไม่มีแม้กระทั่งรายละเอียดในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รวมทั้งประเด็นสาธารณะประโยชน์ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ ก็ไม่มีการกล่าวถึง ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว จึงเป็นเพียงถ้อยคำที่ทำให้ทันสมัย แต่ไม่มีความหมาย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นเพียงกระดาษที่บรรจุภาษาโฆษณาชวนเชื่อ ที่ไม่มีเนื้อหาและไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้

"มันไม่ใช่แผนยุทธศาสตร์ เป็นการนั่งเทียนไว้ล่วงหน้า ซึ่งโจทย์มันไม่เกี่ยวข้องไม่ต้องเป็นเอกสารที่ใช้ภาษาให้มันจบ ๆ ไป ผ่านไป ทุกอย่างเหมือนเดิม อ่าน ๆ ไปก็เท่านั้น ใช้คำไม่มีความหมาย พยายามทำให้ดูดีทันสมัย แต่ภาษาพิศมดเลย เค้คงพยายามคิดว่าทันสมัย กสช.เห็นคงชอบ" (บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2545)

"แผนยุทธศาสตร์นี้เขียนครอบคลุมกว้างเกินไป ไม่เห็นรายละเอียดจะอย่างไร แค่ไหนเป็นการเขียนประเด็นกว้างๆ แม้แต่ประเด็นสาธารณะประโยชน์ก็ไม่ได้บอกว่าใครจะเป็นคนคิด" (จุมพล รอดคำดี, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2545)

ทั้งนี้ นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนได้เสนอข้อเสนอแนะว่า การเขียนแผนยุทธศาสตร์ใด ๆ ต้องมีความชัดเจนในสิ่งที่เป็นวิธีการ มีลักษณะเป็นแผนหลัก หรือแผนเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งต้องระบุถึงกลยุทธ์ในการดำเนินการตามแผนนั้น ๆ ด้วยเพื่อความชัดเจน แม้ว่าทบท. 5 จะมีจุดยืนเป็นสถาบันวิทยุโทรทัศน์เพื่อความมั่นคงของชาติ ก็ควรเปิดโอกาสส่วนอื่น ๆ ของสังคม เช่น ภาคประชาชน กองทัพเรือ กองทัพอากาศ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้วย

4.5.3 ข้อบกพร่องของแผนยุทธศาสตร์ในทรรณะของผู้วิจัย

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร ททบ.5 ในภาวะ "หัวเลี้ยวหัวต่อ" (Structural Transition) ซึ่ง "ทหาร" ในฐานะ "กลุ่มเจ้าของสื่อเดิม" จึงกำหนดฐานะของแผนยุทธศาสตร์ ให้เป็นเครื่องมือใน "การรบ" ในสนามธุรกิจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ "ความอยู่รอด" ขององค์กรเป็นสำคัญ ส่วนการทำหน้าที่ขององค์กรเพื่อรักษาผลประโยชน์ หรือเข้ามามีส่วนแก้ไขปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่นั้น ไม่พบว่าเป็นสาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์

นอกจากนี้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น "กลุ่มเจ้าของสื่อเดิม" ไม่ได้เปิดโอกาสให้ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มผู้ผลิตรายการ องค์กรของรัฐและเอกชนอื่น หรือแม้แต่กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในส่วนของเจ้าหน้าที่พลเรือนที่มีอยู่ไม่น้อยกว่า 800 คน ได้เสนอข้อคิดเห็นอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งในมุมมองของนักวิชาการอย่าง วิภา อุดมฉันท์ เคยเสนอไว้ว่า การที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรสื่อสารมวลชน จะคอยเป็นกังวลและเอาใจใส่กับผลกำไรมากกว่าการคิดค้นหาทางใช้สื่อเพื่อแก้ปัญหาของบ้านเมืองนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดา เนื่องจากผู้บริหารต้องรับผิดชอบกำไรขาดทุน แต่อย่างไรก็ตามองค์กรสื่อสารมวลชนนั้น มีความโยงใยที่ลึกซึ้งอย่างยิ่งกับสุขภาพความเป็นอยู่ของสังคม จึงตกเป็นหน้าที่ของสังคม ที่จะต้องเข้าไปตรวจสอบว่า เป้าหมายสุดท้ายคือการแสวงหากำไร ที่องค์กรสื่อเอกชนได้รับความเห็นชอบจากกฎหมายให้กระทำได้นั้น มิได้ส่งผลในทางกีดกักร่อนทำลายวิถีชีวิตของประเทศชาติและสังคม (วิภา อุดมฉันท์, 2544)

ในปรากฏการณ์ของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของ ททบ.5 ครั้งนี้ สังคมไม่ได้มีได้มีโอกาสเข้าไปตรวจสอบว่า การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ซึ่งมีเป้าหมายไปสู่การเป็นสถานี PSB นั้น ส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ ทั้งๆที่ททบ.5 เป็นองค์กรสื่อสารมวลชนที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ย่อมจะถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่รับใช้ความต้องการของสังคมยุคใหม่ ทั้งในระดับปัจเจกและระดับการเมือง (Herman&Mcchesney, 1997)

หากแต่สาระสำคัญในแผนยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางการทำหน้าที่ของททบ.5 ในฐานะองค์กรสื่อสารมวลชน นั้น ผู้วิจัยพบว่าไม่มีความชัดเจนในประเด็นเป้าหมายเพื่อรับใช้สังคมในระดับปัจเจกหรือระดับการเมือง ทั้งๆที่สื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นช่องทางที่ราคาถูกที่สุด ที่จะช่วยให้ประชาชนทั้งประเทศได้ขวนขวายศึกษาหาความรู้ หาข่าวสารข้อมูลและความบันเทิงต่าง และพัฒนาการรับรู้ มองปัญหาอย่างวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น (วิภากร เชียงกูร, อ่างในวิภา อุดมฉันท์, 2544)

สำหรับแนวคิดในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ที่ต้องการปรับตัวไปเป็น “สถานีเพื่อบริการ
สาธารณะ” นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวคิดที่เป็นเพียงจินตนาการ (Imagine) ยังขาดความชัดเจน ไม่มี
แนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทย
อย่างแท้จริง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง สถานีวิทยุโทรทัศนั้กองทัพบกช่่ง 5 กับแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการรองรับมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ

1. เพื่อศึกษาแผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนั้กองทัพบกช่่ง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนั้กองทัพบกช่่ง 5 เพื่อรองรับการดำเนินการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะให้แผนยุทธศาสตร์การเตรียมการของสถานีวิทยุโทรทัศนั้กองทัพบกช่่ง 5 เป็นไปตามกรอบรัฐธรรมนูญมาตรา 40

สรุปผลการวิจัย

จากการสืบค้นศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์เนื้อหา (Textual Analysis) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ตั้งแต่ขั้นเตรียมการ โดยการสืบค้นเอกสารการประชุมผู้บริหาร ททบ.5 ในขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เริ่มขึ้นก่อนหน้าที่แผนยุทธศาสตร์ออกมาถึงหนึ่งปีเศษ ในห้วงเวลาดังกล่าว ผู้บริหาร ททบ.5 หรือกันเป็นวาระปกติ จำนวน 6 ครั้ง พบว่า ผู้บริหาร ททบ.5 มีความวิตกถึงผลกระทบอันเกิดจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 และยังมี ความกังวลในประเด็นสถานภาพและบทบาทของสถานี ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติคลื่นความถี่มีผลบังคับ มีการ "ส่งสัญญาณ" จาก ผู้บริหาร ททบ.5 ให้ทุกฝ่ายเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับโครงสร้างบริหารงานใหม่

ผู้บริหาร ททบ.5 เริ่มตระหนักถึงการบังคับใช้ของ พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ และร่าง พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ว่าต้องเข้ามามีบทบาทต่อความเปลี่ยนแปลงของ ททบ.5 อย่างแน่นอน จึงเสนอให้คิดหาแนวทางปรับองค์กรให้สอดคล้องกับกฎหมายทั้งสองฉบับ และพบว่า ผู้บริหาร ททบ.5 ส่วนหนึ่ง ได้แสดงเจตนารมย์ให้กองทัพมีอำนาจในการบริหารโทรทัศน์แบบที่ผ่านมามาต่อไป โดยยกเหตุผลความจำเป็นที่ทหารควรมีโทรทัศน์ไว้วันนั้นก็เพื่อสร้างกระแสความรักชาติให้เกิดขึ้น

ความต้องการปรับองค์กร เพื่อรองรับกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีความชัดเจนขึ้นเมื่อวันที่ 3 ก.ค.43 พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะประธานคณะกรรมการบริหารสถานีกองทัพบกช่อง 5 ได้แสดงจุดยืนถึงสถานภาพและบทบาทของสถานีว่าควรเป็นโทรทัศน์เพื่อกิจการสาธารณะ ขณะเดียวกันมีความเห็นจากผู้บริหาร ททบ.5 ส่วนหนึ่งว่า การปรับให้ททบ. 5 เป็นโทรทัศน์เพื่อการสาธารณะ ต้องเปิดโอกาสให้มวลชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย แต่ไม่มีการเสนอแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน

นอกจากนี้ยังพบว่ากรรมการบริหารททบ.5 บางส่วน เกิด "ความวิตกกังวล" และ "หวงแหน" ทรัพย์สิน ในประเด็นหาก ททบ.5 ต้องคลื่นความถี่ให้กับรัฐทั้งหมด ตามเจตนารมย์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 เพราะอาจทำให้บุคลากรฝ่ายพลเรือนภายในททบ.5 จำนวนนับร้อย ได้รับผลกระทบผู้บริหารททบ.5 ได้กำหนดให้มีการยกร่างแผนยุทธศาสตร์ขึ้นมาโดยต้องคำนึงถึงภาวะการแข่งขันทางธุรกิจเป็นสำคัญ และ จัดทำในรูปแบบของคณะกรรมการเป็นการเร่งด่วน เนื่องจากมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสทช. ใกล้จะเกิดขึ้นแล้ว

ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เริ่มขึ้นในช่วง ต้นปี 2544 โดยมีการสั่งการด้วยวาจาจาก พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะประธานคณะกรรมการบริหารสถานีกองทัพบกช่อง 5 จากนั้นจึงการสั่งการลงมาเป็นลำดับชั้น กระทั่งภาระของการยกร่างสาระสำคัญซึ่งบรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ เป็นหน้าที่ของ พันเอก เทอดศักดิ์ ตรีรัตนกุล หัวหน้าแผนกแผนและโครงการ แต่เพียงผู้เดียว

สาเหตุที่ การยกร่างแผนยุทธศาสตร์ ไม่เกิดขึ้นในรูปแบบของคณะกรรมการนั้น เนื่องจาก เป็นการพิจารณาสั่งการลงมาเป็นลำดับขั้นตามสายบังคับบัญชา ฝ่ายอื่นๆ ใน ททบ.5 เช่น ฝ่ายรายการ ฝ่ายข่าว ฝ่ายเทคนิค จึงไม่มีหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ส่วนรูปแบบในการยกร่างแผนยุทธศาสตร์นั้น อยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่าด้วยผลของกฎหมาย ททบ.5 มีแนวโน้มจะต้องเปลี่ยนรูปแบบสถานีเพื่อธุรกิจ ไปเป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ผู้ยกร่างแผนยุทธศาสตร์ จึงเริ่มศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40

และกฎหมายประกอบ รวมถึงศึกษาเอกสารจากนักวิชาการส่วนหนึ่ง แต่ไม่มีการนำกรณีศึกษาในต่างประเทศมาเทียบเคียงเนื่องจากเห็นว่า บริบทของแต่ละชนชาติย่อมแตกต่างกัน

การยกร่างแผนยุทธศาสตร์ เกิดขึ้นในราวเดือนกุมภาพันธ์ 2544 โดยยึดสาระจากกฎหมายและข้อมูลส่วนหนึ่งจากนักวิชาการเป็นสำคัญ เมื่อแล้วเสร็จจึงเสนอพิจารณาขึ้นไปตามลำดับชั้น กระทั่งมีการออกมาเป็นหนังสือเวียนเพื่อทราบ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2544 มีความยาว 5 หน้ากระดาษ โดย "หัวใจสำคัญ" ของแผนยุทธศาสตร์ คือการกระตุ้นเตือนให้พนักงานททบ. ตระหนักกับคำว่า "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" ส่วนการดำเนินการเพื่อไปสู่ "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" นั้น ผู้ยกร่างแผนยุทธศาสตร์ไม่ได้คาดหวัง เพราะ ททบ.5 ยังอยู่ในระบบราชการ การจะกำหนดให้ตัวเองให้มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปนั้น คงทำได้ยากหากไม่มีกฎหมายรองรับ

อย่างไรก็ตาม การสนองแนวคิดหลักที่ต้องการให้ททบ.5 เป็น "สถานีเพื่อบริการสาธารณะ" นั้น แผนยุทธศาสตร์ ยังมีข้อจำกัดและไม่สามารถดำเนินการได้เต็มศักยภาพ เนื่องจากททบ.5 ไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลเหมือนสถานีเพื่อบริการสาธารณะในต่างประเทศ แต่ผู้ยกร่างแผนยุทธศาสตร์ เชื่อมั่นว่าในเบื้องต้นสามารถแปรแผนยุทธศาสตร์ ให้มีการปฏิบัติได้จริง กล่าวคือหลังจากที่แผนยุทธศาสตร์ ออกมาเป็นหนังสือเวียนเพื่อทราบ ททบ.5 ได้มีการเพิ่มสัดส่วนการออกอากาศรายการเพื่อบริการสาธารณะอย่างต่อเนื่อง

ความพยายามครอบครองผลประโยชน์เดิมด้วยการปรับกิจการ ไปเป็น PSB ของ ททบ.5 ในทรรศนะของนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน มองว่า เป็นการหาทางออกที่ค่อนข้างจะฝืดคดึกา เพราะหากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 และข้อบังคับของกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว ททบ.5 จะมีรูปแบบภายใต้เงื่อนไขใดๆ นั้น ต้องเป็นอำนาจหน้าที่และดุลยพินิจขององค์กรอิสระในนาม กสทช. ททบ.5 ไม่มีสิทธิ ที่จะเลือกประเภทฐานะของตัวเองในอนาคตได้

เพื่อให้ความตั้งใจของแผนยุทธศาสตร์ ที่จะปรับกิจการ ททบ.5 เป็น PSB ถูกแปรไปในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สาระสำคัญตอนหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ จึงชี้ให้เห็นความพยายามของ ททบ.5 นับตั้งแต่ การปรับรูปแบบผังรายการ การนำเสนอข่าว รวมทั้งขยายศักยภาพการส่งสัญญาณโทรทัศน์ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อความมั่นคง และตามแนวชายแดน เป็นต้น

สำหรับกระบวนการปรับสถานะ สถานีวิทยุโทรทัศน์ของรัฐ มาเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์รูปแบบ PSB นั้น นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ชี้ว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับฟังความคิดเห็นหรือเสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนได้เสีย (Stake-Holders) นับตั้งแต่ ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วน ผู้ใช้ประโยชน์จากสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์นั้น ผู้ได้รับผลกระทบจากการออกอากาศ หรือแม้แต่คู่แข่งกัน แต่ในขั้นตอนเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น "ผู้มีส่วนได้เสีย" ส่วนใหญ่ ไม่มีโอกาสเสนอข้อคิดในการกำหนดหน้าที่ในการให้บริการหรือเนื้อหาลักษณะการดำเนินรายการภายใต้รูปแบบ สถานีโทรทัศน์ PSB แต่อย่างใด

สาระสำคัญในวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์นั้นมีการตอกย้ำถึงความมุ่งมั่นการ ไปเป็น PSB ของ ททบ.5 จนกว่าอำนาจของ กสช. จะมาถึง ซึ่งในทรรศนะของนักวิชาด้านสื่อสารมวลชน ด้านหนึ่ง มองว่า แนวคิดสถานีเพื่อบริการสาธารณะนั้นเป็นเรื่องที่ดี แต่ต้องคำนึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ขณะที่นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนอีกส่วนหนึ่ง กลับมีความเห็นว่าแนวคิดในการปรับสถานีให้เข้าไปในรูปแบบ PSB นั้น อาจเป็นการทวนกระแสโลกในปัจจุบัน เพราะแนวโน้ม PSB ทั่วโลกนั้นอยู่ในภาวะถดถอย

ส่วนสาระสำคัญในส่วนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ นั้นมีการแบ่งงานออกเป็น 2 ด้านใหญ่ๆ คือ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ซึ่งถูกแยกย่อยออกเป็นหลายฝ่าย แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังขาดความชัดเจนและไม่เชื่อมโยงกับหลักการ PSB มากนัก การหารือเกี่ยวกับการจัดสรรเวลาเพื่อการบริการสาธารณะ ก็ไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจน

ในส่วนของระยะเวลาและงบประมาณตามแผนยุทธศาสตร์ นั้นพบว่า ไม่ได้มีการไว้ให้ชัดเจนทั้งสองส่วน ซึ่งในประเด็นของการหา "เงินทุน" เพื่อการเป็น PSB ตามหลักการทั่วไปนั้นสามารถหาได้จากหลายแหล่ง ดังนั้นการที่ ททบ.5 บอกว่า จะปรับไปเป็น PSB แต่ยังให้ใช้งบประมาณ ตามปกติ นั้น จึงดูเป็นการระบุมุมที่ไม่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือนัก

จากข้อมูลผู้วิจัยจึงพบว่า ลักษณะของแผนยุทธศาสตร์จัดทำขึ้นโดยคนกลุ่มเดียว (ทหาร) จากอำนาจชั้นผู้นำ (Elite) ลักษณะเป็นการสั่งการจากบนลงล่าง (Top down) หรือการสื่อสารแบบแนวตั้ง (Vertical) ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการสื่อสารในแนวนอน (Horizontal / Bottom up) นอกจากนี้ยังคงไว้ซึ่งการใช้อำนาจของข้าราชการหรือระบบทางการ (bureaucracy) แบบรวมศูนย์อำนาจ (centralism) ของสถาบันวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐ (public broadcasting institutions)

ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์

สาระสำคัญในแผนยุทธศาสตร์ระหนังกึ่งเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 และผลอันจะเกิดขึ้นจากผลบังคับตามแนวทางพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ที่กำหนดให้มี กสช. ทำหน้าที่เป็นองค์กรอิสระ มีอำนาจจัดสรรคลื่นความถี่ทั้งหมดใหม่ นับเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดแผนยุทธศาสตร์ ทั้งนี้การให้ความสำคัญกับกฎหมายดังกล่าว น่าจะมาจากความ "คาดหวังสูง" จากสังคมที่มีต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ซึ่งมีอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ"

ด้วยความที่ต้องการจะสนองเจตนารมณ์กฎหมายสูงสุดของประเทศไปพร้อมกับ "ความอยู่รอด" ในฐานะ "เจ้าของสื่อเดิม" แผนยุทธศาสตร์ จึงเสนอ "ทางออก" ให้ ททบ.5 ขอใช้คลื่นความถี่จาก กสช. และขออนุญาตประกอบการอีกครั้ง แต่เนื่องจากประเภทของการประกอบการยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะ เป็นรูปแบบใด ผู้กร่างแผนยุทธศาสตร์ จึงทำการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง กระทั่งได้ข้อสรุปว่า ททบ.5 จะเดินหน้าไปสู่ "สถานีเพื่อการบริการสาธารณะ" (Public Service Broadcasting) หรือ PSB มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมความรู้ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา สุขภาพ อนามัย กีฬา ความมั่นคงของรัฐ การประกอบอาชีพ เผยแพร่ข่าวสารประโยชน์ของท้องถิ่น หรือประโยชน์สาธารณะอื่นใด ทั้งนี้อาจจัดรายการในรูปแบบสาระโดยตรง หรือเป็นการบันเทิงเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้

ความพยายามดิ้นรน เพื่อความอยู่รอดในฐานะเจ้าของสื่อเดิม ที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ นั้น คงไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่ผิดปกติแต่อย่างใด หากมองย้อนไปในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ ททบ.5 จะพบว่า ททบ.5 เกิดขึ้นจากความตั้งใจและเงินส่วนตัวของ "ผู้นำรัฐบาลทหาร" ซึ่งความตั้งใจดังกล่าวของผู้ก่อตั้งนั้น ไม่มีแนวคิดที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือภาคส่วนใดๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร ททบ.5

ความ "หวงแหน" ผลประโยชน์ที่ถือครองยาวนานกว่า 40 ปี แม้จะไม่พบว่าเป็นสาระสำคัญในแผนยุทธศาสตร์ แต่ขั้นเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น พบว่าผู้บริหาร ททบ.5 มีการสะท้อนแนวคิดดังกล่าวออกมาอย่างน้อยสองครั้งด้วยกัน

เพื่อให้การครอบครองผลประโยชน์ยังคงต่อไปได้พร้อมไปกับการสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แผนยุทธศาสตร์ จึงนำแนวคิด "กิจการบริการสาธารณะ" (Public Service Broadcasting) หรือ PSB มาเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานของ ททบ.5 ในอนาคตอันใกล้

แต่ความตั้งใจ ของ ททบ.5 ครั้งนี้ เป็นไปในลักษณะ "PSB แบบไทยๆ" โดยผู้กร่างแผน ยุทธศาสตร์ให้เหตุผลว่า สังคมไทยย่อมมีลักษณะเฉพาะแตกต่างสังคมอื่น

ภายหลังจากที่ ททบ.5 ออกแผนยุทธศาสตร์มาเป็นหนังสือเวียนเพื่อทราบ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2544 ผู้วิจัยได้พบปรากฏการณ์หลังแผนยุทธศาสตร์ คือได้เกิดความเคลื่อนไหวในกลุ่ม พนักงานพลเรือน ททบ.5 ซึ่งมีอยู่ประมาณ 300 คนอย่างต่อเนื่อง กระทั่งช่วงปีปลายปี 2545 ต่อเนื่อง ปี 2546 มีการร่วมกันจัดตั้ง "สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5" ขึ้นมา ใช้ชื่อย่อว่า "สชท." มีวัตถุประสงค์สำคัญ สำคัญ อาทิ ๆ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ส่งเสริมให้มีการพัฒนาในด้านการส่งกระจายเสียง แพร่ภาพรายการแก่ผู้ประกอบการวิทยุโทรทัศน์ ส่งเสริมให้มีการศึกษาอบรมแก่บุคลากร

"สชท." เกิดขึ้นบนพื้นฐานความต้องการของ "ทหาร-เจ้าของสื่อเดิม" เป็นหลักมากกว่าเกิด จากความต้องการ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเอง และภายหลังจากที่แผนยุทธศาสตร์ถูกเผยแพร่ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน มีความ "ตระหนัก(Realize) ถึงอำนาจหน้าที่ของกสช. จนถึงขั้น "ตระหนก" (Panic) ส่วนใหญ่หวั่นเกรงอำนาจกสช. บางส่วนยังไม่แน่ใจใน ทิศทางของกสช. ขณะที่บางส่วนเข้าใจว่า เมื่อกสช.เกิดขึ้นมาแล้ว ททบ.5 จำต้อง จะต้องคืนคลื่น พนักงานอาจถึงขั้นตกลง ดังนั้นมีข้อเรียกร้องด้วยว่า ต้องการให้ ททบ.5 คงดำเนินธุรกิจ ใน ลักษณะเดิมต่อไป

ซึ่งในทรรศนะของนักวิชาการและผู้ประกอบการวิชาชีพ มองว่า ความหวั่นวิตกในลักษณะข้าง ต้น ถือเป็นเรื่องปกติที่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะองค์กรอิสระ ในนาม กสช. นั้น มีอำนาจหน้าที่ที่กว้าง ขวางมาก กระทั่งเปรียบเปรยถึงขั้น มีอำนาจ "ลั่นฟ้า"

ท่ามกลาง ความ "ตระหนัก" (Realize) และ "ตระหนก" (Panic) ของ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ใน กลุ่มพลเรือน ครั้งนี้ ฝ่าย "ทหาร" ในฐานะเจ้าของสื่อเดิม ได้เข้ามามีบทบาทและสนับสนุนกิจกรรม ของ สชท. ในทุกด้าน ซึ่งมีการตั้งข้อสังเกตว่า ททบ.5 ก่อตั้งมานานกว่า 40 ปี ไม่เคยมีสมาคมของ ฝ่ายพนักงานพลเรือน แต่หลังมาตรา 40 มีผลบังคับใช้ และกสช.กำลังจะมา "ทหาร" ก็ให้ "ไฟเขียว" ให้ดำเนินกิจกรรมนี้เต็มที่ ทั้งนี้ยังมีการวิเคราะห์จาก "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มพลเรือนด้วยว่า สชท. เป็นองค์กรจัดตั้งขึ้นมาเพื่อต่อรองกับอำนาจ กสช. เกิดจากแรงผลักดันของฝ่ายทหาร ไม่ใช่ พลังบริสุทธิ์

จากข้อมูลตามลำดับความเป็นมาข้างต้นสรุปได้ว่า แผนยุทธศาสตร์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิด สทช. ซึ่งเป็น "องค์กรจัดตั้ง" เพื่อทำหน้าที่ต่อรองกับอำนาจองค์กรอิสระ ด้วยเนื่องจากผู้มีส่วนได้เสียทั้ง "กลุ่มทหาร" และ "ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายพลเรือน" ต่างต้องการให้ ททบ.5 ยังคงดำเนินธุรกิจ ในลักษณะเดิม หรือ PSB ต่อไป จึงร่วมกันสร้างพลังให้กับ "องค์กรจัดตั้ง" อย่างเต็มที่ในทุกรูปแบบ โดยในส่วนของฝ่าย "ทหาร" นั้น ไม่แสดงออกซึ่งการสนับสนุนและสั่งการอย่างไม่เปิดเผย หากแต่เป็นที่รับรู้กันเฉพาะภายในททบ.5

จากการสืบค้นและวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า นอกจากแผนยุทธศาสตร์จะเป็นปัจจัยในการจัดตั้งองค์กรต่อรองอำนาจองค์กรอิสระแล้ว ยังเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิด แผนแม่บทการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบก (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งได้ว่าเป็น "คัมภีร์" สร้างอำนาจต่อรอง เพื่อลด "แรงกระแทก" จากเจตนารมย์กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40

แผนแม่บทดังกล่าว เกิดขึ้นจากความ "ตระหนัก" อย่างยิ่งในประเด็นผลกระทบจากมาตรา 40 ของฝ่ายบริหารกองทัพบก โดยมี "ความอยู่รอด" ของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก เป็นปัจจัยสำคัญ มีผลบังคับใช้ภายหลังที่ ประธาน กบว.ทบ. ลงนามในคำสั่งอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545

สาระสำคัญในแผนแม่บท ได้อ้างถึงความจำเป็นที่กองทัพบกต้องมีสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยยกเหตุผลน่านับการมาสนับสนุนข้ออ้างดังกล่าวใช้พื้นที่ถึง 6 หน้ากระดาษ และเพื่อให้แผนแม่บทถูกแปรเป็นการปฏิบัติได้จริง จึงมีการกำหนดกรอบแนวคิดในการบริหารงานกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์กองทัพบกไว้ โดยไม่ได้ยึดแนวทางจาก กสช. เป็นสำคัญ แต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญอื่นๆประกอบด้วย นับตั้งแต่ นโยบายรัฐบาล มาตรา 72 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.การจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายสภาความมั่นคงแห่งชาติ และกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วย

อย่างไรก็ตามก่อนหน้าที่แผนแม่บทจะออกมา มีการคาดการณ์ไว้ในงานวิจัยว่า กบว.ทบ. ยังไม่ต้องการกำหนดแผนแม่บทใดๆ เพราะ กบว.ทบ.ต้องการศึกษาแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่งจะจัดทำขึ้น โดย กสช.เสียก่อน

แผนแม่บท ยังมีการกำหนดโครงสร้างอำนาจใหม่ ภายใต้คำจัดความที่ว่า เป็นโครงสร้างองค์การบริหารงานกิจการโทรทัศน์กองทัพบก โดยมีการรวมอำนาจหลักคือ กบว.ทบ. เข้ากับอำนาจ รอง คือ กบว.(ท.)ทบ. ซึ่งการบริหารงานภายใต้โครงสร้างอำนาจใหม่นี้ มีการกำหนดหน้าที่ไว้อย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ สามารถกำหนดเงื่อนไขและวิธีการจัดตั้งหรือย้ายสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก หรือถึงขั้นควบคุมรายรับ รายจ่าย ทั้งปวงของสถานีวิทยุโทรทัศน์และให้เป็นไปตามที่ กสช.กำหนด เมื่อมีผลบังคับใช้

โครงสร้างอำนาจใหม่ อันเกิดจากแผนแม่บทครั้งนี้ ยังมีการกำหนดให้มี "คณะทำงานจัดตั้งย้าย และจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์" และ "คณะทำงานควบคุมการจัดและผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์" มีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมหลายด้าน อาทิ ที่กำหนดนโยบาย วางแผนรวมการ ให้สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีถ่ายทอดวิทยุโทรทัศน์ ที่สามารถถ่ายทอดสัญญาณได้ครอบคลุมพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายตามสถานการณ์และความจำเป็นได้ทั่วประเทศ ที่ควบคุมการจัดและผลิตรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกให้ได้คุณภาพ เป็นมาตรฐานในแนวทางเดียวกัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ เป็นต้น

การกำหนดให้ตนเองในฐานะ "เจ้าของสื่อเดิม" มีอำนาจหน้าที่ อย่างหนึ่งอย่างใดกว้างขวาง โดยวางตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในนาม กสช. เป็นเพียงส่วนหนึ่งในการกำหนดทิศทางของกิจการวิทยุโทรทัศน์ของกองทัพบกนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นรูปแบบของการ "ซึ่งความให้ ความหมาย" ซึ่งในทฤษฎีสนธิสัญญาและนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน เห็นสอดคล้องกันว่า ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ททบ.5 ไม่สามารถกำหนดเลือกฐานะอย่างหนึ่งอย่างใดให้กับตัวเองได้ ต้องรออำนาจและแนวทางของ กสช.

สำหรับแง่มุมในทฤษฎีสนธิสัญญาในประเด็นความบกพร่องของแผนยุทธศาสตร์นั้นสรุปได้ว่า แผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ถูกเขียนขึ้นให้เป็นแผนที่ไม่มีจินตนาการ ไม่มีผู้รับผิดชอบ และไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน

ขณะที่นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน มีทฤษฎีสนธิสัญญาว่า ไม่ใช่แผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นมาให้สอดคล้องกับมาตรา 40 เป็นเพียงเอกสารที่ไม่มีแม้กระทั่งรายละเอียดในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ประเด็นสาธารณะประโยชน์ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ ไม่มีการกล่าวถึง เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่มีเพียงถ้อยคำที่ทันสมัย แต่ไม่มีความหมาย เป็นเพียงกระดาษที่บรรจุภาษาโฆษณาชวนเชื่อ ที่ไม่มีเนื้อหาและไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนได้เสนอแนะด้วยว่า การเขียนแผนยุทธศาสตร์ใด ๆ ต้องมีความชัดเจนในสิ่งที่เป็นวิธีการ มีลักษณะเป็นแผนหลัก หรือแผนเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งต้องระบุถึงกลยุทธ์ในการดำเนินการตามแผนนั้น ๆ ด้วยเพื่อความชัดเจน และถึงแม้ว่า ททบ. 5 จะมีจุดยืนเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อความมั่นคงของชาติ ก็ควรเปิดโอกาสส่วนอื่น ๆ ของสังคม เช่น ภาคประชาชน กองทัพเรือ กองทัพอากาศ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้วย

ส่วน ข้อบกพร่องของแผนยุทธศาสตร์ในทรรณะของผู้วิจัยนั้น เห็นว่า แผนยุทธศาสตร์เป็นเพียงเครื่องมือให้ "ทหาร" ในฐานะ "เจ้าของสื่อเดิม" ใช้ในการรบในสนามธุรกิจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ "ความอยู่รอด" ขององค์กรเป็นสำคัญ ส่วนการทำหน้าที่ขององค์กรเพื่อรักษาผลประโยชน์หรือเข้ามาส่วนแก้ไขปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่นั้น ไม่พบว่าเป็นสาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์

นอกจาก "กลุ่มเจ้าของสื่อเดิม" ไม่ได้เปิดโอกาสให้ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ได้เสนอข้อคิดเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้สังคมได้มีโอกาสเข้าไปตรวจสอบว่า การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ซึ่งมีเป้าหมายไปสู่การเป็นสถานี PSB นั้น ส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ รวมทั้งไม่มีความชัดเจนในประเด็นเป้าหมายเพื่อรับใช้สังคมในระดับปัจเจกหรือระดับการเมือง ตามบทบาทของสื่อในระบอบประชาธิปไตย

อภิปรายผลการวิจัย

คงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ช่วงเวลาไม่ถึงหนึ่งศตวรรษ "สื่อไฟฟ้า" โดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่แยกไม่ออกจากชีวิต คนยุคปัจจุบันต้องยึดสื่อ ซึ่งเปรียบเสมือน "หน้าต่างบานใหญ่" นำพาสู่โลกกว้าง หรืออาจกล่าวได้ว่า สื่อมีบทบาทที่เด่นชัดมากในกระบวนการหล่อหลอมความคิดในสังคม ปลุกฝังความเชื่อและทัศนคติของคนเราที่มีต่อโลก ต่อสังคม ตลอดจนอุดมการณ์ ค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิต

ในเมื่อมีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงเป็นเรื่องธรรมดาอยู่ดีที่สังคมย่อมจะคาดหวังให้ "สื่อ" ทำหน้าที่อย่างมี "คุณค่า" ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง กระแสเรียกร้องให้สื่อทำหน้าที่อย่างมีคุณค่า ภายใต้แนวคิด "ปฏิรูปสื่อ" ในสังคมไทยจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเด่นชัดขึ้นเป็นลำดับ

หากแต่จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดต่อกระแสการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสื่อวิทยุโทรทัศน์ในสังคมไทย ซึ่งตกอยู่ในอำนาจรัฐมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานนั้น น่าจะเป็นเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ" ด้วยเหตุเพราะว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์คอยนำเสนอแต่ข่าวสารข้างฝ่ายรัฐบาล กระทั่งเกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง กระทั่งเกิดความตื่นตัวทั้งในกลุ่มสถาบันการศึกษาด้านสื่อสารมวลชน ผู้ประกอบวิชาชีพ และองค์กรพัฒนาเอกชน มีการจัดสัมมนาอภิปรายระดมความคิดเห็นหลายเวที ซึ่งผลจากการระดม "มันสมอง" ดังกล่าวแม้จะมีการเสนอทางออกที่แตกต่างกันออกไป แต่มีจุดที่ขอมรับตรงกันว่า ถึงเวลาแล้วที่สื่อของรัฐจะต้องได้รับการปฏิรูปอย่างจริงจัง

ภายหลังเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ" พ.ศ.2535 สภาผู้แทนราษฎร จึงจัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2534 ที่ตกอยู่ภายใต้กระแสอำนาจนิยมและสืบทอดจิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์ของเผด็จการทหารเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองและการบริหารประเทศ อันนำมาสู่การกำเนิดของ "รัฐธรรมนูญมาตรา 40" ซึ่งแนวคิดสำคัญคือ "คลื่นวิทยุโทรทัศน์เป็นทรัพยากรของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคง และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรม"

ในประวัติศาสตร์สังคมไทย คลื่นความถี่ถูกจัดสรรโดย "รัฐ" มาอย่างต่อเนื่อง วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ถูกนำไปใช้ "ทำมาหากิน" ตามใจชอบ สุดแล้วแต่อำนาจในขณะนั้น เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 จึงต้องการนำคลื่นความถี่ที่มีอยู่ทั้งหมดมาจัดสรร โดยคำนึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

เมื่อสาระสำคัญในมาตรา 40 ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการปฏิรูปสื่อกระจายเสียงของรัฐให้เกิดขึ้นจริง ถูกบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กลายเป็นโจทย์บังคับสำคัญ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง อย่าง สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 ที่มีภาครัฐในนาม "กองทัพบก" เป็นผู้ควบคุมผลประโยชน์มาเป็นเวลานาน จึงต้องมีมาตรการปฏิบัติตามอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

จากข้อค้นพบ แผนยุทธศาสตร์เกิดขึ้นจากคำริของผู้บริหารระดับสูงสุด อำนาจชั้นผู้นำ (Elite) ทหาร ที่มีสายการบังคับบัญชาสั่งการจากบนลงล่าง (Top Down) หรือการสื่อสารแบบแนวตั้ง (Vertical) ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการสื่อสารในแนวนอน (Horizontal / Bottom up) นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์ ยังแสดงภาพชัดเจนในการคงไว้ซึ่งการใช้อำนาจของข้าราชการหรือระบบทางการ (bureaucracy) แบบรวมศูนย์อำนาจ (centralism) ของสถาบันวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐ (public broadcasting institutions)

ด้วยเป้าหมายที่ต้องการครอบครองคลื่นและประกอบกิจการไว้ตามเจตนารมย์ในการก่อตั้งสถานีดั้งเดิม ผู้บริหารจึงได้ใช้อำนาจตีความและนิยามรูปแบบการดำเนินงานในแผนยุทธศาสตร์ กำหนดให้ ททบ.5 เป็นสถานี "โทรทัศน์เพื่อกิจการสาธารณะ" โดยเน้นเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสร้างภาพลักษณ์ให้กับกองทัพ ควบคู่ไปกับการใช้เป็นเอกสารกระตุ้นเตือนให้พนักงานตระหนักถึงการปรับตัวไปเป็นสถานีเพื่อบริการสาธารณะ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้สอดคล้องกับแรงผลักดันจากกฎหมาย

โดยสอดคล้องกับแนวคิดสถาบันองค์กรผู้ผลิตสื่อมวลชน (The media organisation) ในเบื้องต้น ที่มองว่าองค์กรสื่อมวลชนนั้น อยู่ท่ามกลางแรงผลักดันทั้งจากภายนอก (external force) และภายในองค์กร (internal force) คือ interest / ผลประโยชน์ของทหาร ดังนั้นแนวความคิดเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างมีแบบแผนจึงเกิดขึ้น

จาก "แนวความคิดเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างมีแบบแผน" ของ ททบ.5 ที่มีแผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือ ซึ่งงานวิจัยพบว่า เริ่มขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ช่วงราวปลายปี 2542 นั้น ประเด็นล้วนวนเวียน อยู่แต่ความอุดรของ "เจ้าของสื่อเดิม" เป็นหลัก อีกทั้งไม่เปิดโอกาสให้ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ได้มีโอกาสเสนอข้อคิดในการกำหนดหน้าที่ในการให้บริการนั้น น่าจะเป็นปรากฏการณ์ที่สวนทางกับแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory) ที่เน้นปฏิสัมพันธ์เป็นหลัก พลเมืองทุกคนและชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มมีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชนมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองได้

ความพยายามของททบ. 5 ที่จะมุ่งไปสู่การเป็น "สถานีบริการสาธารณะ" หรือ PSB (Public Service Broadcasting) ตามแผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ น่าจะเป็นการถ่ายทอด "อุดมการณ์ใหม่" ซึ่งเกิดขึ้นท่ามกลาง ภาวะที่ PSB กำลังเกิดวิกฤติว่าด้วยการค้นหาตัวเอง (Crisis of Identity) ทั้งด้านการเงินและการดำเนินงาน กล่าวคือในกรณีประเทศที่พัฒนาแล้วอย่าง อังกฤษ สวีเดน นั้น สถานี PSB ได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง เช่น สถานี BBC ของอังกฤษ ดำรงอยู่ได้เพราะพิสูจน์ตัวเองว่า

เป็นผลิตภัณฑ์ของสังคม (Social goods) ส่วนในประเทศสวีเดน ประชาชนให้การยอมรับมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ประชาชนกว่าร้อยละ 85 จ่ายค่าใบอนุญาตดูโทรทัศน์โดยไม่ต้องมีการเตือน

ในขณะเดียวกันในกลุ่มประเทศเล็กๆ ที่มีปัญหาด้านทรัพย์สินและอำนาจของสาธารณะ เช่น เบลเยียม นั้น ก็พบข้อจำกัดในการดำเนินงานสถานีโทรทัศน์ในรูปแบบ PSB กล่าวคือ ต้องมีการดำเนินงานร่วมกับภาคเอกชนเพื่อความอยู่รอด ส่วนประเทศประชาธิปไตยใหม่ อย่างยูเครนก็พบกับความไม่แน่ใจว่า สถานี PSB จะเกิดขึ้นได้ เพราะสถานีโทรทัศน์ยังคงภายใต้อำนาจรัฐอยู่ (Public Service Broadcasting the challenge of the twenty-first Century, Unesco Publishing, 1997)

นอกจากจะเป็นการถ่ายทอด "อุดมการณ์ใหม่" ท่ามกลาง ภาวะวิกฤติว่าด้วยการค้นหาตัวเองแล้ว การปรับสถานีให้เป็นไปในรูปแบบ PSB นั้น อาจยังต้องเผชิญกับปัญหาซึ่งมีอยู่มหาศาล เพราะในรอบทศวรรษที่ผ่านมา แนวโน้มของ PSB อยู่ในภาวะถดถอยทั่วโลก "อุดมการณ์ใหม่" ของ ททบ.5 จึงอาจนับได้ว่าเป็นการทวนกระแสโลก

ความพยายามครอบครองผลประโยชน์เดิม ด้วยการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างมีแบบแผน โดยมีแผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือถ่ายทอด "อุดมการณ์ใหม่" ภายใต้แนวคิด "สถานี PSB" นั้น งานวิจัยสรุปว่าเป็น การ "ซึ่งให้ความหมาย" และ เป็นการหาทางออกที่ค่อนข้างจะ "ผิดกติกา" สังคม เนื่องจากเจตนาของกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 กำหนดให้มีองค์กรอิสระขึ้นมาควบคุมและจัดสรรคลื่นใหม่ทั้งหมด หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ททบ.5 ไม่มีอำนาจจะ "กำหนดชะตาตัวเอง" ได้ว่าจะให้องค์กรของตนเองเป็นสถานีโทรทัศน์ประเภทใด

ปรากฏการณ์ การเล่น "ผิดกติกา" สังคม ของททบ. 5 ครั้งนี้ อาจสืบเนื่องมาจากความ "หวั่นไหวอย่างยิ่ง" ในอำนาจขององค์กรอิสระในนาม กสช. เพราะหากจะพิจารณาจากลำดับความเป็นมาของกระบวนการ ได้มาซึ่ง กสช. แล้วดูจะยังมีปัญหา ล่าช้า และไม่โปร่งใส กระทั่งต้องมีการฟ้องร้องศาลปกครองและยื่นเรื่องให้กฤษฎีกาตีความมากมาย

ประกอบกับมีการตั้งข้อสังเกตอย่างต่อเนื่องทั้งจากนักวิชาการและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนว่า อำนาจหน้าที่ของ กสช. นั้น มีมากถึงขั้นล้ำฟ้าและน่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือสามารถออกกฎหมายให้อำนาจตัวเองได้

ด้วยเหตุที่ว่า ททบ.5 มีจุดกำเนิดมาจากยุคผู้นำรัฐบาลทหารยุคเผด็จการ ซึ่งไม่มีแนวคิดที่จะเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารแต่เมื่อเปลี่ยนเข้าสู่ "ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน" สังคมไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเป็นครั้งแรก กระทั่งมีการบรรจุมติการมัยไว้ในมาตรา 40 ให้ผู้เคยครอบครองคลื่นอยู่ทั้งหมด คินกรรมสิทธิ์สู่ประชาชนสาธารณะ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติเท่าใดนัก ที่งานวิจัยชิ้นนี้จะพบว่า แผนยุทธศาสตร์ ถูกกำหนดขึ้นมาท่ามกลางความหวงแหนความเป็น "เจ้าของสื่อเดิม" เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม "ความหวงแหน" ในผลประโยชน์ที่เคยถือครองมายาวนานในนาม "กลุ่มทหาร" นั้น ปรากฏมาก่อนหน้าที่ ททบ.5 จะออกแผนยุทธศาสตร์ ที่ "ผิดกติกา" สังคมแล้ว กล่าวคือในช่วงยกร่างรัฐธรรมนูญมาตรา 40 เกิดความ "แตกตื่น" ในกลุ่มทหารเป็นวงกว้าง เนื่องจากหากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของมาตรา 40 แล้ว จะพบว่า คลื่นความถี่ของทหารจะต้องถูกคืนด้วย ซึ่งนั่นก็หมายความว่า ผลประโยชน์มหาศาลที่ "ทหาร" เคยถือครองอยู่นั้นย่อมจะถูกกรุกราน

สำหรับผลจากความหวงแหนความเป็น "เจ้าของสื่อเดิม" ที่ส่งออกมาในรูปของแผนยุทธศาสตร์ซึ่งตอกย้ำ "อุดมการณ์ใหม่" ความเป็นสถานี PSB นั้น งานวิจัยพบว่า ได้สร้างความ "ตระหนก" (Panic) ให้กับ "ผู้มีส่วนได้เสีย" ในกลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนได้ไม่น้อย ซึ่งส่วนใหญ่ "ตระหนัก" (Realize) ดีว่า ททบ.5 จำเป็นต้องสนองรัฐธรรมนูญมาตรา 40 แต่ยังไม่มั่นใจในองค์กรอิสระอย่างกตช.เท่าใดนัก จึงแสดงเจตจำนงต้องการตกอยู่ภายใต้ "อำนาจเดิม" ต่อไป

ในภาวะที่ "ผู้มีส่วนได้เสีย" กลุ่มพนักงานฝ่ายพลเรือน เกิดความหวั่นไหวอย่างยิ่งนั้น ผลการวิจัยพบว่า "ทหาร" ในฐานะ "เจ้าของสื่อเดิม" ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิด "องค์กรจัดตั้ง" ขึ้นมาต่อรองอำนาจองค์กรอิสระ

การที่ "เจ้าของสื่อเดิม" สร้างความชอบธรรมมา "คำจูน" อำนาจของตนเองในการครอบครอง "สื่อ" ดังที่ผลการวิจัยค้นพบและยกตัวอย่างมาในข้างต้น อาจถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สวนทางกับ หน้าที่ของสื่อมวลชนตามแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory) ที่มองว่า หน้าที่ของสื่อมวลชนนั้น "สื่อ" จะต้องมิอยู่เพื่อประชาชน มิใช่เพื่อตัวองค์กรเอง นักวิชาชีพ หรือภาคธุรกิจ

การสร้างความชอบธรรมเพื่อนำมา "ค้าจุน" อำนาจของตนเองในการครอบครอง "สื่อ" นอกจากจะออกมาในรูปของ "องค์กรจัดตั้ง" ที่ชื่อว่า "สมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5" แล้ว งานวิจัยยังพบว่า การสร้างความชอบธรรมดังกล่าว ยังก่อให้เกิด "คัมภีร์" เพื่อใช้ในการต่อรองอำนาจองค์กรอิสระ ภายใต้รูปแบบของ "แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ.2545-2549"

จากเนื้อหาในแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์กองทัพบก พ.ศ.2545-2549 ที่พบว่า มีการกำหนด "โครงสร้างอำนาจใหม่" ถึงขั้นกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ "คณะทำงาน" ฝ่ายต่างๆ ไว้อย่างกว้างขวาง ว่าเป็นการ "ซึ่งให้ความหมาย" ของ "เจ้าของสื่อเดิม" เพื่อสร้างความชอบธรรมในการครอบครอง "สื่อ" ต่อไป นั่นคงไม่ใช่ "ปรากฏการณ์ใหม่" หากแต่เป็นการย้ายจุดยืนของ "อำนาจเดิม" ซึ่งมักจะอ้างถึงกฎหมายสูงสุดของประเทศในเหตุผลของความจำเป็นที่กองทัพบกจะต้องมีคลื่นวิทยุโทรทัศน์นั้น ก็เนื่องมาจากตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 72 ได้กำหนดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติว่ารัฐต้องมีกำลังทหาร ไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ และผลประโยชน์ของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

นอกเหนือจากจะต้องมีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เพียงพอในการปฏิบัติงานแล้ว สื่อวิทยุโทรทัศน์ ก็ถือว่าเป็นเครื่องมืออันจำเป็นอีกประการหนึ่ง กองทัพบกจะต้องมีไว้ใช้สำหรับปฏิบัติการกิจให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ความคาดหวังของสังคมต่อสื่อมวลชน นอกจากจะอยู่ในเรื่องของการทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและจำเป็นแก่ประชาชนแล้ว สื่อต้องเป็นกระจกสะท้อนแ่งความคิดเห็นทางสังคมที่แตกต่างหลากหลายปราศจากอคติ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบอบประชาธิปไตยจะทำหน้าที่สมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อสื่อมวลชนมีความเป็นอิสระ การทำหน้าที่ของสื่อปลอดจากข้อผูกมัดด้วยผลประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ

แม้รัฐธรรมนูญมาตรา 40 นั้นก็เกิดมาเพื่อปฏิรูปสื่อร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม หากแต่ผลการวิจัยครั้งนี้กลับพบประเด็นสำคัญอย่างยิ่งที่ว่า องค์กรสื่อสารมวลชนหน่วยหนึ่งในสังคมไทย กลับมีแต่แนวคิดหา "ความชอบธรรม" มาค้าจุน "อำนาจ" ของตัวเองในการครอบครอง "คลื่น" ใหม่ๆ ที่สังคมมีมติเป็นเอกฉันท์มานานแล้วว่า "คลื่นวิทยุโทรทัศน์เป็นทรัพยากรของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ" ซึ่งสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานเบื้องต้น ที่ผู้วิจัยได้ระบุว่า แผนยุทธศาสตร์เกิดจากปัจจัยภายนอกและภายในองค์กร และกำหนดมาเพื่อปกป้องสิทธิของกองทัพบกในการดำเนินกิจการดั้งเดิม รวมทั้งมีการปรับตัวเพิ่มสัดส่วนรายการบริการสาธารณะ

แม้ว่าแผนยุทธศาสตร์ ททบ.5 ฉบับนี้ ผู้ร่างแผนฯ จะเน้นย้ำสถานะว่าเป็นเพียงแผนเตรียมการฯ ที่มีรายละเอียดและให้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่เท่านั้น แต่ข้อค้นพบ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เห็นภาพชัดเจนว่า แผนยุทธศาสตร์ คือ จุดเริ่มต้นที่ “ทหาร” ใช้เป็น กลยุทธ์ หรือวิถีทางการรบ ในสนามธุรกิจ ซึ่งความได้เปรียบ ในความล้ำซ้ำ และความไม่โปร่งใส ในการสรรหา และคัดเลือก คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ซึ่งยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะสามารถ เริ่มภารกิจ ออกแผนแม่บทฯ เพื่อกำหนดรูปแบบกิจการสื่อโทรทัศน์ในเมืองไทยได้เมื่อไร แต่ เจ้าของสื่อเดิม (Ownership) อย่าง “กองทัพบก” ได้กำหนดรูปแบบกิจการ และปรับตัวไปก่อนหน้าแล้ว ซึ่ง การดำเนินกิจการ โทรทัศน์ เพื่อบริการสาธารณะแบบไทย ๆ หรือ Public Service Broadcasting (PSB) แบบทหาร จะมีรูปแบบอย่างไร กสช. จะดำเนินการอย่างไรได้บ้าง นับเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษา และติดตามต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อ ททบ.5

1.1 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อปรับเปลี่ยนองค์กรสื่อสารมวลชน ควรมี การกำหนดรายละเอียด แนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย ได้เสนอความเห็นอย่างหนึ่งอย่างใด

1.2 องค์กรด้านสื่อสารมวลชน ควรคำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อในสังคม ประชาธิปไตย มากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่มหรือพวกพ้อง

1.3 องค์กรด้านสื่อสารมวลชน ควรมีเสรีภาพ ปราศจากการครอบงำจากภาครัฐ พร้อมทำหน้าที่เป็น เวทีสาธารณะ ตอบสนองความต้องการของพลเมืองแต่ละคน ชุมชนขนาดเล็ก และชนกลุ่มน้อยในด้านสิทธิการรู้และการสื่อสาร (right to know and right to communicate)

2. ข้อเสนอแนะต่อ กสช.

2.1 กสช. ต้องมีความชัดเจนในการกำหนดทิศทางการปรับเปลี่ยนรูปแบบการ ดำเนินงานสื่อของรัฐในปัจจุบันไปสู่การกระจายเสียงประเภท บริการสาธารณะ โดยไม่กระทบต่อ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน และรายได้สถานี

2.2 การกำหนดให้ ททบ.5 เป็นสถานีในรูปแบบใดๆ ผู้มีอำนาจหน้าที่ที่ เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ กองทัพบก ต้องเปิด โอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน เข้ามีส่วนร่วมพิจารณาด้วย

2.3 ควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการให้ข่าวสาร ความคิดเห็น และการศึกษา รวมทั้งการบริหารในรูปแบบที่เหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยฉบับต่อไป

3.1 ผู้วิจัยควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร ตลอดจน แนวคิด ทักษะคติ ในมุมมองต่อความเป็นสถานีเพื่อบริการสาธารณะของผู้ดำริให้มีการจัดทำแผน ยุทธศาสตร์ฉบับนี้

3.2 งานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความเป็นไปได้ในการเป็นสถานีเพื่อกิจการ สาธารณะ โดยพิจารณาถึงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยในช่วงเวลานั้น ๆ

4. ข้อเสนอแนะต่อ ภาคประชาชน

4.1 เสนอหลักการเรื่องสิทธิที่จะได้รับข่าวสารที่ต้องการอย่างเสรีและเป็นธรรม สิทธิที่จะตอบโต้ สิทธิที่จะใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

ข้อจำกัดของงานวิจัย

1. การเข้าถึงแหล่งข้อมูล โดยเฉพาะผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของผู้บริหารระดับสูง ททบ.5 ปฏิเสธที่จะให้ข้อมูล หรือให้สัมภาษณ์แสดงทรรศนะอย่างหนึ่งอย่างใดในแนวคิดการปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับกฎหมายมาตรา 40 จึงได้ข้อมูลจากผู้บริหารระดับรองลงมา
2. การเข้าถึงแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร เช่น บันทึกการประชุมบอร์ด ผู้วิจัยไม่สามารถ สำเนาเอกสารทั้งหมดได้เนื่องจากผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่พลเรือนในททบ.5 ไม่ได้รับอนุญาตให้สำเนา เอกสาร ทำได้เพียงคัดลอกสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องเท่านั้น
3. การให้สัมภาษณ์ไม่ได้เต็มที่ สมบูรณ์ เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์เป็น ผู้บริหาร โดย ตรงกับผู้วิจัย จึงขอเลื่อนนัด จำกัดเวลาในการให้สัมภาษณ์ การกำหนดสถานที่ให้สัมภาษณ์ และต้องการทราบแนวทางคำถามก่อนล่วงหน้า

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองทัพบก. ประวัติสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 , 2539.

กองทัพบก. ทบ.พร้อมปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญในการปฏิรูปสื่อ. วารสารข่าวทหารบก, 24 พ.ค.2544.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน:ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

แก้วสรร อติโพธิ. สัมภาษณ์ , 18 กันยายน 2546.

กฤษณะ กาญจนมุสิก. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2547.

กาแฟดำ. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 18 มกราคม 2543.

โครงการพื้นที่ทางสังคมและสื่อทางเลือก. จดหมายเปิดผนึกถึงสังคมไทยกรณีกรรมการสรรหากสช. ,
22 มีนาคม 2546

จุมพล รอดคำดี. เสวนา กระบวนการแสวงหาคณะกรรมการจัดสรรคลื่นความถี่ต้องโปร่งใส
และร่างพระราชบัญญัติประกอบกรวิทยุ โทรทัศน์ฉบับใหม่ จำเป็นแค่ไหน, 2542.

จุมพล รอดคำดี. สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2545.

เทอดศักดิ์ ตีรรัตน์กุล. สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2547.

เทอดศักดิ์ ตีรรัตน์กุล. สัมภาษณ์, 23 มีนาคม 2547.

นคร เสรีรักษ์. การบริหารคลื่นความถี่ประชาชนต้องมีส่วนร่วม. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 2543.

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2545.

บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา. ฐานันดรที่สี่ จากระบบโลกถึงรัฐไทย, 2537

บวรศักดิ์ อุวรรณโน. สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2545.

ปัญญา นิรันดร์กุล. สัมภาษณ์, 24 มกราคม, 2545.

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และ
กิจการโทรคมนาคม, 2543.

พีระสันต์ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2545.

พนักงาน ททบ.5. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2547.

พนา ทองมีอาคม. เอกสารสัมมนาทิศทางการบริหาร กฎระเบียบ และการเงิน ในการดำเนินกิจการวิทยุ
โทรทัศน์ เพื่อสาธารณะประโยชน์, มิถุนายน 2543.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540.

รุจน์ โกมลบุตร. ทำไมวิทยุทีวี ต้องเสรีกว่านี้ หนังสือพิมพ์มติชน, 2543.

เลิศฤทธิ์ เวชสวรรค์. บทบาทสถานีโทรทัศน์เพื่อความมั่นคงของชาติ ภายใต้มาตรา 40 ของรัฐ
ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. วิทยานิพนธ์ วปอ., 2544

เลิศฤทธิ์ เวชสวรรค์. เอกสารการประชุมหน่วยขึ้นตรง ททบ.5, 19 เมษายน 2543.

วิภา อุดมพันธ์. ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม หลักคิดและบทเรียนจากนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร : ไอคอนปรินติ้ง, 2544.

วรพงษ์ สัจจราชทรัพย์. สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2544.

สุภิญญา กลางณรงค์. มาตรา 40 กับวาทกรรมการปฏิรูปสื่อ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

เสวนาองค์การอิสระในดวงใจตามมาตรา 40. หนังสือพิมพ์มติชน, 9 มีนาคม 2543.

หนังสือราชการภายใน ททบ. ส่วนราชการ ผก.ที่ 656/2544 ลง 12 ก.ค.44.

อุดมศักดิ์ นิมิตรกุล. สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2545.

อุบลรัตน์ ศิริชูศักดิ์. คำให้การ...กบฏ:อดีตคนข่าวไอทีวี. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิงเนตพริ้นติ้ง เซนเตอร์ จำกัด, 2544.

อุบลรัตน์ ศิริชูศักดิ์และคณะ. บทบาทของรัฐในทางด้านสื่อสารมวลชน ข้อเสนอร่าง พ.ร.บ.วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์, 2539.

เอกสารการประชุมบอร์ด ททบ.5 วาระปกติ, 29 ธันวาคม 2542.

เอกสารการประชุมบอร์ด ททบ.5 วาระปกติ, 29 มีนาคม 2543.

เอกสารการประชุมบอร์ด ททบ.5 วาระปกติ, 3 กรกฎาคม 2543.

เอกสารการประชุมบอร์ด ททบ.5 วาระปกติ, 27 กรกฎาคม 2543.

เอกสารการประชุมบอร์ด ททบ.5 วาระปกติ, 22 มีนาคม 2544.

เอกสารข้อบังคับสมาคมสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพวิทยุโทรทัศน์ ททบ.5, 2546.

ภาษาอังกฤษ

Arkinson, Dave and Marc Raboy. Public Service Broadcasting the challenge of the twenty-first Century. Paris : Unesco Publishing, 1997

McCesny, Robert. Rich Media, Poor Democracy : Communication Politics in Dubious Times. University of Illinois Press, 1999

Mcquail, Dennis. Mass Communication Theory. 4 th edition. London : SAGE Publications, 2000

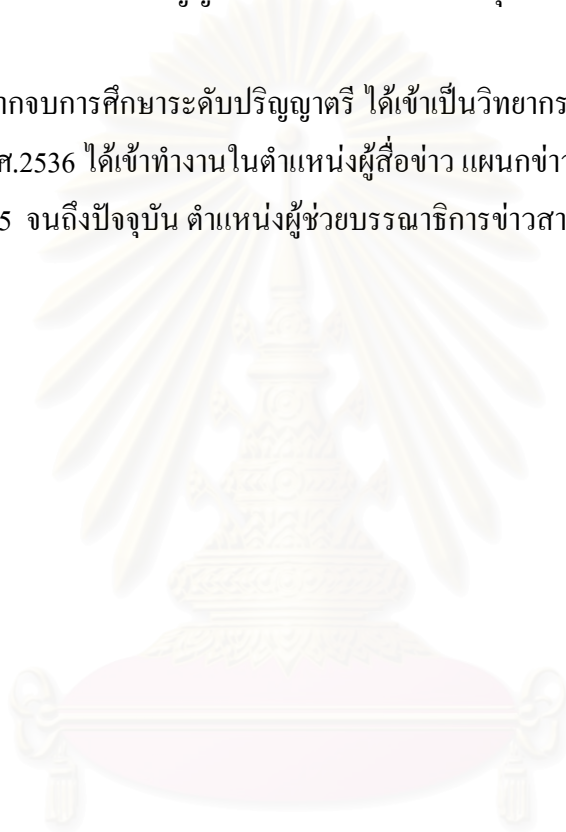

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางเหมือนฝัน คงศรี เกิดเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2512 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี
ศิลปศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม พิษณุโลก
เมื่อปี พ.ศ.2534 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท ที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2543

หลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้เข้าเป็นวิทยากรพิเศษ ที่กรมกิจการพลเรือน
ทหารบก จากนั้นในปี พ.ศ.2536 ได้เข้าทำงานในตำแหน่งผู้สื่อข่าว แผนกข่าวในประเทศ ฝ่ายข่าว สถานีวิทยุ
โทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 จนถึงปัจจุบัน ตำแหน่งผู้ช่วยบรรณาธิการข่าวสายทหาร และผู้ประกาศข่าว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย